بسم اللہ الرحمن الرحیم

حمد و نعت

ثنا شد چون مثنیِ سلکِ شمائل و سجایا — دلیلِ وارشد و ارکنِ طریقِ عاقل و دانا

بر اوراقِ کلامم وشمہ نگار کون جدول — تو گوئی ریختہ در صحنِ مینو خردۂ مینا

سطورِ شعرِ لعل افشانِ من سلکِ مرجان — نقاطِ لفظِ گوہر زا مرا درجِ لولوی لالا

سعفِ نقطۂ مشکین مدادم طرۂ لیلی — درخشان صفحۂ انشاء ارقام چہرۂ عذرا

سواد لیلة القدر ز شام تیره ام مضمر | بیاض یوم روز اولین از صبح من پیدا

هجوم نارستان مضامینم تقلب اندر | چنان باشد که در گلزار جنت جلوه حورا

فرنگیس دواتم زاده صد گنجینه مضمون | نهال خامه من بارور از حکمت لقما

ز نقش طبع من مانی مثالان چین ساکت | ز رنگ خط من طوطی خطان چین آینه گویا

بیاض صحف من غنچه آسا چهره صبح نوروزی | سواد نقش آسا سرمه چشم شب یلدا

ادب پرورده بزم فضل من بونصر فارابی | سبق گیر دبستان کلام صاحب قسطا

فلک از تابش انوار عقلم وادی ایمن | زمین از شعشعه مصباح طبعم سینه سینا

گهی از زور علمی با جمول عشر استیزم | گهی از فطرت فطری بگیرم راه آبا

کند گر کلک سحارم گهی آهنگ شب بازی | نماید عرصه گیتی بهار نامه لوشا

نسیمی گر وزد در گلستان از طبع رنگینم ... ز شاخ بوتهٔ سوسن بخندد لالهٔ حمرا

سحر گر از سرایم بیتکی با لحن داودی ... برقص آید چو طاوس گلستان غنچهٔ صهبا[1]

اگر از مطلع فکرم مه مضمون شود طالع ... نیاید تا قیامت در جهان تاریکی ظلما[2]

دخان آه من گرده سیه آئینهٔ اسکندر ... نسیم ناله ام آشفته زلف پرچم دارا

بهیبت عسکر معنی و جوش لشکر مضمون ... بگیرم باج از تیر[3] و ربایم تاج از جوزا

منم آن ابر باران گوهر بخشش که کلک من ... بجای قطرهٔ شنجرف ریزد گوهر دریا

گشایم عقد ابروی قضا از ناخن خامه ... نمایم عکس اسرار قدر در صفحهٔ بیضا

بشوید چهره ام هر صبح آب رحمت یزدان ... بتابد طره ام هر شام آرایش گیرد دنیا

اگر مرد خدا بینی صفاتم بیش از این بینی ... که هستم از ازل مدحت گر آن صانع یکتا

[1] سمک ... بزرگ [illegible]
[2] ... [illegible]
[3] عطارد ... [illegible]

…ی کو مبرا از زوال و ضمت و نقصان | الهی کو معرا از عیوب و قبح و استیحا

…ل اوست در هستی چه در بالا چه در پستی | بعشق او کشد مستی اگر پیر است و گر برنا

…یان از نوحه و آه و فغان و شیون و ماتم | نهان در غمزه و انداز و غنج و ناز و استغنا

…وزان نور او در خاک و باد و آب و آتش | نمایان خلق حسن و جمالش از همه اشیا

…نج طره سنبل صدای نوحه بلبل | نسیم عطر بیز گل شمیم نشه زهرا

…شق روی صنعش ماه کامل جا بجا کتان | ببزم شوق دیدش مهر خاور دیده حربا

…نشه هست اندر مل و گر عطر است اندر گل | همان رنگش بخور و گل چه در شهر و چه در صحرا

…ر ور و جد کیف می صدای کر و بانگ نی | بهار گل خزان دی ببوسش میکند ایما

…ان هستی که از مرآت کونی عکس صنع تو | چنان ظاهر که حسن نیز پاک از چهره عذرا

تویی اول تویی آخر تویی باطن تویی ظاهر — تویی ملجا تویی مبدا تویی ماوا تویی منشا

تویی عاشق تویی شایق تویی خالق تویی رازق — تویی فایق تویی سابق تویی صادق تویی بینا

ترا خواهم ترا جویم ز تو خوانم ز تو گویم — براه عشق تو پویم سپردارم ز تو سودا

چمن از قهر تو زندان و من از مهر تو بستان — قمر از نور تو رخشان گهر از فیض تو خارا

همه علم و نوال و جود و آمرزش ترا درخور — همه کبر و غنا و غنج و یکتایی ترا زیبا

بدیع ذات بی همتای تو آئین انگلیون — ثناهای صفات بیحدت دیباچهٔ اسما

جمال وحدتت آشکارا از گهر هستی — کمال قدرتت مختفی در پردهٔ اشیا

گهی شد طیلسان زاهد و گه زنار بت آرا — گهی شد کعبهٔ اسلام و گاهی معبد ترسا

گهی در کسوت یوسف بتهمت گشته زندانی — گهی اغماض از حال زلیخا گشته بی پروا

بروزِ هنگامِ هیجا نعرهٔ شیرِ شمشیرش — نشاط از خواب شوخی از خرام و نشه از صهبا

عرق آلوده چشمِ دشمنش در رزم گر بینی — بدانی روح را گریان بحالش از تمامِ اعضا

حسودش چون نباشد زرد رو هنگامِ جان دادن — که خونها میشود از برقِ تیغش در بدن صفرا

نه آنرا چنان بربود عدلش از گیتی — که ننماید کهی چشمِ خماری فتنه برپا

پرتوش بر سپهرِ نیلگون ماهی ابرآ — و یا چهرِ منوچهری فرازِ کوهِ مانوشا

مخطط عارضش مخلوق از تنزیلِ ربانی — معنبر گیسوی او عروهٔ الوثقای درّوا

بحارِ بخشش و جود و سخا گر دستِ راد او — نه رسته معدنِ لولو برسته نخلهٔ خرما

ایا در بزمِ نعتت عندلیبِ سدره خنیاگر — ایا در محفلِ مدحت ثناخوان ذاتِ بیهمتا

بفرقانِ رسالت ذاتِ پاکت گشت بسم الله — بفرمانِ جلالت نامِ نامی تو شد طغرا

چه آن چشم خدابین و چه آن گیسوی عنبربو ق چه آن دست گهربار و چه آن لعل روح‌افزا

نروید غنچه از عبهر نباشد مشک در تبت نبارد ابر در نیسان نخیزد لعل از خارا

گلاب افشانی ابر نوالت میکند زائل خمار نوم از زهره غبار صرصر از شهلا

شکستی خورده از سلک کمند عالیه نکهت مسلسل چنبری زلف بتان با رقم و یغما

بعالم گر نسیم خلق او در اهتزاز آید چو حوری بردمد سوری ز خار سرکش بیدا

نوالت گر عبیر افشاندی اندر هند و بنگاله شدی چون زلف یوسف برهمن بر اکمه گمرا

سنان کش نیزهٔ خطی تو مار بیت دندان زن همان ماری که هست اندر دهانش مهرهٔ رخشا

رود در جوف عنبر اگر تف شمشیر سوزانت عظام مردگان از قبرها بجهد سپند آسا

ور عکسش افتد بر سپهر نیلمی مغفر شود در دم دو پیکر فاش مانند جوزا

۹

مکلل بار دم خنگ همه نازت که جولان — شکسته بازوی سیمرغ و بسته شهپر عنقا

فلک سیر و ملک طیر و اسد دل تمثال تنین دم — معنبر یال و طوطی بال و برق اندام و عدو آوا

کمانش گیسوی سلمی فسارش طره شیرین — دمش مرغوله لیلی و نعلش ابروی عذرا

همین بس مدح جولان براق لامکان تازت — به او اوفی گشاید دست این دنیا و مافیها

برای نظم عالم پیشکاران جناب تو — وشد از کهکشان پشت فرس پالان فلک را مضا

نشد چون گرم جنبش بهر تقبیل سنان تو — ثوابت را از آن گشته لاحق رنج استسقا

ز هجرت عرصه دوزخ نماید زینت — بقهرت در بساتین جنان آتش شود برپا

پی احباب و حساد تو از ارواح آسمه — دم غیظت بمضمار و غذا ز بانگ جان فرسا

سبک رفت از جهان دین مسیح و موسی — گران شد چون رکاب تو سوی دنیا و مافیها

بر و دوشت همانا مسجد و دو قبلتین آمد
ز شبیر و شبر و عیش و سر و سینهٔ زهرا

بصد تعظیم و صد تکریم مسجود جهان آمد
یکی چون مسجد اقصی دگر چون مکه و بطحا

یکی را ز ایزد نگین شهادت زیب تارک
یکی را حلهٔ زرین خلافت زیب تن رعنا

سزد بر آن کنند گر صد هزاران افتخار او
رسد بر این نماید گر فراوان نازها حوا

بیابد آن یکی از راه طیبت پنجه کردن
رباید دیگری هنگام بازی سبز گل غبرا

بموی دست مهر آن دو پسر با پیر را حسنت
بکار ترک قصه این بود آماده یغما

حسن آن سرور دین شمال خلد گر خلق او
شد روی زمین چون صحن گلزار جنان زیبا

حسین آن پادشاه اتقیا کز پرتو ذاتش
شد حسن شریعت چون جمال حور روح افزا

شهنشاها تو آن هستی که از فیض نگاه تو
همانا گوهر مقصد شود با سنگ ریزه‌ها

بحق این دو غلطان گوهر بحرین عز و شان
فرست آرامش و راحت پی نواب مولانا

هله در باب از طرز تلطف پادشاه من
که میدارم بلطف خاص تو صد گونه نازشها

نینداری نظر بر من در افتم در چه حیرت
وگر بینی بسوی من شوم فرق فلک فرسا

کنون با حسن بد چشمک که بسر آمادم محتشم
ادب گوید بده از کف عنان خاصه ای تشنه پا

مرو زین بیشتر بهار در راه ثنا خوانی
مپو زین بیشتر در وادی مدح و صفا

چکامه ختم کردی بر ستایشها بحمد الله
کنون بد بست شو از باده این شیوه شیدا

بکش با صد شغف جود دعائی را بر آمد اندر
بکن دست و بغل خالی ز شیرین لعب اشیا

اشارت رفت چون از غیب سوی من فرو قاسم
بحیرت دعائیکه نمودم ید بیضا

الا تا در جهان پیدا شود از باری نیسان
سحاب از چرخ و قطره از ابر و از قطره رخشانا

بیارد با هزاران عجز پیش خادمان تو | کمان گوشه شهب تیر و مجن شمس جهان آرا

مدح امیر المومنین حضرت عمر بن خطاب رضی الله تعالیٰ عنه

سحر که خسرو خاور فند و کشاد نقاب | کشید سر بگریبان باختر مهتاب

عروس دهر بپوشید برقع زر | عجوز چرخ ز بر کند قیرگونه ثیاب

فشاند بال چو شهباز آتشین مخلب | گریخت ظلمت شب همچو سهم دیده غراب

شعاع گستر چالاک چرب دست ضیا | کشید بر در ظلمات سیمگون جلباب

پی علاج خمار شبان بتان نجوم | یکان یکان همه بستند چشم خویش از خواب

صبای نکلخه بیز و نسیم غالیه سا | فکند چادر نکهت بگلشن شاداب

دماغ لاله ببو یاسمی هوا فرکوم | دهان غنچه تر طیب آب پر لعاب

شقیقِ بوقلمون جلوه محوِ سکر خند[1] — شکوفهٔ طرب انگیز بر کشید حجاب

زمین ز لالهٔ خودروی جامِ بسّدِ ناب[2] — فلک بجوشِ شفق ساتکینِ[3] لعلِ مذاب

برای دفعِ سحر خوابِ غنچگی شبنم — فشاند بر رخِ گلها هزار قطرهٔ آب

سحر دمید سحر گه نوای بلبل و سار[4] — عیان ز کنجِ چمن گشت لحنِ چنگ و رباب

سحر دمید سحر گه ز عقارِ[5] آذرگون — چمند دره و برزن صبوحیانِ شراب

سحر دمید سحر تا درازیِ شب را — به تیغِ صبح ببرّد ز عاشقِ بیتاب

سحر دمید پی عیشِ عالمی لیکن — دلم ز رنجِ حوادث بگونه گونه عذاب

گهی ز کیدِ حسودان مثالِ دفِ کف کوب — دمی ز جورِ اقارب بناله همچو رباب

گهی بعشقِ لبِ لعل داغ دل چو شقیق — دمی بهجرِ پری چهرگان چو زلف بتاب

[1] شقیق نوعی از لالهٔ بهار
[2] بسد بضم اول و فتح سین مشدد ... یعنی مرجان
[3] ساتکین ... بروزن پاکدین قدح شراب برهان جامع
[4] سار مرغ هزار دستان ۱۲ برهان جامع
[5] عقار بالفتح شراب ۱۲ منتخب

جگر بنار الم چون سپند در مجمر — دلی بلرزه ز غم مثل قطرهٔ سیماب

سفید گشته چنان موی من بشدت یاس — که هیچ رنگ نگیرد بصد هزار خضاب

گهی نشد که غبار الم ز دل شوید — بجوش آمد اشکم هزار چون سیلاب

چگونه ضبط کنم نالهای سینه شکاف — که گشته کثرت ناسور در دلم نقاب

بعسرت از تنهیم دل اگر چه چاره کنم — که عشرت از دو جهان گشته چون فنا نایاب

اگر سوال کنم حاجتی ز کس آرد — بلب نیامده بردان سوال جواب

چرا نشد همی دست رد بسینهٔ من — که بهر تار نفس هست خار غم مضراب

دوای درد دل خویش از کجا آرم — چو هر کسی سوی من افکند نگاه عتاب

مگر روم پی فریاد ره بر کسی — که نام نامی او هست زیب چاپ کتاب

وزیرِ شاهِ رسل آصف سلیمان جاه — معینِ ملت و مذهب عمر بن خطاب

خطیبِ عزت و عنوانِ خطبهٔ تکریم — ستونِ کعبهٔ دین زینِ منبر و محراب

قمر وساده و کرسی سریر زهره رباب — سپهر طارم و خلد آستان عرش جناب

دهم سپهرِ جلال و نهم بهشتِ نوال — سوم جهانِ کمال [illegible]

اگر بغرب درخشند کواکبِ حسنش — دو بار زرنگ شود رشاءِ صبح و فراز [illegible]

زچشمِ خسرو شیرین فسانهٔ قهرش — ربود چون دلِ فرهاد نقدِ شیرین خواب

بدید هایِ مقیمانِ کوچه طلبش — ستاره خاسته و بر ز قاقم و سنجاب

براهِ قهر و غضب دستِ او برونِ جهاد — ق — نعوذ بالله اگر تیغ برکشد ز قراب

اجل نهد سرِ ابطال بر دمِ شمشیر — بدان مثال که اطفال کوی در طبطاب

تو آن رفیع جنابی که آبیاری آت — بچاه باغ فنا زند چرخ را دولاب

جوان به آمن بخت تو بر سریر گیتی — شود عجوزهٔ ایام را دوباره شباب

به پیش نعرهٔ رزم تو صیحهٔ ناقور — چنانکه پشه تندری طنین ذباب

نساختند بقصر تو مهر را قندیل — ازین سبب همه شب مه نهد بچهره نقاب

بدست راد تو صد کان لولوی لالا — بود حقیر تر اندر نظر ز موج سراب

خلیل سازد بی مهر تو براسمعیل — همان که رستم دستان نمود با سهراب

بسی با شاطهٔ فتح ابروی تیغت — زخون دشمن سازد هزار گونه خضاب

عجب سمند سبک خیز زیر ران داری — که هست سرعت او بیش از صبا و سحاب

برزم دیو ملک خصلت و ببزم پری — بحزم عقل و درنگ بعزم دهر شتاب

پی سواری تو سعد اکبر زین | برای دفع شیاطین دین چو تیر شهاب
تبارک الله ازان توسن معجزه کام | ستاره میخ و ثریا ستام و ماه رکاب
زمین ثبات و فلک سیر و باد رفتاری | که با کمال جلادت گه ذهاب و ایاب
به ضرب سم شکند پشت گردن مریخ | کجاک زند سر نعلش بزنده پیل سحاب
خوشا کسیکه طواف حریم تو بکند | همیشه تا دم محشر مشابه گرداب
بدا بحالت آنکس که سر نسازد خم | ز ابروان تو بیند چو عنبرین محراب
پی ملاحظت ارتفاع نیر دین | کف تو ساخته ایزد بشکل اصطرلاب
نظام عالم دیگر قضا چو ابتر یافت | خجسته ذات ترا خواند بهر استصواب
فلک ببوی خصال تو نافه مشکین | زمین به نکهت خلق تو کان عنبر ناب

بجوشِ مهرِ تو خون از بجوش شد بعروق | شود چو ارقمِ پیچان در بدن اعصاب

چو جبرئیل بدرگاهِ تو هزار سفیر | برنگِ رضوانِ روضهٔ تو صد میراب

مجاورانِ حریمِ ترا همیشه گوید | ملک بهر نفس که طوبیٰ لهم و حسن مآب

چسان بلند شود گردنِ فحولِ فجور | که احتسابِ تو کرده است طوقِ رقاب

چه گویم از برشِ خنجرت که چون خورشید | جدا کند بیکه ضرب نشئه از شراب

اگر گناه کنم در علوِ مدحتِ تو | بدل نسازم آنرا بصد هزار ثواب

وگر خطا برود در ثنای تو ز قلم | فرشته بوسه زند بر خطا ز راهِ صواب

بسوزِ هجرِ تو چندان نموده‌ام فریاد | که دودِ آهم بر روی چرخ گشته سحاب

ولی چه سود که ز امراض و فکرت اندوه | شبانه روز بجان ست صد عنا و عذاب

خدایگانا انصاف کن که تا بکجا / بجانم از صدمات و غموم سینه کباب

بچار موجه هستی تو ناخدا هستی / غریق لجهٔ بحر غمم مرا دریاب

اگر برانی بارت سپاس خواهم داشت / که کفر هست شکایت بمذهب آداب

وگر بخوانی رطب اللسان بخواهم بود / بشکر بذل و نوال تو تا بروز حساب

بعز ایزد و جاه رسول و شان بتول / بحشمت خلفا و بعصمت اصحاب

بآن ذبیح بیابان کربلای بلا / بحق او که بنوشید زهر چون جلاب

بآن ائمهٔ اثنا عشر که دست هوا / نکرده عطف عنان شان گهی ز راه صواب

باولیای جهان و باصفیای زمان / بسینه صافی اوتاد و پاکی اقطاب

که عرض کن همه حاجات من به پیش نبی / بسوزشی که شود سنگ از شنیدن آب

کشید گرچه بطول آنچنان حکایت من
یقین که در همه عالم نگنجد از اطناب

هنوز اشاره کند دل که تا سخن بگوی
بسا ولی ادبت گویدم که بس بواب

هله بهوش بیا و زیاده هرزه مگو
که از طریق ادب نیست گفت اینها

قصیده ختم نما بر دعا که می آید
کله شکسته اجابت ز حق پی اطراب

همیشه تا که نماید تبسم خوبان
درخشش رشته پروین لعل گون عناب

بسر و نعره زند تا قلندر قمری
به هجر نوحه کند تا که بلبل بیتاب

بعیش و رنج بماند محب و دشمن تو
یکی به بیمنوی راحت دگر بنار عذاب

نسیم خلد برین خاک پاک تربت را
همه عبیر نماید تمام عنبر ناب

منقبت امام ضامن ثامن حضرت علی موسی رضا علیه السلام

تا هشته دو زلفِ مسلسل بر آفتاب — داری بزیرِ هر خمِ هر چنبر آفتاب

قدت قیامتست و رخت مهرِ روزِ حشر — یک نیزه دور تر نشود از سر آفتاب

خالِ معنبرِ تو بر چهرهٔ آتشین — یا آن ستارهٔ کیوان بر آفتاب ق

یا هندوی نشسته در آغوشِ حورِ عین — یا سایه کرده کلهٔ ابری بر آفتاب

رخسارِ دلفروزِ تو گر پرده بفکند — از شب کشد بفرق سیه چادر آفتاب

لعلِ تو در فشاند از رخ و رخ فراز قند — در خلد هست زهره و در کشمر آفتاب

تابد ز تابِ خدِّ تو بر آسمان قسم — باشد ز عکسِ روی تو بر کشور آفتاب

دریا بیادِ حسنِ تو گر موج زن شود — گردد ببطنِ هر صدفی گوهر آفتاب

از خطِ کیشِ حسنِ تو طغرای عنبرین — بر صفحه که هست از آن کمتر آفتاب

پروین نماست جبههٔ تو از عرق بر او | آغشته است یا به میِ کوثر آفتاب

بلیم ز پنجهٔ تو در آغوشِ خویشتن | کف الخضیب در شفق و در بر آفتاب

داری دو لعلِ لب چو نگینِ شهنشهی | کو را وصیف گشته مه چاکر آفتاب

بدر الدجی امام رضا سرور یکه ست | از حسن چون نگینش در خنصر آفتاب

ارغنده شیر رزمی کز خوفِ حمله اش | چون روبه ضعیف شده لاغر آفتاب

شاهی که از طپانچهٔ گردانِ فوجِ او | گردد کبود چهره چو نیلوفر آفتاب

ترکِ فلک نه ساید اگر جبهه بر درش | فی الفورش ز شعاع زند خنجر آفتاب

بهرِ شمولِ مخزنِ او خازنِ قضا | پیدا نمود صورتِ قرصِ زر آفتاب

باشد که حاجبان درش المتقی زنند | برآورد مثالِ هما شهپر آفتاب

... شتر و از خشتر آفتاب

مشاطه وشش برای جواهر ... / می آرد از شعاع دو صد زیور آفتاب

آن سروری که ریخته طرح نشیمنی / در سقف کاخهای تو چون [illegible] آفتاب

گر خضر جلوه تو نمی گشت رهنمون / تا حشر برنیامدی از خاور آفتاب

سر می کشید بشوق لقای تو هر سحر / عشاق وشش ز مشکوئه منظر آفتاب

چون کیمیا بچشم جهانی شدی عزیز / موهوب دست راد تو گشتی گر آفتاب

جوشد ز احتساب تو چون شیر و انگبین / گر افکنند در خم و در ساغر آفتاب

در عرصه کمال تو هرجوی کهکشان / در روضه جلال تو هر عبهر آفتاب

آید بگرد قصر تو چون گرد آسمان / باشد به بزمگاه تو چون مجمر آفتاب

تا گشته زیبِ منطقه ات تیغِ خونفشان
خمّش هلالِ عید شد و جوهر آفتاب

جز نیلگون پلارکِ تو هیچکس ندید
در کفِ ماهتاب زحل پیکر آفتاب

وز یک زِ اشقرت که همی دارد از رکاب
روز و شبان زِ ایمن در اسیر آفتاب

نگذاشت چرخ کحلِ غبارِ سمش از آن
گردیده روز کور سه و اعور آفتاب

در عالمِ شصتِ خمِ تو نه آسمان اسیر
وز رشحِ هفت بازِ تو بی مشفر آفتاب

از خوفِ حملهای تو از پیچ چرخ پنجمین
بگرفته بهرامن سپر بر سر آفتاب

روشن شده هست بر تو حقائق از آنکه هست
از علمِ حق نهانت تقلب اندر آفتاب

رفته ز حاجیانِ تو رضوان بباب خلد
آمد برای سجده ترا بر در آفتاب

رایش ز فیضِ طبعِ تو گر میگرفت نور
بی ساخت جای آینه اسکندر آفتاب

باشد اگر مخالف حکم تو برکشد — تیغم خود از قبیله نور بخیر آفتاب

شمس سپهر شمسه ایوانت شد کنون — باید بتافت شمسه بجهان دیگر آفتاب

نازان چو نوعروس نشیند بحجله گاه — گیرد جمال ذات تو گر شوهر آفتاب

هنگام سیر کنگره قصر رفیع تو — بگذارد از دو دست بسر افسر آفتاب

ای بر در جلالت تو مدح خوان سپهر — واندر نشانه تو شکسته سر آفتاب

من در مدائح تو بنازم بخویشتن — زانسان که چرخ چارم بر اختر آفتاب

بدتر ز هر دو ده ریگ شناسم گناه خویش — دانم زبون چو ذره دشت و در آفتاب

لیکن گداخت نائره حدت مرض — جسمم چنانکه پیکر شمعی در آفتاب

رفته ز من شفا و تو برخوان اگر چنان — [illegible] آتش به پیکر آفتاب

تا غازهٔ نضارت و زینت بخیر و دین	مالد بچهرهٔ گل و سیسنبر آفتاب
صبحِ امید چشمِ حسودت نه بیند ا	تا روزِ حشر گر شودش سر بسر آفتاب

منقبت حضرت سید الساجدین امام زین العابدین علیه السلام

نو بهار آمد جهان را رونقِ دیگر گرفت	بوم و بر از غنچه و گل صد زر و زیور گرفت
قهرمانِ فرودین از بید برگ و پیلغوش	بهرِ قتلِ بهمن و دی دشنه و خنجر گرفت
ساقی بیا کِ نوروزی باعجازِ خضر	از شقیق و ژاله در کف باده و ساغر گرفت
از شمیمِ ضیمران و از نسیمِ غنچگان	خاکِ باغ و راغ یکسر نکهتِ عنبر گرفت
شوخیِ چشمانِ حور العین بشوقِ سیرِ گل	آمد از فردوس چادر دیدهٔ عبهر گرفت
چشمه سارِ سنبلستان آبِ کوثر گشت	آبشارِ صحنِ بستان طعنه بر کوثر گرفت

نیست سنبل زیر نرگس لیلی شبگون عذار
صد دل مجنون بزلف عنبرین چنبر گرفت

در ته برگ است شاخی یا عروسی از حیا
خنده خود در شقهٔ فیروزه گون معجر گرفت

بهرمان چون شیشهٔ لعل مذابی شد عیان
ارغوان از خرمی رنگ می احمر گرفت

صحن گلشن از ریاحین گه صباغ گشت
دامن صحرا ز گلها صورت کشمر گرفت

حله پوشان جنان در حلهٔ شب بسته زر شکیب
زمردین تشریف بست تا جهان در بر گرفت

غنچهٔ گل کرد از برای دست بوس شاه خسیا
تا خدیو نامیه جا بر سر شاخ و بر گرفت

عارض نسرین نور پاشید آن چنانک
سر بسر یک بیابان تابش گوهر گرفت

مرغکان گشتند ز انسان نغمه زن کز انفعال
زهرهٔ زرین سنا سر در سیه چادر گرفت

چارهٔ عقرب گزیده هم ز سیسنبر بود
طرهٔ خوبان از این رو رنگ سیسنبر گرفت

تا زند قیفال مجنون مشربان جوش گل
شاخ ها چون کشنان از خاربن نشتر گرفت

با جیوش فرودین دارای ابر نوبهار
راه چون سد سکندر بردی و آذر گرفت

از وفور خرمی بهر بخور بزم شاه
لاله احمر بکف یاقوت گون مجمر گرفت

ماه تمکین مهر اوج دین علی ابن حسن
کز نهیبش لرزه اندام هفت اختر گرفت

آنکه با عقل فلاطون و بتیغ لاله گون
تاج از خاقان ربود و باج از قیصر گرفت

آنکه هفت اقلیم و شش سوی و سه روح و نه فلک
با نهیب نعره گردان کشد او در گرفت

بهر حفظ دین و دولت اعتناب عدل او
فتنه را بیضه شکست و ظلم را ابتر گرفت

لعل گلگونش بر عارض چو بینی و انما
گلشن فردوس را سرچشمه کوثر گرفت

سمت و افضال و صد خلد بی اندیشه داد
صولت و اقبال و صد ملک بی لشکر گرفت

رزمِ او تاراج کرده هم جنوب و هم شمال | عزمِ او از باختر تا سرحدِ خاور گرفت

رحمتش چون شد شفیعِ عاصیان و مجرمان | آن عرض کز آتشِ دوزخ ز جوهر بر گرفت

خفت تا نوشابه اقبال در آغوشِ او | هفت کشور از سرِ نو فرِّ اسکندر گرفت

گر زورِ ارجاسپ را بستد بگرز اسفندیار | ذاتِ او با راستبازی جمله بحر و بر گرفت

رستم ار بگرفت اقلیمی بگرزِ گاوسار | او جهانی با پرنگِ اژدها پیکر گرفت

آن شهنشاهی که دستِ جرأتش پیروزمند | شش جهاتِ صید جهان با ضربِ یک شمشیر گرفت

از دمِ آتش فشان تیغِ تو در صلح و مصاف | رنگ از لعلِ بدخش و درخش از گوهر گرفت

کینه ور مرگ مصوّر آن پرند آور بکر | آب از خور تاب از زر تیزی از آذر گرفت

خالِ لیلائی ظفر آن ترکشِ عنبر فام | حسن از رخشنده رنگ از قبضه گرفت

پیشِ دستِ دُرِّ دریا بخشش و دُر بارِ تو	ابر از قوسِ قزح دامن بچشمِ تر گرفت
چتر زد طاؤسِ زرّین بالِ کلکش در ازل	چون قضا اَحکام را اوصافِ تو از بر گرفت
تو حشّ اللہ تا کشیدم نغمہ در وصفِ تو	بوسہ از لبہای من حسّان مکرّر بر گرفت
از دعا بہرِ خسرو ار طبّ اللسان خواہم شدن	تا کہ دلم آتش ز نجر بیچ پاسہ در گرفت
دائماً در صفاتت گوشوارۂ دُر بہا	گر بیانش خانۂ نوّابِ صفدر بر گرفت

منقبت حضرت امام باقر علیہ السلام

نمازِ شام کہ عقدِ گہر نگار پرند	جمیلۂ فلکی در گلوی خود افگند
برای مقدمِ شاہ شبینہ کاخِ سپہر	شد از نجوم و درآری چو خلد آئین بند
من از نظارۂ معشوق محوِ عیش و طرب	نگارِ من بہ صداعِ خمار زار و نژند

نمود فازه اش اعجاز انشقاق قمر	بداد باشکال او دو هلال را پیوند
چکید از صدفی سلک لولوی شهوار	بریخت شور خموشی میان شیرین کند
گرفت زنگ شکرفی عذار گلگونش	فتاد طرفه شکستی به تابدار کمند
بخشم و غمزه چه جنگ او فتاده بد سپرش	پی خرابی یغمای عاشق پابند
چو یافتم بخمارش بخاد می گفتم	که زود آر رحیق و در گشاده به بند
بگیر جام مل و طرح نو بهار انداز	بیار جوز منقی و نقل نغز و کند
سبک برفت و سبک آمد و سبک آورد	همه ز لوز و شراب و کباب خندا خند
ز باده ساغری ساختم چنان سرشار	که غرق بحر عرق شد ز موجه اش آرند
درون لعل لب او بریختم راحی	که از روایح آن روح میشدی خرسند

بباز نردِ تعشق بوصلتم ایدون / که یک زمانه ترا داشتم بمکر و بفند

باستماعِ چنین مژده سرور انگیز / زجای خویش جستیم بشوق چون اسپند

ملنگ و مست شدیم از وصالِ هم چندانک / رسید تا سرِ گردون صدای شکرخند

گذشت چون زر کمرگاه زلفِ لیلی شب / سرود با دف و چنگ و رباب بیتی چند

بمدحِ سرورِ دین شاهِ اتقیا باقر / که هست سدّه از علم سپهرِ بلند

شعیب معجز و موسی کلیم و خضر خصال / خلیل خلّت و ادریس خو مسیح افند

خدیو کون و مکان قهرمانِ کن فیکون / که هست علم و عمل را وجودش از بن بند

هم از عدالتِ داود خلق را ناصد / هم از شکوهِ سلیمان زمانه را خاوند

شکست گاو زمین را کمر بضرب عمود / نمود شیر فلک را اسیر خم کمند

هزار فتنه بگرد زمین بگشت و ندید | فلک بعرصهٔ گیتی چنو سعادتمند

چه بهار نوالش اگر بروضه وزید | سهیل و زهره دمد جای غنچه و برزند

شوند غرق ز بادِ مخالفِ قهرش | میانِ قطرهٔ آبی سفینه صد فرزند

سمان نشاط ز مدحش فحول گیتی را | که هرگدا را از جودِ شاه با آورند

زمانه کیست که آفتی شود مخالفِ او | سپهر چیست که گاهی باو کند ترفند

فراتِ جود اگر خوانمش غلط گویم | که پیشِ همتِ او هست بحر چون فرکند

ابا شهی که با نجاحِ همتِ عالیت | طلب نیامده گاهی سوالِ حاجتمند

کمالِ عقلِ سخن گو شود به معجزِ تو | چه خاکِ پای تو ریزند در دهان لوند

اگر ز نهیِ تو منکر بتافت سر چه شگفت | که از کلامِ خدا اگر می نخیزد پند

بنای کاخ تو بهتر ز خلد هست که هست		دران ز وسمهٔ ابروی حوریان آژند
بپاجهای قصور تو از سپهر زراق		بصحن های ریاض تو از مجره خرند
شود مشابه تنزیل واجب التعظیم		اگر نگار دهند اسم تو بسپر پازند
چسان نظیر تو باشد بعالم امکان		که مام دهر نزادست چون تو فرزند
طراز موی میان هلال گردارت	ق	بود قضای مجسم نه برق تاب پرند
بهیبت سرش و آفرینش مضمون		جدا شود بعدم از دل کمال خجند
تبارک الله ازاسپ سبکروت که بود		زمانه ثانی آن گوهرین لجام سمند
قمر رکاب و زحل هیبت و ستاره خرام		سپهر گردش و شبدیز اوژن صبا مانند
پرد چو رنگ رخ عاشقان بسوی علم		ز عالمی که دران نام تازیانه برند

ازان مثال هلالست خنجر تیزت
که هست طبع همایون تو دقیق‌پسند

نسیم خلق تو گر غالیه بیفشاند
برند بوی عبیر از عصاره ریوند

برون ز قلب تو حق رانداده اند نشان
فزون ز حب تو امری نکرده اند پسند

نشد مقابل روی تو مهر عالمتاب
عبیر صبح بمالید بر رخ هر چند

گدای کوی تو تا گشته مه همی پوشد
قبای اطلس گردون بجای خرقه ژند

رسد سکندر رومی به نکبت دارا
بیاید ار بحضور تو با فر و اورند

چسان به پیش تو آبی پذیرد ای گوهر
که رشک گوهر متعالی به در آگند

بعنف نیست عذاب اشد و بیم پیمان
به قول نیست نشاط خلود و بیم سوگند

زبیم گرز تو لرزد روان گرشاسب
ز خوف رمح تو بیدرق قالب دربند

ای گیسوی شبرنگ تو طغرای شب تار — وی طرهٔ طرار تو چون ارقم خونخوار

از دشنهٔ مژگان تو خنجر همه در دل — وز نرگس مخمور تو عالم همه سرشار

گیسوی تو آشوب جهان است معلم — چشمت ادب آموز دو صد فتنهٔ تاتار

خالی که فتاده ست بر جنب جبهت — حصنی ست که بنشسته در آن زنگی سحّار

در سرو ندیده ست کسی شاخ بلورین — ق — شاخی نشنیدم که بیارد قمری بار

آن قامت و آن گردن و آن سیب زنخدان — اعجاز نما گشته به چشم اولو الابصار

یاقوت نخیزد که الا از دل کوه — ق — مرجان ندمد جز به تهِ قلزم ذخّار

وین طرفه که از فستق و از پنجهٔ زرین — این قاعده نشکسته کف دست گهربار

اعجوبه صباحی ست رخ آینه نکهت — کو جلوه نما گشته میان دو شب تار

ای شوخ جفاکار و جفاجو و جفاگر	وی کج ستم خو و ستم کیش و ستمکار
تا چند گره در خم ابروی معقرب	تا چند لب لعل بزیر دُرِ شهوار
از نهب شبیخون فراقت شده تاراج	سامان تحمل بدل خسته و افگار
صبحم شده چون شام غریبان همه تاریک	شامم صفت صبح قیامت همه آزار
روزی نبود تا نفرستی پی قتلم	صد خشم و صد عشوه و صد غمزه طرار
گاهی نگشادی برخ من در مقصد	هر چند زدم سر بفغان بر در و دیوار
وقتی نزدی ساغری چند مدامم	روزی ننهادی سر انگشت بسوفار
ایدر که ز سوز غم تو گشته تنم داغ	ایدون که ز بیداد تو رفته است دل از کار
از خد فکن بهر سند اشقه معجب	بنما صفت مهر رجا جلوه رخسار

از گوشهٔ ابرو بوصالم کن اشارت | سوشم ببر از کیفِ می خندهٔ سرشار

یکبار چو پرسش کنی از طرزِ لطف | صد بار دهم شرح بتو حالِ دلِ زار

لیکن چه توان کرد که طبعت نه بیار | بهرِ منِ دلخسته کی فکرتِ تیمار

ای خاطر آزرده بیندیش ز خویش | ور غفلت وی بیدلِ نادان هله هشیار

برخیز ازین ره که بسی نوحه نمودی | از دست بلاهای غمِ غمزهٔ دلدار

پسند شود در نزدِ دل سندوی نُه فلک | بگریز بظلِ علمِ احمدِ مختار

شاهنشه با قدر و قضا ناظم و قدر حکم | دادارِ جهانگیر و جهان بخش و جهاندار

سلطانِ رسل خضرِ سُبُل سرورِ عالم | فرقانِ هُدیٰ بدرِ دُجیٰ سیدِ ابرار

بر تارکِ او تاجِ فاوحیٰ شده زیبا | در نرگسِ او سرمهٔ مازاغ سزاوار

گر باد مسیحائی او در چمن آید | بلبل بپرد از قفس سینه سر لستنبه آزما

از صورت او جلوه نما معنی حق | چون شمع که هست از تن فانوس نمودار

عالم بوجود آمد از ذات شریفش | چون نقطه که گردد نمایان ز خط پرکار

در بزم دل آرای تماشای جمالش | رفتار نظر تابش کان شده دشوار

نهیبش چو کند میل باصلاح سواد لطف | داود زداید ز صحف صورت هر نما

قارون بگزیند بعدم همت حاتم | همتش گذرد از زر باشش و گفتار

چون مهر کند نغمه شود صیحه ناقوس | چون قهر کند نار شود نور در ابصار

بارد چو سحاب کرمش بر سر ایام | دی ماه شود آب دهٔ آذری آزار

شاها تو اگر حمله کنی بر صف اعدا | قصد شود از رمح تو سر کسب و هوا

۴۳

اعضای عدوی تو میان شکم ام | پاشند که نعرهٔ رزم تو بیکبار
چشم علمت دوخته بر تفی مست | قاف قلمت کرد جهان حلقهٔ پرکار
رمح تو بهمان خط شعاعی ست که نمود | از اسلام و طریقت بجهان جلوهٔ انوار
شمشیر گهر رنگ عدو خوار تو گو یا | در بزم لب حور چو مریخ به پیکار
شبدیز ترا باج دهد عقل فلاطون | شبرنگ تراپی نبرد فکرت احبار
نغز غا و دم و ماه سم و برق تکاپوی | مشکین تن و آهو روش و غالیه افشار
صرصر تک و سیلاب دو و رعد خروشی | جبریل پر و سیمه کهل و صاعقه کردار
عنقاست به پرواز و چو هدهد بصفوبه | آهوست بجولان و پلنگی ست به مضمار
مرغول دمش پرچم منجوق سلیمان | نقش قدمش دائرهٔ کعبهٔ احبار

فی المجلس بجاش چو بجنبد دم پشه | در لمحه ز ملک عدم آرد خبر پا

گر وقت تکاپو نکشی زلف عنانش | چون سایهٔ تو محو شود از همه انظا

وین معجزه طرفه که گیری چو رکابش | قوس قزحی شق کند انگشت تو سر پا

با موکب تو فر و ظفر کرده مواخات | با دانش تو حلم و حکم ساخته اقرار

هم مهر تو فرمان قضا ساخته مستجل | هم مهر تو روی قدر آراسته پیدا

هر قطره ز بحر کرمت ابر گهر ریز | هر ذره ز صحن حرمت مهر پر انوار

گر سیف زبانی نشود تیز ز حدت | دندانش نماید بدمی صوت نشانه

از هیبت تو بهره نوشیدن باده | لا مست پی باده کشان دل خلا

خوف غضبت می برد اسباب تعیش | ترسم که برد از همه لذت پیدا

تا جاروی قصرت نشد شعشعهٔ خورشید — ترکِ فلک آویخته سر روز نگونسار

از هجرِ تو در جسمِ فلک گرنه تبیلی — وز وصلِ تو در جیبِ زمین نقدِ سمن زار

ایدون نه دو عاشقِ دلخسته گریبان — چون پرشش از رحمتِ تو دامنِ اوطار

مداحِ تو تا یومِ ابد روحِ مکرم — وصّافِ تو از روزِ ازل داورِ دادار

سازد چو کسی میلِ تحریرِ ثنایت — ق — خواهد که بمدحت نماید رقمِ اشعار

اول کند اوراق ز افلاکِ مطرّز — آرد ز مه کاهکشان پرگر و مسطار

آمد ز دهانِ خضر و خامهٔ طوبی — لیقه ز پرِ روح و مقط از درِ شهوار

آبی ز نخ حور و مدادی ز شبِ قدر — شنجرف ز لعلِ لبِ حبیبی شکربار

وانگاه نگارد ورقِ مدح و صفاتت — وانگاه کشد وسمه ابروی افکار

اندم بزند دم ز رقابت بکسی کو — گر دید بقرآن بمدیحِ تو گهر بار

هان این چه سرودی قلمِ زمزمه سنجم — هشیار شو و دست ازین عربده وادار

جائی که ثنا خوانِ وی ست ایزدِ بیچون — بیجاست کسی را سرِ آرایشِ اینکار

ور همچو منی کاه ز کیفِ میِ عشقش — در رقص درآید به ثنا بیخود و سرشار

لعل ست بکان بردن و یاقوت بسیلان — آموختن هدیه و شاهد سوی فرخار

شاها ملکا خسروِ لاهوت جنابا — هستند غلامانِ تو بلقیس پرستار

هر چند که این دیرِ کهن منزلِ دنیا — سجن ست پی مومن و جنت پی کفار

اما ز رهِ مهر بحالم نظری کن — زین بیش نیم قابلِ رنجوری و آزار

تو رحمتِ حق هستی و تو لب خطا کیش — کن بهرِ خدا آنچه تراهست سزاوار

منقبت حضرت امام محمد تقی علیہ السلام

هلال عید عیان شد بچرخ مینا رنگ
نهال ابروی رعنا بتان چین و فرنگ

فلک ز نقش طرب گشت ثانی ارتنگ
زمین ز روح فرح شد بهار خانهٔ گنگ

بخانه خانه ز جوش جهور جهد کلبانگ
بکوچه کوچه ز افسون شو صد نیرنگ

شگفت نیست سحر نوای سرود
که خیزد از لحد رامشتین آهنگ

بر نجیب دلبرکم طرح محفلی چو تانگ
بکیش حاشیه در حنا و دیگر در زنگ

بجاده جاده خذف گشت بیضهٔ عنبر
زبسکه نکهت افشاند طرهٔ شبرنگ

زمین بوجد در آمد چو گنبد گردان
بلحن و رقص قیامت ادای لبر و شنگ

بکیف عیش سیمای ساقی سرمست
چکید جای عرق بان سبوی می گلرنگ

فروغِ چهره سکندر بلمعهٔ قندیل | ضیای بیرقِ دارا بشمعِ سیمین رنگ
ز بذله خوانیِ ترکانِ نغمه خوان افسرد | هزار نغمهٔ مستقارِ صلصل و سارنگ
بسورِ زمزمهٔ رودکانِ سپهر بپا | شده ز رشکِ مثالِ کمانچه لاغر و چنگ
بتانِ سیم سرین از نشاطِ رقصِ بکچول | متاعِ هوش ربودند از سرِ هوشنگ
همه بعشوه و نیرنگ ظالم و سرکش | همه بعربده و نازِ توسن و سرهنگ
همه بجوشِ میِ حسن محوِ شکرخند | همه ز نشهٔ جامِ رحیق مست و ملنگ
همه بنازشِ پای کوب و دست افشان | همه باین غزلِ تازه گشته نغز آهنگ

غزل

خرامِ تست که بربود دل بصد نیرنگ | نبود ورنه به از من بدهر با فرهنگ
فرو چکد چو عرق از تو رنگِ شوخیها | شبِ وصال چو من برت بگیرم تنگ

بجیبِ تهمت که چسپان تیرِ فتنه میبارد | ز راهِ دور بمن شستِ آسمان دو رنگ

چو قصدِ آه نمودم قیامتی برخاست | نعوذ بالله اگر برکشم ز دل آهنگ

ز قتلِ همچو منی غم مخور ولی شد آه | که گشته از ستمت جا بهر دو عالم تنگ

مبادا آتشی افتد بجسمِ نازکِ تو | گریز بهرِ خدا از دلم بصد فرسنگ

شکسته ایم سرِ محتسب بمینائی | ببین که شیشهٔ ناموسِ خود زدیم بسنگ

بصلح کی کند آهنگ عاشقان نواب | پریوشی که گهِ آشتی سگالد جنگ

که سماعِ چنین نغمهٔ جنون انگیز | سکون و صبر ز جانم رمیده صد فرسنگ

بدان صفت سر و پا باختم ز فرطِ سرور | که طبع از طربِ مدحِ شاهِ جم اورنگ

ملک سپاه و فلک بارگاه و مه پرچم | هلال ساغر و هور اسپر و شهاب خدنگ

نهم سپهر امامت محمد ابن علی — نهنگ بحر مصاف و پلنگ بیشهٔ جنگ

مهین تهمتن گیتی که از مهابت او — فراسیاب حصاری شود به پشت پلنگ

فرو کشد بدهن از سماک تا به سمک — اگر غبار مصافش فتد بکام نهنگ

خجل نمود جسم و بهمن و گیو و صف را — به طمطراق و سخاوت شجاعت و فرهنگ

فتد به قلزم زخسار گر تف تیغش — سمندری چه از بطن مادهٔ خرچنگ

شکست و دوخت سر و سینه ها بنفر و جهاد — یکی بضرب عمود و دگر بنوک خدنگ

دهد فشار اگر پنجه اش حوادث را — برآید از دهن صور صد غریو و غرنگ

شریعت نبوی را بیان او شارح — صحیفهٔ ازلی را کلام او سفرنگ

تو آن شهی که بتائید عدل و انصافت — عقاب چرخ گریزد ز حملهٔ تورنگ

زهی متاع وقار ترا افلاک میزان
تهی ترازوی تمکینت از زمین پاسنگ

ضیای افسر تو شعشعهٔ تجلی طور
فروغ چتر تو نور زبرجدی اورنگ

دم تموز شبنمی اگر به سایهٔ بید
ز شاخ بید دمد صد گل شنبلید و فشنگ

زمانه چهره ناشسته بد ز خواب عدم
گشته بود وجود تو زینت افرنگ

رود چو قوت عنف تو در رگ غبرا
شود مذاق فی عسکری مثال شرنگ

به عون عدل جهان پرور تو شیر
غزاله ایمن ... جبال ...

نجاشی ار نگرد صارم سیه تابت
به خواب هم نکند رخ کهی به جانب زنگ

که غزا نماید چنان که گوید خلق
فتاده عکس رخ یار در می گلرنگ

تبارک الله از آن رخش برق رفتارت
نه رخش بلکه پری لعبتی ست چابک و شنگ

مثالِ نقطهٔ پرکار گشته‌ام محصور — به پرهٔ مرض و درد و فکر و محنت و رنگ

رهان موجهٔ عسر و رسان بساحلِ یسر — که تنگ تصادمِ نجم نموده بس دل تنگ

بده سزای عدی مرا بقهر و غضب — بدانچه رستم دستان نمود با ارژنگ

شمارهٔ تا که دل افسردگانِ وادی عشق — گذشته اند ز نام و نشان و نسبت و ننگ

ستادگانِ حرمیت نگارِ نصرت را — شبانه روز ببر برکشند تنگاتنگ

نعتیه

ژاله بارید چنان بر طرفِ دشت و جبل — گر لگد کوبِ خزان گشت چمن مستأصل

قیرگون ابر به اوج است و زمین سیمابی — گوئیا آمد شام و سحری دست بغل

از دمِ برد بپوشید سمندر سنجاب — سرد شد آتشِ افروخته اندر منقل

مرتع و دشت زاسکوفه بهی گشت چنان
که خورد غم مگس شهد ز بحر کول

منجمد هیچ عجب گر اثر بارش و برف
روی خورشید شود تیره چو رخسار زحل

منجمد نیست غدیر عدق راغ و چمن
پای امواج بسبزی هوا آن شل

انجمادی ست بگلشن که نیاید بیرون
از مناقیر عنادل نغم شوخ غزل

شیر برفین شود از برد اسد چرخ برین
نقره خنگ فلک اطلس گردد ار جمل

نطفهٔ نجم بزهدان فلک یخ گردد
نه فروزند گر از مهر درخشان مشعل

بسکه سجاده فشانده ست دی نور آور
زرد چون چهرهٔ عاشق شده صحن جنگل

صفت کاه ربا داده کشیده تشرین
از چمن سبزه و زردی برد نور و عسل

گلکان غنچه صفت گشته سرافکن دو ماه
غنچکان چون گل پژمرده نزار و مختل

بجلافش سحر عیشش نماید ریک — زولایش دل چون آینه بیند صیقل

ابر فیضش گهر افشاند به یکیتی چنیدا نیک — پاک شستند ز دل نقش امانی اول

صبح رایت فرش قمر شام ابد — شقه بیرق جاش شفق صبح ازل

مهر رایش بدل روز روار بفلک — چهره شمع چرخ شود مستقبل

دست او بسته خلق چون ابر عالم را — جلوه شاهد تکوین شد زان و حمل

کر یک اسپه برود بر سر حساد چو مهر — سلک نورش نماید خط دو سر اطول

آن فریدی و حیدی که بر آیت وجود — کس ندیده ست همانند ترا خیر اول

طوطی طبع تو آنجا که سخن گوی شود — آب کوثر بچکانند ز شهد حنظل

ای ساقی نهی تو چنان عشوه و فش — که شش بهر جهان در دخاری صندل

خنجر مستعجلم آید پی تقبیل دو لب
گل کویت شود از وسمه ابروی مسلسل

نطفهٔ خصم به اصلاب رود تا آدم
بهر تنبیه نمائی اگر آهنگ جدل

نیست زیب کمرت خنجر فیروزه نیام
آفتابی ست که یک عمر بماند به حمل

نخلهٔ عمر عدوی تو شلیل تیغت
پیشتر تیره و پیشتر برسد دست اجل

عکس اندیشه کند در تن اگر کاپن حلول
روح تا حشر نیابد بجهان هیچ محل

اژدهاییست جهانگش که بیاساند دم
استخوانهای عدوی تو خورد در مقتل

کرم خطی تو در چشم عدو میل نشش
توتیای تو شود بیت پی سرمهٔ نصرت مکحل

نوش الله براقت که پریشان نشود
در تکاپوزنش خواب لطیف مخمل

برق وش عقل تا اندیشه دوش کمیت خرام
لاله سم سنبله دم گلبدن البرز کفل

وقتِ رفتن به فلک شکل دعای مقبول / دم رجعت به زمین صورتِ وحی منزل

اثرِ نالهٔ قیس از دلِ لیلی برود / گرفت زلزله از ضربِ سمش در اسفل

ندوانیدش چو از لال سوالی سازند / بسر آید صفتش از یکایک مفصل

آن خدیوی که زعونِ تو بی صیادی / بر نسرِ فلکی کبک کشاید چنگل

لامکان پیشِ شبستانِ تو تنگ چه مقوله / عرش از کرسی قصرِ تو زمین اسفل

شپرهٔ کاخِ رفیعِ تو چو مرغانِ سپهر / آشیان ساخته در طارمِ این هفت فلک

در کفِ رادِ تو گوهر بنماید مانا / در نظر خوارتر از عقدهٔ ما لا ینحل

ماندی تا به ابد سر احدی تفصیل / حق نکردی اگر از ذاتِ تو شرحی مجمل

غیرتِ وادیِ این شهر این تیره بساط / تا بر افروختی از دعوتِ خلقی مشعل

سنگِ در شود کعبهٔ انسان و ... ‌ گر بیادِ تو شستن قشقه نشد در دل

کشته شمعی که ز درگاهِ تو بیرون آید ‌ بقنادیلِ مه و مهر نگیرند بدل

بدر افگند ز ایوانِ تو فراشِ قدر ‌ که چو پرندین فلک گشته بساطِ مستعمل

ای عجبا بچه تشبیه دهم ذاتِ ترا ‌ زانکه پیدا نشده کس چو تویی از اول

قوتِ ضعف مرا ساخت چو چنگم شاها ‌ که شدم نومید از کثرتِ آزار و علل

رحم کن رحم که تا چند کشد جانِ من ‌ صدمهٔ فکرت و جورِ مرض و درد و کسل

بنوالِ تو که افتاد ز بیداد فلک ‌ بدلِ خستهٔ من رخنهٔ صد گونه خلل
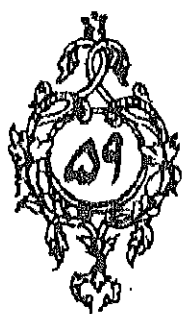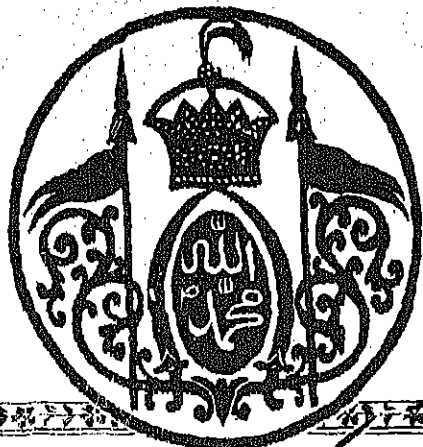
هله تو ابن محمد مشو نا امید ‌ هی تو دانی که امیدت نه برآید لا بل

که دعایت باجابت رسد اینک فاش ‌ آرزوی تو برآید بتعجیل لا بل

پیامهٔ خود بمدینه بفرست و برد آ — دست خود بهر دعا بر در حق عزّ و جل

تا دهد از لطف قدر پیش شهنشه جهان بخشش — تا کشد پرده ز رخ شاهد پنهان عمل

صد جهان خلق نماید چو قدر برآن — از تو تکمیل پذیرند بعلم و عمل
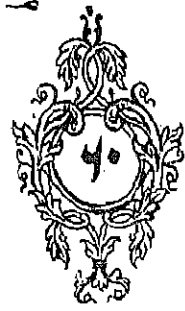
مدح امیر المومنین حضرت ابابکر صدیق رضی الله تعالی عنه

خاور چند بوکرد چو در باختر مقام — آمد بحجله گاه فلک نو عروس شام

بنشست تکیه بر نقره خنگ چرخ — با لشکر نجوم بصد فر و احتشام

تا زد چنان که لشکر مومن اشقیا — زانگونه تاخت فوج ضیا بر ظلام

از کیمیای تابش انوار بر گرفت — صیاد آسمان بشکل نجوم دام

از بسکه گشت جلوه‌گر شمس قمر — تابید طور تجلی چون گنبد شام

ازہار راغ و باغ ہمانا بخاک ریخت

شانِ شکوفہای جنانی ز ابتسام

از شبنمِ شبانه نم آلود شد چمن

تر کوم گشته بادِ صبا را اگر مشام

شد چرخ در تجلّی و حُلل چون بساطِ خلد

وقتِ نشاط ہست کنون ای تمام

در غنچہ لبِ تو نہان سحرِ سامری

وز سروِ کاکلش تو عیان فتنۂ قیام

زان غنچه بوسکی ده و زان سحر لذّتی

زان پس شرابِ نابِ مروّق فکن بجام

آن آبِ آتشینِ مصفای لعل رنگ

آرامِ جان و قوتِ دل و قوتِ مشام

آن قہر قفلِ کہن که چو ریزند در قدح

گردد ز نورِ جلوۂ او عقل مستہام

آن می که قطره چشید از طفل شیرخوار

آید برقص در برِ آغوشِ باب و مام

آن راحِ دیرسال که گر بوی آن

باد آورد بہفتم سر مستِ بام و شام

آن می که می نگوید او را زروی شرع / ام الخبائث مولوی محتسب حرام

یعنی رحیق صاف ولای کسی که هست / کایزد بصوتنا و بنی کثرت کلام

دیهیم قصر و تاج خلافت سریر دین / منجوق عز و چتر شرف افسر عظام

عنوان نسخه و دیباچه سر خط کرم / طغرای جاه و شوکت و دیباچه نظام

زیب حطیم حلم و حیا کعبه هدی / شمع حریم مسجد علا قبله کرام

طیاره محیط شرف لنگر وقار / عمان جاه و دولت و ینبوع احترام

دستور اولین رسول و رفیق غار / بوبکر صادق زمن و فائق انام

آن داوری که چون بخلافت قدم نهاد / بغنود طفل فتنه به آغوش انتظام

جوشان شدی چو آب نوالش فضای ارض / قارون مثال ماه بگردون دهی خیام

آن سنگ اسود که بلثمش شود نجات | آید کعبه بر در او بهر استلام

گر بوی خلق او برسد در مشام شیر | ریزد چو آهوی ختنی مشک در کنام

نخ نخ بآن جنیبت گردون مثال او | کوراست سرج از مه و از کهکشان لجام

وه وه چه اشهبی که ز تندی و خوش سری | از رائض قضا نشده هیچگاه رام

چون فکر بس سبک رو و چون عقل دور رس | چون وهم تند و چست چو اندیشه تیز گام

چرخی ست وقت گردش و ارضی ست در ثبات | برقی ست در تکاپو و بادی ست در خرام

صرصر ز جست و خیز وی آموخت چابکی | دریا ز رهروش روانی گرفته وام

در دم ز شرق شش بمقام دنی رسی | گر دست پاک تو نه کشد از ادب زمام

آن رستمی که روز وغا در مصاف تو | چون طفل نی سواره نماید ز ال و سام

از نعرهٔ تو نطفهٔ دشمن به بطن ام / زانسان بدر رود که عرق از رهٔ مسام

در دست حق پرست تو تیغی است بی‌مثال / الماس رنگ و پاک گهر زمردین نیام

در حیرتم که لازم و ملزوم چون بود / یابد چو جسم و صوت از تیغش انقسام

بی آب و دانه گشته حریفان ز روی تیغش / زین رو گرفته شکل هلال صیام

چون بود بود تیغ خرد بس بجنگ تو / از کهکشان نموده ندا و ربکام

نسر فلک نیارد بر سر پرید نشست / تا تیر و خنجر تو بود دانه است و دام

بی جوشش ولای تو موهای تن کنند / اجساد دشمنان ترا صوت سوام

بجلاج دهر باز دا گر بازی خرد / عقل تو زد فسند و فی جوید چو شاه مقام

در قصر احتشام تو از عرش سایبان / بر باب احترام تو از آسمان قیام
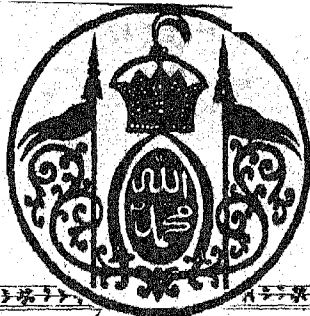
نگشاید او دو دیده ز هم صبح و ریم — بیند اگر کسی رخِ خوبِ تو در منام

از بهرِ دفعِ چشمِ بد از گیسوی بتان — مشاطهٔ نوالِ تو بر رخ کشیده لام

آن کیست کز سخای تو محروم مانده است — کو آن کسی که نیست ز جودِ تو شادکام

ریزد گلابِ فضلِ تو بر روی انس و جان — بارد سحابِ بذلِ تو بر فرقِ خاص و عام

باشد که این مدیح سرای تو نیز زود — گردد ز رحمت و کرمت فائز المرام

روزی بلطف و مهر بحالش نظر فکن — تا همتش ز بختِ دژم گیرد انتقام

تو سرورِ جهانی و نوابِ نامور — بر آستانِ دولتِ تو کمترین غلام

تا عشوه را بغارتِ جانهاست نازشی — تا غمزه را به بردنِ دلهاست اهتمام
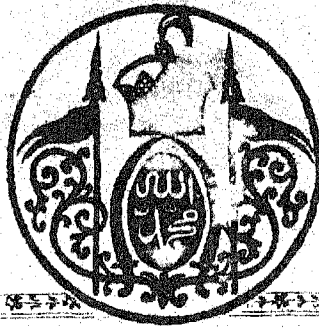
تا دلکش است خندهٔ خوبانِ عنبری — آرد ز تارِ زلفِ بتان تا صبا پیام

اعزاز تو چو قدر نبی باد لایزال — بخت تو چو ذات پاک خدا باد دائم

خلاق جسم و جان بسپر روح پاک تو — هر شام و بامداد فرستد دو صد سلام

منقبت امیر المومنین اسد الله الغالب حضرت علی ابن ابی طالب علیه السلام

گلعذار نوبهاران جلوه گر شد در جهان — می سزد نالد اگر رضوان چو بلبل در جنان

نوبهار آمد عجب نبود که چون ابر مطیر — باده خلد بار در شیشه برگ رزان

نوبهار آمد کنون از کثرت عیش و نشاط — جای زهره زهره خیزاند نهال گلستان

نوبهار آمد شگفتی نیست گر هر بلبله — باده ریزان گشته اند از غنچه بستان

دور نبود از فیض باد نوروزی اگر — سر کشد از نخل ماتم شاخ و برگ زعفران

تو ده عود قماری سوخت در نار حسد — تا نسیمی برگشاد از غنچه‌ها صد عطردان

نوبهار خلد عرفان نوبر طوبی شرع | نوگل فردوس هستی نونهال کن فکان

کشتی طوفان محشر لنگر حلم و وقار | گوهر بحر علا ینبوع بحر امتنان

یکه تاز لافتی برجیس اوج اتقا | شاه قرآن ساقی کوثر امام انس و جان

آنکه بفشاند حسام و رمح او روز نبرد | وقت ضرب اولین صد فتنه آخر زمان

حلقه پیچان کمند و برق رخشان خنجرش | پیچد و سوزد دل کاوس و دل فغفور و خاقان

قد موزون لوای عسکرش طوبی نژاد | مهچه زرین درفش فوج او خورشیدشان

از نهیب عدل و انصافش عجب نبود اگر | فتنه از خواب گران سر بر ندارد جاودان

گر سوال از مدح او سازند از لالان دهر | هر یکی چون بلبل سدره شود شیوا بیان

از دهش [illegible] او رقم نماید شیر چاک | وز هوای گرز او شکند کمر [illegible]

هر کسی گیرد ز روح سنجر و دارا خراج | گر همای شوکتش گردد بعالم پرفشان

کشتی قهرش اگر لنگر زند در بحر رزم | موج طوفان فنا خیزد از خون یلان

همت او نام حاتم کرده از آفاق محو | جز اثرش نگذاشته از پور دستان داستان

ای خدیوی کز نهیب عدل تو کبک دری | بی خطر در پنجهٔ شهباز گیرد آشیان

ذات تو در هر دو عالم هرچه جسته یافته | جز نظیر خود که او گشته بی نام و نشان

مردمان خوش اند گرامی خلق را ای تقی | نطفه بگریزد ز صلب هر تن از پیر و جوان

سقف ایوان ترا باید فتاد یک سپهر | گنبد قصر ترا زیبد قباب از فرقدان

در حریمت عقد پروین چار بلورین مثال | در سرایت مهر خاور نشتر گوهر نشان

چون یکی حشمت تو موسی عمران صفت | قلد در بارجاه تو سلیمان آستان

گر لبی نگشادی از علم لدنی در کلام — نطق را میگشت عارض علت عقد اللسان

بهر اعدای لعینت نقش بستی کاف و نون — نوحهٔ مرگ جوانی میفرستد ارمغان

گر شود محراب کعبه که در بیت العتیق — چون نگاه رمی گیری چله چاچی کمان

قطع سازد مشتری کانزا ذو الفقار تو مباد — برد از دل رشتهٔ امید وصل عاشقان

رحم تو آن مهر عالمگیر رخشان انام — خشم تو آن برق بیتاب رعد و کش افشان

دلدل زرین رکابت هاله سم سوسن عذار — نرگسین چشم و بنفشه طره و سنبل عنان

نخلخه مالد غبارش بر رخ رخشنده ماه — نور می بخشد بجام او سبلک کهکشان

سم او و خون اعدا چار مهر اندر شفق — پیکرش در مصحف شه چون ستم اندر هفتخوان

خنجر و مهر عنبر نشانش هیچکس گاهی ندید — بحر اسود موجزن وسطش دو گوهر گران

سرعت وهمی شرتی تا تیر بخشیدی اگر	پر زدی کاوزنین مثل براق آسمان
عزم تو گهمیز گشته از پی آن برق وش	حزم تو گردیده پای بند سلیمان
پیش جبریل امین صرتیم همی بند	سر غباری کز جولانش رود بر آسمان
کوش تسلیمان مان سعد فیروز آن گهی تو	با سپاه بیکرانه تاختی بر بهر اکون
طول فوج بیشمار از خاوران تا باختر	عرض لشکر بیشمار از باختر تا خاوران
واندران پولادپوشان چون فلک مریخ خشم	در میانش غازیان چون اژدر آتش فشان
شرزه شیری در عنان پلنگ ببر پوش	زن پیلی زیر ران هر یلی زور آورین
بسکه خونها ریختند از دشمنان روسیاه	جسم‌ها گردید بیجان روح‌ها بی خانمان
بحرها پر شور از صیلم الماس رنگ	کوه‌ها در زلزله از ضرب کوپال گران

رخنه‌ها در تن ز نوک بیلک شد آنگونه — جوبها در جسم از سیلانِ مغز استخوان

تیرها گشت از برای صیدِ مرغِ جان عقاب — نیزه‌ها گردید بهر گوی سرها صولجان

از خدنگ و ناچخ و سپرپاش و خشت و پیلپا — وز حسام و خنجر و خنجیر زوپین و سنان

آنقدر کشتند تا در نزد تو زنهارخواه — هادمِ اللذّات مضطر از فلک آمد دوان

افعی پیچان کمند از بسکه شد عنقا فگیر — چون کمان خم گشت و دهه جیوه دشمنان

از غوِ شیپور و بوق و شندف و طبل و نفیر — پنبه از خورشید و مه در گوش کرده آسمان

عشرت آبادِ جهان گردید چون بیت الحزن — کافران از غیرت و مسلمان از افغان

منهزم گشتند در پایانِ جنگ اعدای دین — شد سپاهِ غازیان از فتح و نصرت کامران

شد بغارت اشترِ بختی قطار اندر قطار — نهب شد اسپ تازی کاروان در کاروان

حقه در تو ده یاقوت صره سیم و زر	کوسرین مسکوک و سیمینه لگن زرینه خوان
هم کنیزان مسلسل طره آهو نگاه	هم وشاقان مشعشع عارض غنچه دهان
بسکه در تا ور که شد حمل سیلان سیم و زر	رایگان رفت آبروی شان گنج شایگان
پادشاها آن توئی کز دست گوهر بار تو	چون کف سائل تهی شد مخزن یاد و کان
آن زمان زیبد اگر بر بخت خود نازد فلک	در جهان پیدا نماید چون توئی صاحبقران
جلوه می افگند شمشیرت اگر روز ازل	تا ابد کاهی نگشتی صولت جسم روان
گر نبودی شاخسار تیرهای لشکرت	دائما می ماند شهباز ظفر بی آشیان
نار را افگند خشم تو بصد آزار تب	خار را بخشید خلق تو بهار جاودان
کمترینه خادمت بخشید تخت خسروی	کمترینه چاکرت بربود اکلیل کیان

گر نبودی ذات پاکت جلوه آرا شهود ‌ ‌ ‌ ‌ ق ‌ ‌ ‌ ‌ از عدم این شانزده هرگز نگردیدی عیان

جاه و حزم و فر و جود و مهر و خلق و عقل و فهم ‌ ‌ ‌ ‌ علم و حلم و بذل و فضل و عزم و جزم و عز و شان

گاه تحریر صفاتت از وفور خرمی ‌ ‌ ‌ ‌ خامه طاوسانه رقصان میشود اندر بنان

آن توئی کت رستم چرخ برین باشد بدیده ‌ ‌ ‌ ‌ وین منم کز درد و غم چون نال بیجانم توان

آن توئی کت پایه سر دو جهان باشد عجب ‌ ‌ ‌ ‌ وین منم کاندر متاع خویش دارم صید زبان

می نگویم جز ثنایت مدح افزودن و هم ‌ ‌ ‌ ‌ می نبینم جز درت باب قصور قیصران

از وفور عشق تو در خانه پر نور دل ‌ ‌ ‌ ‌ می ندارم هیچ کس را غیر مدحت میهمان

دعوتم کن از نعیم عیش و عشرت یا علی ‌ ‌ ‌ ‌ تا یکی اندوه مهمان باشد و من میزبان

از هجوم کلفت امراض و آشوب فکر ‌ ‌ ‌ ‌ گشته ام چون ماهی بی آب بر بستر تپان

انچه با سلمان میان دشت ارزن کرده — کن بحق مدح سنج خسته جان خوش دهان

تا نمایان باشد این چار چیز از چار چیز — خنده از لب نور از رخ چین ز مو خم زابروان

چار کس آیند پیشت سر کشیت این چار چیز — تاج کسری تخت خاقان طبل قیصر چتر خان

بشکند تا خصم در کنج لب خوبان شکنج — تا که باشد شاهدان را زلف پر خم تا میان

تا که باشد نو عروس عزت نمکین این قران — تا که باشد سرو سعد فلک دولت را قران

تا بد اندیش سیه تابت بجون اشقیا — چون مسی با لب دندان در لعل پیان

گلشن سرسبز مینو دوستانت را مقام — حفرهٔ تاریک دوزخ حاسدانت را مکان

لا فتی الا علی لا سیف الا ذو الفقار — از ازل تا حشر باشد نغمه گر زبان

نیست جوانمرد مگر ذات حضرت علی کرم اللہ وجہہ نیست سیف مگر ذوالفقار

صحت و اقبال و جاه و دو جهان تو ان — انقدر بخشی که ناید هیچ در وهم و گمان

منقبت شاه و جهان جهانبانان زمین و آسمان حضرت امام مهدی دین صاحب الامر و الزمان علیه الصلوة والسلام

علی الصباح که صوت نگارِ کن فیکون
کشید نقشِ سحر را بلوحِ آینه گون

مشاطهٔ قدر از تابِ آفتاب و شفق
فکند بر رخِ گیتی پرند بوقلمون

کناره کرد ضیا از کواکبِ انجم
چنانکه رنگ ز رخسارِ عاشقِ محزون

خدیو روم بیک جنبشِ طلیعهٔ صبح
نمود صد حشم زنگ را ذلیل و زبون

به تیره قصر یم باختر نهان گردید
لآلِ ماه و کواکب چو مخزنِ قارون

نسیم عطر دم و شبنم گلاب سرشت
شگفته ساخت ز سر تا چهرهٔ ذو البنون

بسرخیِ شفقِ بدخشان مثلِ ما
گرفت غنچهٔ پر نور مهر رنگِ رومین

شکسته جرگ حبوره و سر و صد شاهد
نهفته رو به نقاب خطا و صد خاتون

بتافت از غرفهٔ قیر روی خور گوئی | ز بطن علقه موسی نموده سر بیرون
بسبزه زار مطرز ز قطره‌ها شبنم | فکنده لولوی لالا ببزم سقلاطون
بلحن باربدی بلبلان بشاخ بسست | دمیده بر دم داود صد هزار افسون
باهتزاز نسیم سحر بتم ناگه | ز خواب ناز گشاده دو نرگس میگون
حریف نوم شکسته صفوف غمزه و ناز | خمار دوش پریشیده لف غالیه گون
بچین جبههٔ او نقش کیر ریو و سطر | فتین عارضش آماده صد هزار فتون
تکلم لب جان بخش و بیجان محتشم | نگاه عبهر صیاد و یک فلک افسون
ز پیچ ارقم خونخواره اش تنم شد آب | بنیش عقرب جراره اش دلم شد خون
کشید غازه و بنمود در جبک لعلش | ضیای در فروزنده لآلی مکنون

چو بیقرار شد از زحمت صداع خمار
خطاب کردمش با عتاب گوناگون

چه خفت خفت که هی هی بخیز و زود برو
چه خفت خفت که هین هین شتاب کن اکنون

بیار میوه و مینا و باده و ساغر
بزن چغانه و سارنگ و تار و قانون

بنوش راح مصفا و لعل آذر فام
به نغمه که بجنبد ازان ز جا هامون

همین دو لحظه وصال غنیمت است مرا
بیک و تیره مپسند از گردش گردون

ز بس شتابزده بود هم ز پی فرمانش
بدان رسید که جانم رسد ز تن بیرون

ز جای جستم و سامان عیش کردم جمع
بنای نوش نشستم بساعت میمون

پیاله دادمش از خشت خم لعلی رنگ
که هست روح فلاطون ازان بدل مفتون

موثر یکه چو ریزند قطره اش بر بان
چکد شراب تبرزد ز شاخ اقلیمون

مقوّی تن زار و منقّی اعضا | کفیل هوش و حواس و مزیل کرب و حزن

اگر ز روی آن جرعه جمشیدکهی | نمی نشست بخم خمول افلاطون

من از برای صبوحی ردیف او گشتم | بشنده تر ز پس آمدند چو جامه موزون

پس از کشیدن ساغر چو مست باده شدم | گشاد چهره همه این حقائق مخزون

گذشت فرق خیالم ز ساق رخ این | رسید پای طلب بر تبارک قارون

نظاره کردم چون روی حوریان جنان | درون کسوت الفاظ صوت مضمون

تبارک الله ازان معنی لطیف دقیق | تبارک الله ازان لفظ از سحر مشحون

که بود چون شهب تابناک جلوه نما | که بود مثل بیخ حسن بوکن نیکوان

دبیر چشم منشی قضا و قدر | وزیر شاه نشان شهنشه بیچون

امام مهدی هادی که دین ختم رسل — به پشتوانی او ثابت و تسیت کنون

شهی که از پی ترتیب شرع او زردشت — برزن جهند زحد چون شرار از کانون

از و جهان ز ستمهای دهر در راحت — از و زمانه ز آشوب فتنه ها مامون

وز و چو صرصر قهرش به نطفه تسبیر — اجنه سر بکشند از حجاب های بطون

به آبیاری انعام او شود پیدا — مذاق آب خضر در عصاره افیون

کسیکه ساخته لعلش بصنع او نام — که نقش زد به بر باب عدم دو سوره نون

سپهر بسته ش دو صف دشمنان — قرار مردمک چشم در میان جفون

ایا کسی که بیاد وقار و تمکینت — کهی نریزد آبی ز کاسه وارون

ز برق تیغ تو در چشم خور زند پیدا — ز باد گرز تو در دهر اشاعت طاعون

درخشِ نیّرِ شمشیرِ تو بره و زبره — پراکند صفتِ ذره‌ها صفوفِ قشون

بضربِ گرزِ تو ریزد و تمالِ کهنهٔ رواق — بزیرِ سقفِ فلک گر بود هزار ستون

زهی ستانهٔ جاهت که نیّرِ اعظم — شود شبانه بمغرب برای سجن نگون

بو سکندرِ بختت بتختِ جمّ ملاک — کند جلالِ تو شفقت بفرّ افریدون

جمالِ لیلیِ کلکت اگر ببیند تیر — کمانه پشت شود همچو قالبِ مجنون

خیالِ نهبِ شبیخونِ عسکرِ قهرت — رباید از دلِ روبنه قرار و سکون

ز قطره قطرهٔ حب بجهان شرر ز جحیم — رود چو آتشِ عنفِ تو در تکِ جیحون

کمالِ کثرتِ هستی چو سر زد از صانع — جمالِ وحدت و تفرید بر تو شد مفتون

نقوشِ وصفِ تو سرلوحِ سورهٔ توریت — رقومِ مدحِ تو طغرای صفحتِ انگلیون

زدم بدست تو تا دیده و بیعت را | گواه هست بدین واقف درون و برون

دعای خیر بفرما بحق من چو نیک | شوم بعیش مخلد ز فیض تو مقرون

بروز حشر شفیعم شو از کمال اول | که تا ابد بود بجانم ز لطف تو ممنون

چگونه گنجد در حجله بیان یک | مخدرات صفات تو بود ز حد افزون

محال هست کمال مدیح تو آن | که مدح ختم کنم بر دعای تو اکنون

ستاره تا که پریزادگان قاسم ریش | کشند بر سر خود خنجر گوهر گون

مدام تا که بمالند خون عاشق را | خماشا چو حنا خوگران آبگون

شموس جاه و جلال کمینه خادم تو | بود از صدمات کسوف و نقص مصون

کشند طالع خصم تو از جیب قدر | شکنجیان قضا در شکنج زنگردون

کنون سلام بکن عرض با ادب نواب | مده ز دست عنان طریقه مسنون

در منقبت حضرت امام نقی علیه السلام

تا چند ای باد صبا نظاره سرو و سمن | سازی ندانم تا کجا گلگشت گلزار و چمن

تا کی دوی از غنچها تا کی روی در باغها | تا کی نمائی لاغها در وصل یاسین نسترن

تا کی کشی خمیازه در زیر تاک تازه | مالی بعارض غازه از لاله در دشت و دمن

تا کی ز روح راح مل عطری فشاندن در سنبل | تا کی ز بوی نور و گل عنبر بعود و بین آمیختن

گاهی به اطراف قلل تجراهی از غنج و دلل | گاهی باکناف طلل رقاصی از شوخی و شن

گاهی صبحرا فرخی از بوی مشک ختن | گاهی به بستان گلرخی از کوزه خاک چمن

گاهی همی ملستان با نغمهای خوش خوان | گاهی به نی باشی نهان چون روح در جسم بدن

دست ید اللهی نشان نهی چو بر جاچی کمان
خیزد صدای الامان از صوبر جاچی غرن

یتی کشی گر از کمر گردد جدا چون جبرو
آب از قمر تاب از کمر نور از سحر لمع از پرن

گردون بحیمی زرین بن سمی سمین بن
پروین دمی زهره جبین داری عجب تازی گرن

افلاک پیما باره کو برزند بیغاره
بر چار مین سیاره بر هفتمین چرخ کهن

در رزم هایت مغفر اگر دد بحیرت چشم وا
بهر ثنایت در وغا حلقه سراپا شد دهن

بیند ز تو او را داوری از رشک در خیل پری
جم بسپرد انگشتری تا ما بدست اهرمن

عون تو باشد ار ضمین بهر قوای مرزبین
خورشید باشد خوشه چین از شاخ حضرا دمن

جم آیدت با ابهت بر درگهت سائل صفت
حاتم برای کدیه ات آرد بزن دست از کفن

سازی چو تقلیب قوی من خیزد و آید برن
خار از گل و خیر از فسون حنظل از مل و عشر از سمن

بشنو ز من الحاح را دریاب این مداح را — بفرست فتح و راح را از غیب چون سلوی من

من بعد عرض مدعا بر آستان تو شها — آرم پی نذر از دعا لولوی خشابی من

تا صوفی پاکیزه دم کرده برای صبح خم — تا بر جبین صبحدم صندل بمالد برهمن

تا در جهان بعد شرق از قرمزی شفق — انجم بمیدان عشق تازند با انداز و فن

از مهر تو با صد فرح گیرد محبت نی ترح — در دست از عشرت قدح در چشم از راحت وسن

وز قهر تو دارد عدو در قوه و جسم و قلب و رو — خنجر زبان حلق و گلو نشتر زدان ابرو شکن

منقبت حضرت امام جعفر صادق علیه السلام

الا ای بت تو سن تند و بد خو — برفتار کبک و بشوخی چو آهو

فروغ رخانت کلمع الدراری — بیاض عذارت چو اصباح
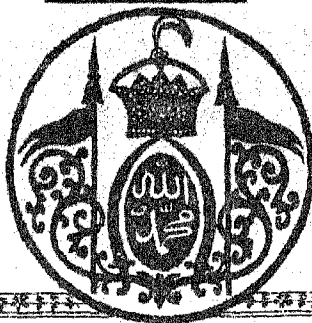
دو صد فتنه در چنبر زلف پرچین — هزاران بلا در خم پیچ گیسو

ندیده کسی در فضای دو گیتی — چه آن خط و خال و چه آن چشم و ابرو

بکف قوس عنبر گرفته دو کافر — بگلزار مینو نشسته دو هندو

لبت حقهٔ لعل و در حقه داری — درخشنده الماس و ناسفته لولو

بلورین زنخدان تو چاه بابل — نهان در تکش یکجهان سحر و جادو

خط بینیت لای نفی ست یا نا — و یا رسته در مهر و مه شاخ شبو

سمن جبهه شبنم عرق چشم نرگس — رخت گل لبت لاله بالات ناژو

کف آفتاب و شفق رنگ حنا — و یا شد زر اندود سیمین ترازو

سرین فربهی مثل بخت سکندر — میان لاغری همچو ذهن ارسطو

صدف گوش و ماشورهٔ عاج گردن — سمن ساق و پستان دو سیمینه باقو

ز جورت ملک بر سپهر چرخ گریان — بغمزِ تو آفاق گشته پر آشو

از آندم که نظاره کردم رخت را — نماندست بر دل مرا هیچ قابو
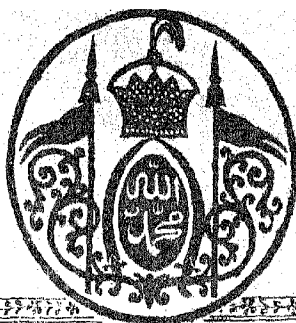
تنم چاک سر تا قدم چون صنوبر — زبانم چو قمری ست سرمست کوکو

گذشت آهم از سینهٔ هفت گردون — سپیدست شکلم از دوری ماهم تا بزانو

شبان از تبِ فرقت تو به بستر — تپم مثلِ سیماب پهلو به پهلو

جهد جای خون از رگ من شراری — بسودا طبیب ار کشاید سر او

دمد صور از نالهٔ من بهر جا — قیامت شود از فغانم بهر کو

همی گشته اندر خیالِ دو لعلت — او باقم چو بیت الحزن از نیاهو

اگرچه همه ظلم و جور و جفائی | ولی مهر تو هست چون دل به پهلو
ندارم ز تو دوست تر هیچکس را | ندانم ز تو ماه را به بها او
مگر مهر آن خسرو دین و دنیا | مگر طاعت آن شهنشاه دلجو
امام جهان جعفر ابن محمد | که از صیت او هست آفاق مملو
فتد بر دمن گر غبار سمندش | شود پشک چون نافهٔ مشک گلبو
ز عدلش مثال جمیل و بثینه | شون عاشق یکدگر مار و راسو
بضرب عمود گران وقت هیجا | کند منهدم شش بنا این بنیرو
یلان سپاهش چو دارا و بهمن | جوانان جیشش چو دستان و کاکو
همانا بهنگام طیبت رباید | چه دستار او گرزن شاه بانو

زعاجزنوازی او نه گردون / گریزد سراسیمه زآوای تیهو

تو آنی که از جلوهٔ ذاتِ پاکت / وجوبی بامکان شده هم ترازو

با مدادِ عدلت توان پیر زالی / دیت می‌تواند گرفت از هلاکو

زعونِ تو ضرغام پولاد / براتِ غلامی نوید به آهو

بروزِ وغا خصمِ تو در کمند است / نماید بدانسان که در تار هندو

چو از قهر بینی به سهراب خصم / چکد چون عرق نطفهٔ سام از او

پرید آور برق تابت ربوده / تلألو ز آتش روانی ز آب او

پی نصرتِ مومنان ابر نیسان / برای رگِ جانِ کفار نیش او

الا تا دمِ تو که گیتی نکرده / همین چرخ را اندر آتش نکلئو

گران پشت فربه تن آهنین سم ‌ ‌ ‌ سبک روح لاغر دم عنبرین مو

رکابش بود پر کر خان ترکان ‌ ‌ ‌ نعالش شود حلقهٔ گوش سگو

چو خور در حمل پایگه دو تن مسیحا ‌ ‌ ‌ نمائی به پشتش بوقت تکاپو

اگر از سر مهر بینی پذیرد ‌ ‌ ‌ خذف همچو سرمه هزاران تلالو

به الطاف تو زاندران حریت ‌ ‌ ‌ زنند از تفاخر به افلاک اردو

کمینه کنیزت فرنگیس و شیرین ‌ ‌ ‌ کمینه غلام تو پرویز و نیکو

نفور تو مهلک ولای تو شافی ‌ ‌ ‌ عتاب تو زهر و جناب تو دارو

ثنای تو میکال را نقش جوشن ‌ ‌ ‌ مدیح تو جبریل را حرز بازو

عدو چون صفاتت بپوشد که گر ‌ ‌ ‌ نپوشد نخ مهر پرستو

ازان دو دنب شد قرین نحوست | که گاهی نشد در حریم تو جارو

ز عنف تو گردد دل خاره چون سنبل | ز خلق تو گردد خس و خاشه خوشبو

بلرزد عدو در حضور تو چون بید | که سرپنجهٔ عرش تابی به نیرو

به تیغ حباه تو ظفر انتساب | بپیچ تو با سلسله در تکاپو

ستاره شود همسر عقد ایمان | نسازی خطاهای من چون معفو

کند عالمی در جنابت تظلم | برو یک جهان در حضور تو یک عو

کریما کن انصاف با صد تکرم | که در فیض عام است خوشی تو همسو

بماندم تا چند گریم که آنسو | شده چشم من مشک رود فرا سو

من و جوشش آزار و امراض و کلفت | دل و نهب و رنج و کدورت ز هر سو

بروز سیر جهان میکند سلیمان وار — به شب چو یوسفِ مصری فتد میانهٔ چاه

مثالِ ما و شهان جلوه گر شود به سپهر — ولی نه فوج و حشم دارد و نه بنده و داه

گهی بناز بپوشد ز عنبرین کسوت — گهی ببر بکشد چیت لعل گون قباه

ز صیقلش رخ گیتی چو آئینه روشن — بقر قشش تن عنبر ابر بسانِ قیر سیاه

رود بسجن چو زها و صاف دل شام — کشد چو میکش مخمور سحر بیگاه

وصال با فلکان از غیابِ او خوشدل — ستم کشان بقر اقش اسیرِ ناله و آه

نظام عالم امکان بتاب او مربوط — قوای نشو و نما زو است در شب و بیگاه

فلک بدوریِ او مثلِ عاشقانِ حزین — شبانه اشک همی ریزد از ستاره و ماه

مدام می بدرخشد بسانِ فیِ جمیل — شود سیاه چو موی شبینه در بیگاه

از و ثمارِ حدائق چو کامِ جان شیرین
ازوست طلعتِ گیتی چو حورِ [illegible]

بسانِ مهرِ شهِ جن و انس عالمگیر
چو عقلِ سرورِ ملک و ملک بلندنگاه

فراخ رتبه و عالی نژاد و والاشان
جلیل مرتبه و پاکدل خداآگاه

بهشت پرچم و طوبی علم شجر مثال
شهابِ بیرق و مه سنجق آسمان کلاه

امامِ موسیٰ کاظم نظامِ شرعِ مبین
عمیدِ ملت و دین خسروِ ستان سپاه

که شفاعتِ او زاهدان پرستانند
ثواب را بفروشند در سرای گناه

بآبیاریِ میرابِ رحمتِ عامش
دمد ز خارِ عداوت نزارِ مهر گیاه

بانتظارِ شفاعتگریِ او ز ازل
نهاده رحمتِ ربِّ غفور چشم براه

خلافِ طاعتِ او گر سری بجنباند
کنند ترکِ فلک را بقهر تخته کلاه

[illegible]

اگر بخواهد در قصر جاه تو نگریست — که نظاره ستاره فتد ز سرش کلاه

توئی که کرده خدائی ثنای تو تشریف — بهر دو کون چو ذات وحید خود یکتا

ز نقش کنگره بام تو فلک حیران — بر آستان در رفعتت فلک دوتا

گل حریم رفیع تو کحل دیده حور — نشان سجده دهلیز تو بهای جباه

ببزمگاه تو از مجمر نشاط سرور — چو عندلیب زند نغمه صوت دیبا

ربوده به عمل گوی فضل از اقران — نهاده بکرم پای پیش از اشباه

ز نور طبع منیر تو کنند سخن — سواد زنگ به بینند از زبین سراه

هماره چله نشینان گوشه گردون — برای کورنش تو چون کمان شوند دوتا

اگر نه ذات تو خضر جهانیان گشتی — شدند جمله نیکان حج پیرهن گمراه

بسیر باغ چه حاجت ترا که می بینی — بهار باغ دو عالم ز گوشهٔ کلاه

بسهم عنف تو در رزم خصم سرکش تو — چنان گریزد کز شیر ناتوان روباه

ز بیم ضرب عمود تو گاو زیر زمین — یکی نجست شدی آن بحیح بر و پناه

بر تیغ تو نه هم نسبت زحل که بود — به زعم خلق بشومی قرین صد اکراه

به پیش چرخ تو نوشته کانچه حلاج — به پیش درقهٔ تو ماه ما کوی جولاه

عدو چو حمله نماید بسوی لشکر تو — برآید از دهن تیغ بانگ قاه قاه

بنجواهد ز اخلاف تو دوتی دارا — کشند سند سمند رهی دو لب چاه

بکند ز حکم قضا بر نتافتی امضا — اگرت نام نه بد رسم بعد بسم الله

ببین بفرخی بخت مدح خوانان کم — که وقت مدح زنند بوسه ام ملک شفاه

بآن ما کہ بہ نیروی نفخۂ ثانی
ز خاک تیرہ برآرند سر سپید و سیاہ

دوان دوان متقابر شوند با حسرت
بہ پہنۂ کہ نباشد دران مباہ و پناہ

بدان مشابہ بدرگاہ ایزدی بروند
کہ فرق کس نتواند کند گدا از شاہ

نہ چتر باشد و نی پرّہ و طوق و تاج و کمر
نہ سنج و کوکبہ و طبل و چارطاق و نہ گاہ

نہ عزم رزم و تمنای بزم و جشن و حشم
نہ شوق قند و نہ ذوق زر و نہ خواہش جاہ

نہ عقدہای دُر و نی زمرد و حلی
نہ طاقدیس مکلل نہ گوہرینہ کلاہ

نہ گنج گنج عقاقیر و تودہ تودہ عبیر
نہ حلۂ خز و سیفور و زرنگار قباہ

غرض کہ باد و صد اندوہ و صد ہزار افسوس
روند جملہ خلق بر آن یگانہ شاہنشاہ

کہ ذات اوست رحیم و نوال اوست عمیم
منزہ است ز جہل و بری ز جور و سفاہ

به تقصیر عمل خویش هر کی برسد — چه کبر ظالم کافر چه مومن اوّاه

خدایگانا ثواب تو چه خواهد کرد — که چشم خجلت او بر گناه اوست گواه

و را به قلت نیکی و کثرت عصیان — نیامد نظر هیچگونه شکل رفاه

جز اینکه مرحمت خاص تو بگیرد دست — جز اینکه تا در جنت مر اوشوی همراه

بباب خلد بریم رسانی و گوئی — که ای ضعیف من اکنون تن از کلاه

که در تلافی کربت جنان بقبضهٔ تو — که در صلای بهجت نصیب تست صلاه

دو دست پاک ترا بوسم و دعا گویم — به آن صفت که ملک گوید تعالی الله

چو عمر خضر حیات فدایانت دراز — مثال آن زمان عمر خصم تو کوتاه

مدح امیر المؤمنین حضرت عثمان ابن عفان رضی الله عنه

الامان از سپہرِ چوگانی | داد از چرخِ کہنہ بنیانی

الحذر زین حصارِ فولادی | شہر بندے و صد پریشانی

خوش نشینِ رہِ عدم گیری | شمع افروزِ خانہ ویرانی

کز بہر لحظہ با ہزاران چشم | صد بلا را کند نگہبانی

از ازل در سرشتِ او مضمر | یک جہان ظلم و نامسلمانی

در دلِ سفلہ پرورش بستہ | ہمہ جہل ست و جملہ نادانی

ساغرِ اہلِ ہمتش سرشار | از آبِ حیوان و راحِ ریحانی

در مذاقِ سخنوران ریزد | زہرِ آلام و دردِ پنہانی

نیست کس در زمانہ کونشود | از جفایش اسیرِ حیرانی

همه ناسور شد دلِ گوهر
همه خون گشته لعلِ رمّانی

زاغ در نغمهٔ نشاط و سرور
نوحه خوان بلبلِ گلستانی

خار بستر گلِ عقیق نقاب
داغ بر دل شقیقِ نعمانی

کفِ افسوس گشته برگِ چنار
شکلِ آه است سروِ بستانی

ای بسا یوسفانِ بیدادش
در لحد گشته اند زندانی

با دو صد حسرت و دو صد افسوس
کرده در بر لباسِ عریانی

خم ابروی عهد رنج و ملال
زلف در بندِ صد پریشانی

لبِ شان را نه ذوقِ شکّر خند
چشمِ شان را نه میلِ فتّانی

دستِ شان در میان گوهر گم
مُهر بر لب ز جوشِ حیرانی
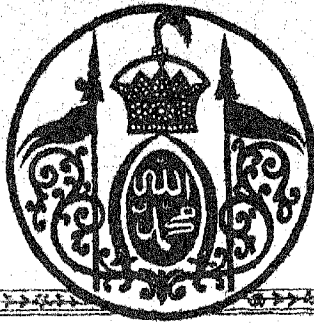
فلکا سوختی تنم یوای ز آتشِ فکرهای روحانی

زورقِ عیش با غم و شامم شد در بحرِ رنج طوفانی

سرو قدم چو بید گشت و هنوز ماند ام زنن از گرانجانی

شبِ من مثلِ روزِ حشر دراز روزِ من چون شبانِ ظلمانی

شد از نهب و غارتت پامال خلدِ عیشم چو کشتِ دهقانی

تا کجا مر مرا بکیفرِ عیش میدهی غم مکن نمیدانی

که ز روزِ ازل مرا داده اند منصبِ خاصِ مدحِ عثمانی

ابن عفان خدیو ذی النورین نورِ اکرام و نورِ یزدانی

افتخارِ خلافتِ کبری شرفِ دولتِ جهانبانی

ید بیضای موسی قدرت — دم عیسی صنع یزدانی

آنکه از سرّ عالم امکان — عالم از رمزهای عرفانی

آشنای بحار حلم و حیا — برکران از هوای نفسانی

گرچه سیّم خلیفت اما اوست — اولین عقل و آدم ثانی

آنکه بخشد بکمینه چاکر او — تاج فغفور و تخت خاقانی

آنکه کمتر و کمینه خادم وی — چتر کسری و افسر خانی

آنکه نبود ز فیض او عاجز — مور در دعوت سلیمانی

گر نسیم قهر او شود جوشان — همه خون بارد ابر نیسانی

گوهرآرای طبع عالی او — نظم کرده کلام ربّانی

پیش علم لدنیش باشد ‌‌ ‌ عقل کل طفلک دبستانی
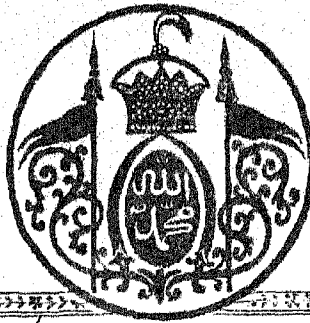
تخت او مسند رسول کریم ‌ ‌ چتر او آفتاب نورانی

گر غضنفرش ز خوف دم دزدد ‌ ‌ بهر این ضیغم نیستانی

دفتر مانی از نگارش او ‌ ‌ نزد بهزاد نموده لامانی

آن تویی کز سیاست عدلت ‌ ‌ گله را گرگ کرده چوپانی

خادمان تو از کمال علو ‌ ‌ ثور را میکنند قربانی

صد چو موسی و خضر میدانند ‌ ‌ بر حریم تو میل دربانی

شمه از خصال نیکوی تست ‌ ‌ صبر ایوب و صدق سلمانی

نور ایزد بقلب تو مکتوم ‌ ‌ از ازل مثل راز پنهانی

علم حق در رخت همی دیدند | گر نبودی حجاب امکانی

رحمت مثل ابر دریا بار | پاک شسته رقوم طغیانی

روز پیکار در کمر داری | بو العجب صیقل خراسانی

رشحهٔ آب در قراب نیام | برق خاطف کند درفشانی

از پی دفع دشمنت خواهد | مرگ را تا ابد به مهمانی

حبذا آن سمند تو که ندید | سایه اش را سپهر چوگانی

کفش خاک تو نیست گر چه بود | بهر گردون ستاره پیشانی

من کجا و طریقهٔ مدحت | من کجا وین رهِ سخندانی

لیک از معجز ثنای تو هست | شعر من رشک نظم خاقانی

لوحش الله کلک من که بشست — دفتر شعرهای حسانی

دست بیعت نهند بر فکرم — گبر و ترسا یهود و نصرانی

از ازل در رکاب خامهٔ من — هند و ارمنی و تورانی

تا ابد بر درم جبین ساید — باد بر خسروان ساسانی

پیش من لعل نوشخند بتان — بار مانند از دُرافشانی

از مدادم بچشم چله نشین — عنبرین سرمهٔ صفاهانی

تن زد از دُرفشانی کلکم — نطق تازی و ذهن یونانی

آب اوراق نظم من بربود — رنگ و بوی گل گلستانی

قمریان را بدار سرو کشند — گر کنم در جنان غزلخوانی

تن زدن خاموش شدن
برهان جامع

ای بسا خسته را که بنمودند | رخ خود در پرند لمعانی

ای بسا کاشنا که بشستند | آب و رنگ جنان رضوانی

لیک شد جلوه گر چکامهٔ من | به ازیشان برنگ و تابانی

رسدم گر به مدح گوهر سنجم | دعوی سنجری و سلطانی

خاطرم مست بادهٔ اسرار | طبع گنجور رمز قرآنی

نرسد دشمنم اگر بزند | پیش من صد هزار لامانی

آری آری بمهر می نرسد | تابش کرمک بیابانی

دیو کی رتبهٔ ملک گیرد | گر کند جا و دانه رضوانی

گر شهی سر نهد بخاک درت | میکند در سپهر کیوانی
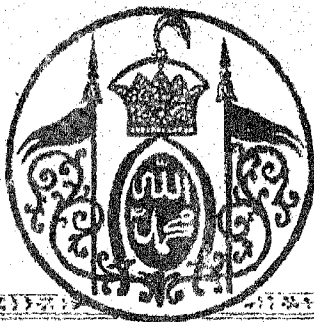
شحنهٔ رحمتِ تو در دو جهان	می کند کارِ ابرِ نیسانی
حیف باشد که در دلِ نواب	غم نماید چنین فراوانی
پادشاها بحقِ ختمِ رسل	آن خدیوی که نیستش ثانی
عقده هایم گشا بناخنِ مهر	مشکلم حل بکن به آسانی
تا که از فیض همتت دارد	قطره در سر هوای عمانی
دوستت را بود عیش نصیب	دشمنت را دو صد پریشانی

منقبت حضرت امام حسن عسکری علیه السلام

شامِ صد غنج و ناز از تتقِ[۱] عنبری	غالیه ساخته باز بر صدفِ گوهری
ترکِ فلک از نیام آخته رخشان[۲] حسام	بهرِ هلاکِ ظلام[۳] با فرِ اسکندری

۱ تتق چو ان چادر پرده بزرگ برهان جامع
۲ رخشان بفتح اول بمعنی درخشنده برهان
۳ ظلام بفتح اول شب تاریک

رفته ز خوف ظلم مهر فلک پی عدم   آمن با صد حشم خیل شهب چون پری

بهر نثار قمر زنگی شب تا سحر   ریخته دُرّ و گهر در طبق اخضری

قاضی روشن‌ضمیر مهر کسری نظر   زد بر نیلی سریر زانوی دانشگری

زهره ز لفت پیش چنگ زن و باده نوش   بر زده چندین خروش تا فلک مشتری

گوئی شد آسمان چشمهٔ آب روان   جرم زحل اندران ساخته نیلوفری

تیر در آن انجمن بر سر لوح پرن   کرده رقم مثل من مدح شه عسکری

تخت دل بوتراب قبلهٔ شیخ و شاب   مهر فروزنده کاب عرش کرم گستری

پارهٔ مصحف چو جد سورهٔ تنزیل جد   بسمله مست و بود آیهٔ دین پروری

ظل ظلیل اله ثالث خورشید ماه   رونق دیهیم و گاه زینت نگین انگشتری

نامہ سیاہم چو قیر در کہنستم شہیر | بو کہ شوی دستگیر در ظلم محشری

می نشود از قلم مدح و ثنایت رقم | بہ کہ دعا را کنم زیورِ [illegible]ی

باشد حسن قبول گر ز تو فرقِ علا | تا کہ بہ شستِ رسول خاتم پیغمبری

تمت القصائد

بسم اللہ الرحمن الرحیم
ردیف الف
ای نامِ همایونت زینت دهِ عنوانها
امیدِ عطای تو آموخته عصیانها
ذاتِ تو ابد و سرمد شوقِ تو بود بیحد
اشکِ غمِ تو باشد آرایشِ مژگانها
از شانِ جمالِ تو گل کرد کمالِ تو
افشانِ نوالِ تو عطرِ گلستانها
آن احمدِ مرسل را کردی به جهان پیدا
تو داده به یک ایما یک عالم ایمانها

نواب بزن اکنون دستی بکنی پیدا

دلم در سوز عشقت گر کند شوق رقم پیدا
شود صد شعله جانسوز از نوک قلم پیدا

چو آن عشقی که گردد در هجوم درد و غم پیدا
بود لطف نهان تو ز بیداد ستم پیدا

بری در کوشش عمری بسعی کعبه آمد
تماشا ست گر ما که شود بیت الصنم پیدا

چنان مرقد من لغزش مستانه گردی
که گشت اندر مزارم جلوه خلد ارم پیدا

شود دم هوای جان نثاری گر بمهری
کنی قتلم هزاران بار و گردد دمبدم پیدا

به آن نازم به بخش ظالم که ارواح همه عالم
شود بیجان در شوق شهادت از عدم پیدا

کدام آشفته دل داده است خط خود به توفا
که گشته یک جهان حسرت کش نقش قدم پیدا

برای طرف کوی خود چو اذن عام مافی
سمانا نغمه لبیک گردد از حرم پیدا

چو در ایران بی‌این بهر اصلاح کلام خود | ق | بصد سعی و تجسس چون سپهری کرده‌ام پیدا

کجا هندوستان نواب و نازک خیالیها
نظیر من نخواهد گشت گاهی در جهان پیدا

فلک آموخت استغنا اگر این عشوه کاران را
تو یا رب صبر روزی کن دل امیدواران را

نخواهم شد خجل از زاهدان در وادی محشر
که اشکم پاک شسته نامهٔ تقصیر کاران را

بنازی وش قتل عالمی کردی و باز امشب
همان در راه تو بینیم هجوم صیدبیدران را

بنه جام لبالب بر لبم با بوسهٔ شیرین
که سوزم در جحیم رشک چندین توبه کاران را

گذشتی کردمی از کشتن بی‌وجه بی‌من
نمودی از بقای من خجل صد دو گلزاران را

برو ای گل نزد زاهدان باده کشیها
گزندی نیست از تو تا قیامت میگساران را

عجب نبود گر شود از چشم یتیم منقلب عالم
بسا تأثیرها باشد نگاه دلفگاران را

ز خوف جور او بیچارگان اندر عزای من
همی نالند بر من حبا این سوگواران را

همان خواب سکینه بود کز ساده لوحی‌ها
نمی فهمید در بزم تو دیوان افسون بیان را

سهل است بستن از رخ تو سرد و دیده را
اما کباب بر هم دل حسرت گزین را

حقی بجنب شاهد حسن کمال دوش را
پرسم هزار بار پیام شهین را

این ظلم دیگر است که رسوا شدن ز جور
بدنام کردن آه لب نازنین را

رحمی بچشم ترم بکن ای شهر فتنه سا
بگذار این شهید بخون آستین را

بر چشم حوریان بگذار چون مژه
از پای من کشند چو خار خلین را

دلهای عالمی شده آماجگاه چرخ | زه کن تو نیز این دو کمان کشیده را

نواب را یک امشب اینجا گذر فتاد
دیدم سحر بکوی تو اشک چکیده را

فلک بخاک فکن طرز خودنمائی را | ویا ببر ز جهان آفت جدائی را

هزار چاک زنو کردم و ندانستم | که عاشقی نبود زخم بیوفائی را

سواره میروی و حال دل همی پرسی | برو برو که ندانی تو دلربائی را

دمی بخانهٔ زاهد بغنج و عشوه و ناز | خرام و باز ببین زهد این ریائی را

تغافل دو سه روزت چنان جایم کرد | که پای صبر بلغزید پارسائی را

اگر بدست من افتد ز دل بکشم | بکوی دوست صد [illegible] را

ز چرخ فتنه گر آموز شیوهٔ بیدادی	که حرف شناسی تو بیوفائی را
کدام سوخته دل ناله کشید دوش	بلرزه یافته ام عرش کبریائی را

عبث همی کنی اخفای عشق ای نواب
که یافتم ز رخت رنگ آشنائی را

مداوائی بکن امشب طبیبا خسته جانی را	که با صد شوق در دم خوانده مرگ ناگهانی را
سخن با غیر رو دادی بسی من سر کردم	ز چشم حسرتم فهمیده باشی بدگمانی را
چنان بیخود شدم از ذوق غم کاندر شب هجران	دو صد تحسین نمودم این بلای آسمانی را
برای عاشقان اخفای الفت خوش بود لیکن	چه سازم ناصحا این چشم اشک ارغوانی را
دمی از وصل جانان کام تمکین من یارب	بعیسی خضر ده لطف عمر جاودانی را

بجز ظلمی سپاسی تا دم محشر نمی‌خواهد
چه خواهد خواست کرد نسبت طرز مهربانی را

دمیدم صد نوا یک عمر در عشق گلی بلبل
بیاموز از من دلخسته رسم نوحه خوانی را

ز بدنامی خود شادم که چون قتلم کنی ظالم
نگوید هیچکس ناحق فلان کشته فلانی را

خدارا قاصدا یک لحظه بنشین از ره رحمت
بگو با یک جهان آداب پیغام بانی را

گدای کوی تو گردید تا نواب ثنا زو
چه محتاجی که باید تخت فغفوری خاقانی را

تا ابد بگذار بهر حسرت بسمل مرا
تا نماند از طپیدن حسرتی در دل مرا

خوف رسوائی ندارم زانکه کردند از ازل
بر جفا و جور و ظلم و ناز تو مائل مرا

چون نمودی دعوی عصمت میان مردمان
مدعی آورد آندم بر سر محفل مرا

در فراقش طرفه لذت یافتم از درد دل / ساز یا رب بهر نازِ او سراپا دل مرا

نامه بر راهِ عدم بگرفت و شوقِ دل هنوز / می برد صد بار هر دم بر سر منزل مرا

ایکه میگوئی که عشقم اینهمه دشوار نیست / سهل هست اما بسی افتاد زین مشکل مرا

دیده و دانسته دل از دم بدست چون توئی / طرفه نادانی اگر دانسته عاقل مرا

از نصیحتهای تو ناصح نکردم ترکِ عشق / باز میدانی بکارِ خویشتن غافل مرا

لیلی عالم شدم بین و که مجنون توام / جا برنگِ مردمک زیباست در محمل مرا

کشت هر روز قیامت کار خود انجام ختم / وای نگذارند گر در جانبِ قاتل مرا

بر سوال بوسه نواب آن رخسار گفت / نیست زیبا مُهر کردن لب سائل مرا
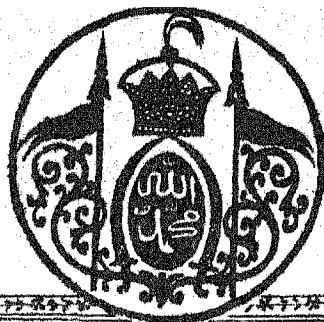
در غمت شد بید دمِ زنخ چو سیماب مرا — داد تسکین اجلم با دو صد آداب مرا

تا به محشر سرِ هر موی گواهم باشد — چون شوم کشته بشوئید بخوناب مرا

می نخواهم شدن از خواب چو چشمم بیدار — آید آن ماه شب افروز چو در خواب مرا

مه چو من داغ بدل از غم خیال کسی ست — بنشانید شب هجر بمهتاب مرا

برکنار عدمم زود رساندی انجمن — بیشتر زین مفکن خس بسیلاب مرا

صید یقین بود تمکین تو لیکن امروز

شک بیفتاد بدل ز آه تو نواب مرا

رستم از بند خودنمائی ها — دل نهادم به بینوائی ها

بوفای من ای خدا پر کن — همه عالم ز بیوفائی ها
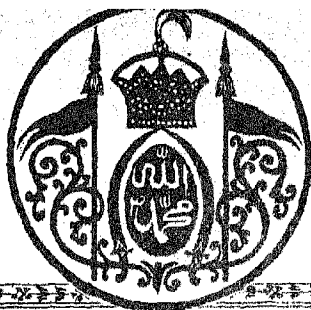
جور چندان مکن که بارِ دگر	نبرم نامِ آشنائی ها
من و رندی و بیخودی زاهد	تو و ایمان و پارسائی ها
ناله من بگوش تو نرسید	وای از دست نارسائی ها
ابروی تو زمانه را آموخت	طرزِ صد گونه کج ادائی ها
قیس از خود رود ز من آموز	ره و رسم برهنه پائی ها
خلوت وصل بین که از دل شست	یک جهان شکوه جدائی ها

اسد راز دل تو ای نواب
میکند زیے ز آشنائی ها

اگر این ست سخت جانی ها	وای بر ما و ناتوانی ها

مردن از یاس و زیستن به امید — این بود مرگ و زندگانی ما

ششی از رحم سوی ما نگرد — باز بین طرز نوحه‌خوانی ما

چون نداریم درد را در دل — که بعشم بود یار جانی ما

بر زبان بوسه ها دهیم اگر — بشنوی قصه زبانی ما

غم و اندوه تا چه خواهد بود — اگر این است شادمانی ما

صد دعا و اثر همی ناله — بدل از دست بیزبانی ما

خود و او رو شد ز شدت ضعف — صندل افسرده و سرگرانی ما

بعد ما داغ ما بدل داری — نیست بهتر ازین نشانی ما

لاله خون گشته نگر بکفن — وین تن رنگ ارغوانی ما
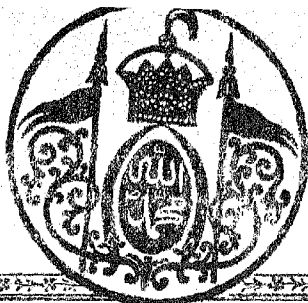
روز محشر مگر چه خواهد بود | اگر این هست بدگمانی ما

مرده بودیم در غمش نواب
گر نمی‌بود سخت جانی ما

زلفِ سیه شکسته بدوش کج بیا | ای من فدات بلکه ازین کج‌تر بیا

گر شوق استماع فغانم بود ترا | روزی درون خانهٔ من بی‌خبر بیا

رسوائیم بکوی تو خوانده است خلق را | برخیز و بکیده و کام تو هم پیشتر بیا

خندان میا براه غلط نیز با صبا | آئی اگر بمجلس من نوحه گر بیا

ای آه تا بمحشر حضور خدا ببال | ور باز آئی از فلکی با اثر بیا

با غنج و ناز پیش عدو نیز میروی | آئی چو نزدِ من بادای دگر بیا

در هجر و وصل هر دو جدا گانه تلخیست	شامی اگر بخانه روی در سحر بیا
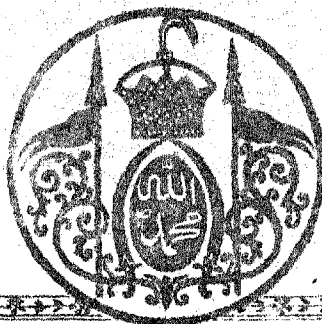
خواهی که شادمان کنیش در عزای غیر
نواب پیش یار تو با چشم تر بیا

بگداخت آتش غم تو سر بسر مرا	باشد که تر ز خویش نه بینی دگر مرا
ترسم که از نوید دهم جان منتظر	گر میکشی بناز بکش بی خبر مرا
افسانه درازی شب گفتن آرزوست	بگذار زن ای اجل تا سحر مرا
روزیکه هر کسی بکف آورد گوهره	دادند این دو دیده حسرت نگر مرا
ببینم ردیف غیر ترا آنزمان بیا	بگذار [illegible]
داری سری بمهر من ای شمع دوفا	روزیکه [illegible]

در راهِ کعبه خانهٔ جانانه یافتم

نواب باش پنجهٔ من شیر مرا

قاصد ز مقدمم تو خبر میدهد مرا — جانم دگر پیامِ سفر میدهد مرا

با ظلمهای خویش وصد وعده میکند — یک بوسه در وصال اگر میدهد مرا

آهم چنانکه بود همانست لیک چرا — امشب دلم نویدِ اثر میدهد مرا

پنهان نموده گرچه حیای تو در پیام — ضعفم مگر نشان کمر میدهد مرا

تا لذتش بوصل ببندد لب سؤال — دشنامها چو شیر و شکر میدهد مرا

اشکم مگر پسند قضا و قدر فتاد — کاندر ازل دو دیده تر میدهد مرا

آماده می‌شوم چو بقطع محبتش — صد وعده دروغ دگر میدهد مرا

عیسی نشسته بر سر بالین و نفس | نومیدیم ز مرگ خبر میدهد مرا

تا تر شود ز صحبت نواب خلقتی
الزام وحشتی بحشر میدهد مرا

ردیف بای موحده

مستم بادای دگری نعره کرد امشب | یا شنید ز من همنفسان با خبر امشب

زخمم قطره‌ای نیست که سر موی تن من | رقصان شد از لذت درد جگر امشب

فردا بعده و نیست اگر وعده وصلت | خوابم نه ربوده است چرا تا سحر امشب

دی خنده زنان آمد و بودم بدر وای | رفتم به سر کوی تو با چشم تر امشب

عمریست که هر شب شب حشر است بهجرت | قتلم کن و این قصه [illegible] امشب

ساغر بکفم مست و در آغوش نگاری
می باش تو ای چرخ ز من حذر امشب

پاس شب آدینه نگهدار خدا را
نواب نشین در چشم تنگ امشب

ردیف بای فارسی

به شب فرقتم ای مونس غمخوار مخسپ
باش بیدار به بالینم و زنهار مخسپ

بخت من ساخته چون غنچه و بیدار بیا
تو هم امشب مه من بر اغیار مخسپ

محتسب منتظر است در این راه بجو باش
بگذر از هوش و سر کوچهٔ خمار مخسپ

دی صنم آمد و بودی تو بخواب نوشین
ای دل امروز چنان غافل و سرشار مخسپ

شاید آن اثر از غیب بیاید نواب

گریه چون شمع نماند و شب تار عجیب

ردیف تای منقوطه

مگر امروز آشوب بلا نیست
که در عشاق شور مرحبا نیست

بوصلت بیخودی بسته دهانم
تو پنداری که در دل مدعا نیست

همی ترسم ز خوی تو وگرنه
هجوم آرزوها تا چها نیست

عجب بر ساده پیمایم که خواهم
گرهای که در عهد شما نیست

گناه عشقبازان را خدایا
بجز فرقت مگر دیگر سزا نیست

دل اندر مرگ بستم زانکه جز مرگ
تغافلهای جانان را دوا نیست

گره از زلف مگشا در غم ما
خدایت جانم این بند قبا نیست

اگر بی جرم کشتی چون منی را — بجان تو که این هم ناسزا نیست

چه گوئی چون نه مردی در فراقم — ز تقدیرست ظالم این ما نیست

قیامت بعد قتلم گشت شاید — که هیچ آرایش بزم عزا نیست

اگر اینجا نه ای آنجاست جوری — بلای عشق ای زاهد کجا نیست

چو جان باشی تو در آغوش لب — چه مطلب زین که عالم هست یا نیست

وفا یارب بعالم هست یا نیست — که در دلهای خوبان جز جفا نیست

نترسی از ستم ظالم نترسی — چنان دانی که عاشق را خدا نیست
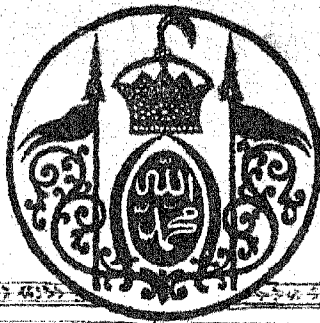
بمانا تا که محشر غم و دل — مثال مشک و بو از هم جدا نیست

شب فرقت چنان اید کشیدم | که اکنون دهشت روز جزا نیست
همی گوید بوقت خواهش مرگ | بفرمان من احکام قضا نیست
همه دارد ز درد و یاس و حسرت | شکیبی در دلم یارب چرا نیست
فنا شد گر شب وصلی بکش غم | که روز فرقتش را هم بقا نیست
شنیدم شام روز حشر لیکن | شب تاریک غم را انتها نیست
بعالم از غم رشک که میرم | ندیدم کس که بر تو مبتلا نیست

مریض عشق را تا حشر نواب
سوای وصلت جانان دوا نیست

گرهی نیست که در کاکل پیچان تو نیست | هیچ دل نیست که اندر خم چوگان تو نیست

خوشنماست ضیای سحر عید ولی
خوشتر از ظلمت شام شب هجران تو نیست

دل شوار طلب بین که تمنا دارد
آن وفائی که بعهد تو و پیمان تو نیست

از چه در ذوق خلش باز طپیدن دارد
مگر امشب بجگرم همدم پیکان تو نیست

عیسیا فکر علاج مرض عشق میا
بخدا چارهٔ این درد بدرمان تو نیست

بیگناهان قتل نمودی بستم باز چرا
اثر خون کسی بر سر دامان تو نیست

این چه سودا است که با اینهمه وحشت جوان
تکمه نیست که در چاک گریبان تو نیست

یا بخت مرا بمن مسکین نظری نیست
یا بهر جفای تو بعالم دگری نیست

با غیر اشارت کنی و من ببرد تو
زانگونه نشینم که بداتی خبری نیست

هر صبح بشامی رسد و شام بصبحی
لیکن شب تاریک غمت را سحری نیست

مضطر مشو از خوف مکافات ستمها
خوش باش که در نالهٔ زارم اثری نیست

رمزیست محبت بدلِ خلق که او را
جز غمزهٔ ناز تو دگر پرده دری نیست

آسوده نشین در دلِ زارم که در اینجا
تا حشر ز اغیار کسی را گذری نیست

یارب چه بلا شد که ز سوزِ تبِ فرقت
داغیست بپهلو و نشانِ جگری نیست

جز زمزمهٔ ناله و فریاد تو ایدل
صوتی نشنیدم که درو هیچ اثری نیست

قربان تغافل کنم از چشم تو آب
زانگونه خبر هست که گویا خبری نیست

دستی که بجیب سینه زن نیست
آن دست بدست سیمتن نیست
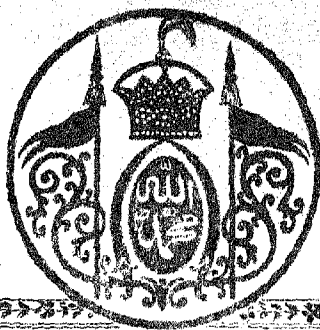
گر لذت چاک جیب این است — دردا که به تن دو صد کفن نیست

خاموشی تو براه شوخی ست — بالله که ز تنگی دهن نیست

دستم چه کند کنون حنا را — یکتا بجیب پیرهن نیست

از آنکه دل ست در سر زلف — محتاج بحلقهٔ رسن نیست

تا دوش به بزم بود نواب
امروز چرا به انجمن نیست

مریض عشق تو منت کش مسیحا نیست — که جز بمرگ غم هجر را مداوا نیست

به محفل تو که گنجایش دو عالم هست — چرا برای دو ساعت نشستنم جا نیست

بهوش باش نشستی چو بر درش زاهد
که سنگ راه صنم هست این مصلا نیست

تو مضطرب ز دعایم مشو که دور فلک
چنان کند که مراد دل آن تمنا نیست
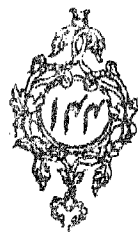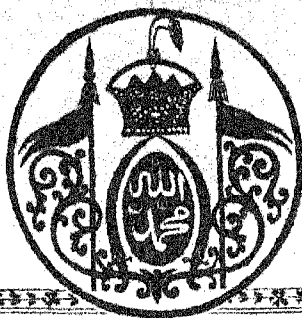
از آن نیاز که مقبول حق شد از یوسف
چه رشکها که نصیب دل زلیخا نیست

برو بغمزه مداوای درد غیری کن
که این نفس همین امشب است و فردا نیست

نیم منکر خلاقی خداوند
شکیب هست ولی در نصیبه ما نیست

بکش به تیغ کسی را که جامه گلگون نیست
ببین بناز دلی را که بر تو مجنون نیست

خرام تست که صد فتنه میکند تعلیم
وگرنه اینهمه شوخی مجال گردون نیست

ترحمی که به افزایش تمناست
تجلی که به آغاز بود اکنون نیست
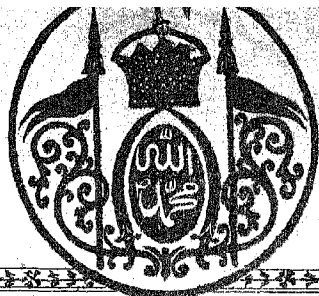
ز طول نامه مرنج ای نگار کاندر وی
بجز حدیث وصال تو هیچ مضمون نیست

بعشق تهمت عشاق ازین توان دریافت
که کس چو من بفراقت نبود محزون نیست

بدوستی جمال تو دشمنی دارم
بآن دلی که بحسن و ادات مفتون نیست

قیامتست پوشیده فتنه‌های تو اش
بلی چو قامت آن سرو ناز موزون نیست

عنبر گیسوی تو پوشیده چو یاران جاست
دود آهی ز دلم تا سر کیوان جاست

شاد زی خو کرده‌ام که بدور حسنت
شیوهٔ مهر ازین عالم امکان جاست

فتنه‌ها چو نشست بچشم خوبان
بهر قتلم ز کمین گردش دوران جاست

من و صد رنج و ملال تو و صد غنج و دلال
باش یک لحظه که صبر از دل و ایمان جاست

برگذشتی ز مزار من و جوری کردی | گر نه سر تربت من حسرت ارمان ز کجاست

دیده چون آب گهر دوز تماشای رخت | کامد آئینه به بزم تو و حیران ز کجاست

این نه آن آب که انگیخته طوفان تنور | حشر برخیزد ازین بیم چو طوفان ز کجاست

بر فلک شانه و بر خیزد و سر اشک کی
اینک از بزم تو نواب پریشان ز کجاست

زیر تیغت نه همین ذوق تپیدن باقیست | بلکه در دل هوس بیتو دیدن باقیست

اندکی صبر کن ای مرگ ازین که مرا | لب حسرت بصد افسوس گزیدن باقیست

سر بالین بدم نزع رسیدی اما | سر نعشم بدر یار رسیدن باقیست

گرچه صیاد فلک ساخت مرا بی پر و بال | در هوای تو همان شوق پریدن باقیست

قاصدا نامهٔ شوقش به تو دادم لیکن
باش حرفی ز زبانش شنیدن باقیست

در سجدهٔ شکر شده ام شادم لیکن
که هنوزم هوس جان به بدن باقیست

قصهٔ حشر ز عالم شد و عشاق ترا
از تو یک حسرت مستانه دیدن باقیست

ضبط فریاد و فغان بی اثر افتاد نواب
آه گرم و نفس سرد کشیدن باقیست

قاصد نقش نشناسم وصالت چیست
پس در دلت چه با جواب و سوال چیست

[illegible] ست قتل رقیب من
خونم چه بدبختی سبب انفصال چیست

جز هجر نیست از تو نصیبی دل مرا
در حیرتم که باز امید وصال چیست

[illegible] ش قضا نبوده است صبر من
[illegible] شمردن این [illegible] چیست

دریاب از خموشیِ من [illegible] زدی دل — سر دم ز من مپرس که آخر سوال چیست

آشوبِ یک جهان نه پسندی گر ابتدا — پس از ادای نمایشِ حسن و جمال چیست

واعظ بخوفِ حشر مبر فتنهٔ دنیا — کان فتنه [illegible] چیست

ایدل اگر بحسنِ کسی [illegible] او — ورد زبان ستایشِ ابرو و خال چیست

ایدل بسوز یا [illegible] زلف او — هنگام رنج [illegible] خیال [illegible] چیست

آنرا که جام بر کف و ساقی ست در بغل — اندوه روزِ حشر و جواب و سوال چیست

نواب داده دل خود را چو خود بدوست

پس از جفاش اینهمه رنج و ملال چیست

پیداست [illegible] گرفته — صد فتنه می بالد در سایهٔ مژگانت

آشوب قیامت است شاید بزند بهم — آن سلسلهٔ گیسوان لف پریشانت

عشاق تماشش را خون نخیتهٔ ظالم — این راز نهان پیداست از سرخی پیکانت

تا غمزهٔ تو دارد خنجر بکف از مژگان — جاریست دو صد جیحون از خون شهیدانت

گفتی که سیه دهاست از جوشش آقوابت

قربان سرت گردم طول شب هجرانت

کنار بگوی تو ای شوخ مشکل افتاده است — که روبروی تو یک جهان دل افتاده است

کسی که لذت بسمل شدن بود آگاه — که وقت ذبح نگاهش بقاتل افتاده است

ببین که شور قیامت بود چه غوغا — که چون منی برهش نیم بسمل افتاده است

شور ناقهٔ لیلی به نجد می شود — ازان شراره که ز آهم به محمل افتاده است

چسان بوصل شوم شاد کین بعهدت
بروز عیش شب غم مقابل افتاده است

سوای صبر نباشد علاج خسته دلم
کنون که دوست به آزار مایل افتاده است

شبی بخاک مزارم بیا بناز و ادا
گمان مکن که دلم از تو غافل افتاده است

هجوم شوق ز خود بیخبر دلم شاید
که از نامه بر این منزل افتاده است

همان دو دست که بر سر زدم به هجرانت
کنون بگردنت ای بت حمایل افتاده است

به هجر نه فلک آهم شکست و حیرانم
که روز وصل چه پیشم حائل افتاده است

شنیده اند مگر احمد آمد و نواب
که شور حشر بارباب محفل افتاده است

ردیف ثای مثلثه

الغیاث از جورِ خوبان الغیاث — الغیاث از رنجِ هجران الغیاث

چون شود حال توای گردونِ دون — چون نمایم پیشِ یزدان الغیاث

خوش نمی گر حال من بی وطن — برکشم پیشت فراوان الغیاث

گفت قاصد با تو حرفی از رقیب — من کشیدم صد هزاران الغیاث

دور گرد درِ تو هست ای محتسب — زود برخیزد ز زندان الغیاث

چون بطفلی عشقِ تو آموختم — می نمودم در دبستان الغیاث

فرصتِ وصلت کم و شوقم فزون — از هجوم شوق ارمان الغیاث

دارد از بیداد گلچین روز و شب — بلبلِ زار از گلستان الغیاث

صرف فریاد شد نواب عمر
تا بکی از جور جانان الغیاث

ردیف جیم تازی

چون بخوبان دل دهی از جمله آنها مرنج
از ادا و ناز و جور و ظلم و استغنا مرنج

گر نشد تا روز محشر آخر شب هجر خواهد شدن
شاد باش ای دل ازین طول شب یلدا مرنج

راست با آن محبت را غلط گفتن خطاست
میکنم غوغا بعشق تو ازین غوغا مرنج

دی شنیدم وعده دیدار دادی با رقیب
بعد ازین از نالهای زار من اصلا مرنج

ترک کن این گردش هر روزه ای آسمان
یا ز تیر ناله و آه فلک فرسا مرنج

عاشقان را آفریدند از پی مهر و وفا
در ره عشقش بمیر و از غم دنیا مرنج

ساز جرم ست ای نواب جهان هیچ
می پوشش امروز ز رسوائی فردا مرا هیچ

ردیف جیم فارسی

دشوار بشقت نبود دادن جان هیچ
گر ضعف نمانده ست بتن تاب و توان هیچ

گویند که دارد اثری ناله شبگیر
یارب چه بلا شد که نیامد ز فغان هیچ

از مقدمت آورد خبر نامه بر من
آندم که نمانده است ز من نام و نشان هیچ

واعظ نه پسندم بسر خود بسر خود
وعظی که نبوده است درو ذکر بتان هیچ

شادم بقیامت که که پرسش محشر
جز قصه تو نیست مرا ورد زبان هیچ

در ملک عدم از لب تو بوسه گرفتم
منت کش اویم که نموده است دهان هیچ

نواب مشو عاشق موی کمری کو
مشهور میان ست و ندارد بمیان هیچ

ردیف حای حطی

در وصلتم نبخشد اثر گر دعای صبح
خواهم که شام وصل تو آید بجای صبح

صبح وصال هست و شراب و نگار و عیش
تا شام روز حشر مباد انتهای صبح

نگذاشت تیره شب من هجر تو
در هیچ عالمی اثر دلگشای صبح

دیجور نیست این شب تاریک و تار من
پوشیده است رخت سیه عزای صبح

صبری که بود صرف شب غم شد انجلا
باید شکیب نو پی جور و جفای صبح

نواب خوش بزی که نصیبت ز عیش شد

ردو دو سرو و دو سیر بہار و موی اصبح

ردیف خای معجمہ

آمد بہار و دشت و کر کوہسار سرخ
گردید ہمچو مشہد من لالہ زار سرخ

خونم ببین بہ کوی تو گلگون نمودہ است
در کوہ و دشت ساختہ سر نوک خار سرخ

چون پر طوطی ست ہمہ مرغزار سبز
چون روی سوری ست ہمی غنچہ شکوار سرخ

آن صید گیر را اگر این ست ذوق صید
خواہد شدن زمانہ بخون شکار سرخ

روز سیاہ بین کہ بہ بستر ہم
در بر نمودہ است لباس آن نگار سرخ

چندان فشاند خون ز تر مژہ من بعد مرگ
گردید تار تار کفن در مزار سرخ

رنگی نداشت خون تو نواب از وفا

ورنه نبود همچو حنا دست یار سرخ

ردیف دال مهمله

گر تمنای وصالت بدل زار نبود
هردون اندر غم تو اینهمه دشوار نبود

لذت جور خودت بین که دلم خوش داشت
آنقدر ظلم که در هیچ ستمکار نبود

آن زبان را به اجابت بگشاد افسوس
که بجز مرگ امیدی بدل زار نبود

چه بلا شد که قیامت بجهان آورد و رفت
مگر آن قامت دلجوی برفتار نبود

گه بسر گه بگریبان گهی بر دامن
دست من در غم سودای تو بیکار نبود

دل ز رشک که بر چشم تو صد جان بسپرد
احتیاجی که نهی مرهم زنگار نبود

من از آن روز نهفتم غم عشقت در دل
که کسی بر سر کوی تو ز اغیار نبود

کاری از جذبِ دل خود نگرفتی فرهاد | وصلِ شیرین بتراشیدنِ کهسار نبود

کیفرِ خواهشِ معشوقیم حاصل ای | بزمانِ تو کسی طالبِ دیدار نبود

از خدا خلد چرا خواست بمحشر نواب | بنجیابش مگر آن سایهٔ دیوار نبود

یاد آن زمان که شورش آه و فغان نبود | فریاد بخت و شکوهٔ جور زبان نبود

جز بیکسی بماتم من نوحه خوان نبود | زین رو بسر شورش آه و فغان شود

ذوقم نگر که در سرِ مژگانت یافتم | آن گونه لذتی که بنوکِ سنان نبود

رمزی که فاش کرد به آفاق رازِ عشق | جز عشوهٔ تو هیچکسی رمزدان نبود

در محفلِ وصالِ تو ناخوانده آمدم | صبری که بایدم بدلِ ناتوان نبود
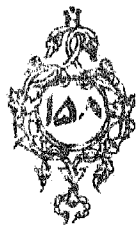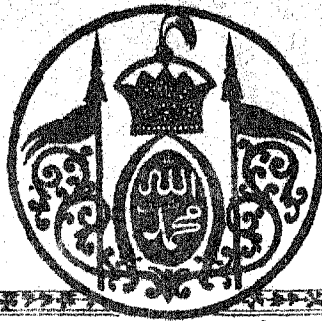
عیار من فریب و دغای مرا شناخت
جز او براین حدیث کسی بدگمان نبود

گشتم در آفرینش و دلها بکافتم
آن دل نیافتم که بعشقت نشان نبود

گویا که درد تو ز دلم میبرد کسی
ورنه بهجر سختیم این چنان نبود

دیدم بخواب روی تو از یاری خیال
آن دم که از رقیب در آنجا نشان نبود

چون آفریده شد شب هجرانم ای عجب
آیا خیال طرهٔ عنبرفشان نبود

نواب رفت در شب عشقت بخواب او
جای خوش آمدش که در آن آسمان نبود

دستی که در کشاکش جیب کفن نبود
آن بود دست بوالهوسی دشمن من نبود

جوری نموده که نکرده است آسمان
او همدم رقیب جدا از من نبود
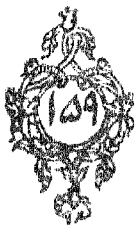
آوردمت بگلستان کشان کشان
ورنه مرا هوای گل و نسترن نبود

شاید شکست خورد و براه عدم فتاد
دوشینه دل بزلف شکن در شکن نبود

بر ناله که وجد نمودی چو گل بجا
در باب گو ترانه مرغ چمن نبود

برداشت دل بعشق قد و گیسوی او
آن ذوق و لذتی که بدار و رسن نبود

رسوا نمود خنده تو ورنه خلق را
در تنگی دهان تو جای سخن نبود

تعلیم کرد غمزه تو ورنه پیشتر
این فتنها بگردش چرخ کهن نبود

یا رب تو آمدی بخیالم که در فراق
آن رنج دیده ام که به بیت الحزن نبود

یک جلوه سحر شب هجرت نمی نمود
صد گونه حسرتی که بجیب کفن نبود

نواب را ببزم تو جستم تمام شب

بودند همگنان مگر آن خسته تن نبود

عیادتم بطریق ستم شعاری بود | که روبروی من از غیر شرمساری بود

هزار بوالهوسان عدو من هلاک شدند | سه مرا اگر آهنگ سوگواری بود

سپاه غمزه تو بر فوج غم بمن بخشید | فلک بروز ازل این چه شهریاری بود

تو چند اتقی ای سنگدل اندازی باد | ازان بآن که مرا صحبت بد شماری بود

دریغ حسرت یکبار دیدنت خون کرد | دل مرا که در آن جلسه امیدواری بود

بقبر کشته ناز تو رفتم و دیدم | نشسته جان و بشش وقت آه و زاری بود

فغان که بر لعل لب یار بوسه داد بمن | دمی که شوق مرا عزم جانسپاری بود

سحر بعارض خورشید از آن شفقت نمی | که دوش بر سر من آن سر حصاری بود

هزار محفل عشرت شکسته شد تو باب

بگو که دوش ترا این چه بیقراری بود

دور از تو ماندن از دل بیتاب دور بود
لیکن برای صبر جدائی ضرور بود

صد عشوه و کرشمه بدو داد اگر خدا
در قسمتم همین دل ناصبور بود

از سجده گشته برق تجلی جبین من
شاید که آستان تو از سنگ طور بود

صبرم نداد و داد غمت دور از نگر
از جلوه ات بعقل قضا نم قصور بود

در کوی تو بدوش ملائک رسیده است
تابوت بیکسی که ز نامش نفور بود

شاید نیامدی بسر خسته زمانه
کش وقت واپسین نگهی سوی حور بود

دیدیم نصیب عدو شد هزار حیف
آن اضطراب دل که مراد حضور بود

یک ناله ام به نیم نفس آشکار کرد | خوفی که خلق را ز دمِ نفخ صور بود

نواب حالِ وصلِ عدو تا شنیده مرد

بر جانش آفرین که چه مرد غیور بود

گاهی دلی برند و گهی قصدِ جان کنند | با ما اجل نکرد که این دلبران کنند

جمع اند عاشقان سرِ راهِ رضای حق | میرند یا زیند بگو تا همان کنند

گردم ز راهِ مصلحتی دعوی دروغ | ای وای گر حبیبه مرا امتحان کنند

این جورِ دیگر است که ترکانِ فتنه‌گر | گیرند دل ز دستم و عارض نهان کنند

ای گریه وصال بعشاق تیره روز | بگذار طاقتی که شب غم فغان کنند

آنانکه از حدیثِ عدو جان همی دهند | آه از دمی که با تو بماشان گمان کنند

بگذار یک دو جور که رعنا بتان کنند		گر دی بسی جفا ز ازل یفلک شنون

نواب زیر خنجر بیداد دم زند
صد مرحبا که اهل وفا اینچنان کنند

آیند و در حریم دلم دید او کنند		یاران چرا بدیر و حرم جستجو کنند
گر خاک تربتم به پس مرگ بو کنند		بوی محبت تو دمد از مزار من
تا میکشان بباده خمر وضو کنند		جمع است محتسب ز در میکده و
تا چند پاره سازم و تا کی رفو کنند		شرمنده ام به پیش ندیمان که جیب را
آنانکه روز و شب بفراق تو خو کنند		یارب بحیرتم که چه سازند در وصال
در بزم باده از سر زاهد سبو کنند		جانم فدای عالم مستی که میکشان

کاهی که لاف مهر و محبت زنی بشهر — آنوقت کاش با تو مدارا و برو کنند

ای بس عجب ز عربده جویان که ظلم و جور — بر دوستان خویش برای عدو کنند

بیخود شده ببوی گل مرقدم ملک — آه از دمی که این دل پر داغ بو کنند

نواب را بکشش به ادای که بحران
صد جان دهند و جلوه مرگ آرزو کنند

دوش در میکده این مژده بمستان دادند — که شمار دو جهان نذر ایمان دادند

گل که افشاند بمرقد که مبارک جام — عندلیبان بدو صد نغمه و الحان دادند

از ازل کشمکش محنت و طغیان بلا — بهر آرایش گیسوی تو فرمان دادند

روز محشر عرض نامه اعمال مرا — پاره چند ز صد پاره گریبان دادند

نرگسِ شوخِ ترا مست نمودند ز ناز
چشمِ بیخوابِ مرا خوابِ پریشان دادند

بعدِ عمری برست خاک شدم سحرِ خدا
آنچه مرغوبِ دلم بود بمن آن دادند

دی بیادِ تو همی رفت بگلشن نواب
بخرامی که دو صد مست بآن جان دادند

کشتگانت نه همین حسرتِ درمان دادند
بلکه در عشقِ تو اندوهِ فراوان دادند

بهرِ آرایشِ فردوس شنیدم که ملک
پاره‌های دلِ پرخونِ شهیدان دادند

آن قرارم که بصد حشر نجنبید ز جا
نازنینان بیکی جلوه خرامان دادند

سرکی یافت مقامی بقیامت لیکن
بختِ بد بین که مرا جانبِ زندان دادند

عاشقانت ز رهِ شوق ببازارِ ازل
نقدِ دل داده متاعِ غمِ هجران دادند

زاهدان را نتوان گفت مراقب بخدا
چون بدیدند رخت سر بگریبان دزدند

بود نواب همان خسته زلفت گویا
از سر کوی تو با حال پشیمان دزدند

تا بر رخ تو سلسلهٔ عنبرین رسید
آهم ز دل بدر شد و بعرش برین رسید

برخاست خاک من که زند بوسه بر رکاب
آن شهسوار حسن چو بر پشت زین رسید

سرگرم شیون اند چرا حاملان عرش
شاید که ناله ام به سپهر برین رسید

روزی نشد که در شب هجر تو شیونم
کانیک ز مهر آن صنم دلنشین رسید

خواهد شدن قیامت دیگر به روز حشر
با این خرام ناز چو آن نازنین رسید

از شعلهٔ جحیم چراغان نکرده اند
آفت بجان ما ز نفس آتشین رسید

خوش آمدی نازنینا بالین من ولی | وقتی که نوبتم بدم واپسین رسید

از من مپرس قصهٔ نواب خسته جان
برخیز و خود ببین که چه بر آن غمین رسید

مگر امشب وداعی از دلم بر چرخ هفتم شد | که آثار اثر ز آفاق چون مهر و وفا گم شد

چرا ای کیمیای نشان جان زار من | شش عمری که اقبال آن طرز تبسم شد

تغافل تا به کی بازو مترس از طعن بدگوی | که این تهمت اول حصهٔ افلاک انجم شد

مخواه از من که در حشر خود یا رب جوابش گو | دهانم بسته خاموشی چو او محو تکلم شد

شرنگی را که تو قدرش نه دانستی نهان آخر | پی ویرانی کون و مکان پای قلزم شد

که این تشنه لب سالها وصلش امشب رسید | که در یک سپهر اکنون چه شب تلاطم شد

منم آن کشتهٔ عصمت که صد مردم از غیرت
چو بعد از قتل بر تابوت من انبوه مردم شد

گریبان چاک شد مانند گل بر عندلیبی‌ها
مگر نا امیدی من در باغ حسرت تخم شد

ز رشک غیر ای نواب کارت شد خراب آخر
که دوش از نگاهش خاطرت صید تو شد

به محشر از نوید خلد جان من حزین باشد
که می‌ترسم بآنجا نیز حوری کمین باشد

اگر صد خنجر نازم زنی دل می‌نرنجم
که جرم عشق خوبان را سزائی این چنین باشد

همین یک بیکسی ظالم نه پنداری که عشاق را
هزاران نکتِ حسرت در نگاه واپسین باشد

درخشِ نور نتوان از طور در چشم من مجنون
همانا جلوه آن لیلیِ محمل نشین باشد

دم بسمل شدن نواب چندین مرحبا گفتی

گر بعهد تو اکنون جای چندین آفرین باشد

تا بگیسوی تو این پیچ و شکن خواهد ماند
بجهان شورش آشوب و فتن خواهد ماند

مردم و خاک شدم یا بخدایا این عشق
تا بکجا دست و گریبان بکفن خواهد ماند

بگلستان بکش ار می شمیم ای صبا
ورنه در دل هوس سیر چمن خواهد ماند

دل بتو دادم و فکری نمیدم ای لیلی
که رقیبی نهان در بر من خواهد ماند

همه خون سخت کرم تیر تو زان نیمچیم
بدلم ناوک ای تیر فکن خواهد ماند

باب توبه برخ کس بگشایند و گر
بجهان تا چو منی توبه شکن خواهد ماند

لب شیرین بکسی گر نمکی بخت بخم
لذت شکر شکرش بدهن خواهد ماند

آه بخشیده بسی خاک شدند ای نواب

تا کی گردش این چرخ کهن خواهد ماند

تا کی ز تو ماند بدل من هوسی چند
رحمی که نمانده است که غیر از نفسی چند

از حال اسیران خبرم نیست ولیکن
آویخته دیدم بگلستان قفسی چند

تدبیر بکن ناصح مشفق که برآید
در وصل همه ناز وی از ما هوسی چند

برقی مفکن چرخ برین خانهٔ تنگم
کش ساخته جانم پی عمری ز خسی چند

چون شیوه احصای ستمهاش الهی
در حشر نباشند چو فریادرسی چند

ضعفم نه چنان است که خطی بنویسم
قاصد ببر از نالهٔ زخمم ملتمسی چند

وی قافلهٔ سیر تو نواب همی رفت
از ناله شنیدیم صدای جرسی چند

ردیف ذال معجمه

ای عقیق لعل رنگت از می حسن لذیذ
بوسه خواهم من تو چون بادهٔ کوثر لذیذ

غالباً ناخن بدل زد یاد مژگان کسی
ورنه نبود اینقدر زخم دم خنجر لذیذ

لذت آگین جمله خوبان دهن باشند ولی
مست سر تا پای تو چون شکر کشمیر لذیذ

قطرهٔ از خون شبیرینم درون خم بریز
تا شود ساقی شراب تلخ سرتاسر لذیذ

آمدی و بر دل خراب پاشیدی نمک
آن نمک شد در دهان زخم چون شکر لذیذ

ردیف رای مهمله

بعشرت ساختی جا تا شاید اندر خانهٔ دیگر
که جستی جانم از شب تا سحر جانانهٔ دیگر

بیک لغزیدن پا پیش جهان شد در هم — سرت گردم بشوخی لغزش مستانهٔ دیگر

ولی اول باده بسپر و هم آخر بگاه آید — کرامت کن خداوندا دل دیوانهٔ دیگر

روا باشد که خود را در شمار فرمان آری — اگر پیدا کنی ناصح چو من فرزانهٔ دیگر

به حشر از من حساب می بجوی بیندار هم اکنون — فدایت جان من ساقی بزن پیمانهٔ دیگر

نگنجد ناله ام در تنگنای این جهان یارب — بنا کن از برای نوحه ماتم خانهٔ دیگر

چو میگویم ز درد هجر با هم مرا گوید — همین یک داستان تا کی بگو افسانهٔ دیگر

چرا بر خود ننالد در لحد کافر نخواهد یافت — دل وحشت طلب بهتر ازین ویرانهٔ دیگر

چرا نواب غمگینی ازان عیش پریوشین
بده انصاف ازین به دیده باشی خانهٔ دیگر

یار آمد ای ناصح بیباک خبردار | یکدست بدل برنه و دستی بجگر دار

گفتی که درست است همه شام مسلسل | بستان زمن از بهر خدا این عقد گهر دار

ترسم که اسیرش نشوی چون من وحشی | از دوش فکن زلف ولی تا بکمر دار

شد صفت کوثر و مشکوی زبرجد | مینا بکفی گیر و خم باده ببر دار

مست است بعشق رخ و زلف تو دل ما | ای دشمن جان فکرت او شام و سحر دار

چون غیر حبیبان آمد از عشق تو بیچه بخت | تو نیز دل از پرسش این واقعه بردار

خواهی که شود حشر تو در صف محشر

نواب بدل توشهٔ آهی بجگر دار

ردیف زای معجمه

باقیست لوح تربت من در جهان هنوز
عشقت ز من گذاشت همین یک نشان هنوز

کردم نثار غمزهٔ او جان ولیک هست
آن تیر کز ظلم دوست من بر کمان هنوز

زخمی زدی و منتظر زخم دیگرم
رحمی که هست بسمل تو نیم جان هنوز

زاهد بدلق و خرقه عبث نازکی
شوخی ز رفته پیش تو دامن کشان هنوز

یک عمر آزمودم و این طرفه ساده کیست
دارم دگر امید ز آه و فغان هنوز

صد ره بقهر از بر خود راندیم ولی
مستم از تصور لطف نهان هنوز

روز جزا بشام رسید و ز هجر یار
ناگفته ام تمام یکی داستان هنوز

بالله که در فراق تو ای مست نازنین
چشمم ندیده سرمهٔ آن آستان هنوز

جورت اگر تمام شده تنگدل مباش
باقی ست بهر کشتن من امتحان هنوز

نواب شهرهٔ تو بعشق از ازل مگر
آگه نه ز رسم و ره عاشقان شوی

همه گویند با قضا امروز | روز هجر است زود آ امروز
دی بنوعی نمرده‌ام که شود | دیگری بر تو مبتلا امروز
ای شب هجر از جهان گم شو | که بود روز وصل ما امروز
غم فردا مخور بیار و بده | ساغر باده ساقیا امروز
شب عیش است یار می‌آید | رحم کن رحم ای قضا امروز
شب وصل عدو همی آید | حشر برپا کن امید امروز
مدعی را به مشهدم کشتی | یافتم از تو خونبها امروز

وعدهٔ بوسه داد و باز نداد	دیشب از ناز و از حیا امروز
دوش در کوی تو ندادم جان	آمدم بهر عذرها امروز

کس فدا چه داند ای نواب
جان خود را بکن فدا امروز

ردیف سین مهمله

دلبری کشت قاتلم که مپرس	غمزه‌اش ساخت بسملم که مپرس
در فراق تو ای بت خودکام	حسرتی مانده در دلم که مپرس
تو چنین غافلی که نتوان گفت	من چنان تو مائلم که مپرس
آنقدر ز خط اشتیاقت	شسته خونابه دلم که مپرس

زاہدا در صنم پرستی ہا — کافری کردہ بسملم کہ مپرس

دوش با طرفہ حسرتی ازدست — رفتہ دامان قاتلم کہ مپرس

در رہ عشق صد خرابی ہا — شد بطرزی مقابلم کہ مپرس

چون تو رفتی بخانۂ اغیار — دوزخی گشتہ منزلم کہ مپرس

چند پرسی کہ حال دل چونست — صدمہ ہست بر دلم کہ مپرس

دوش بخواب نالہ ات چندان
ساخت رسوا بمحفلم کہ مپرس

ردیف شین معجمہ

چشم تر از قتل من ای جان مباش — بعد من از کردہ پشیمان مباش

خاکِ درِ احمدِ مختار شو — تاجِ سرِ سنجر و خاقان مباش

هست شبِ وصلِ من ای آسمان — باش بجای خود و گردان مباش

خونِ مرا ریخت چو رفتارِ تو — بعدِ من از غمزه خرامان مباش

کشته تنیم بر زده دامان بیا — بهر خدا سر بگریبان مباش

میروم از خویش کنون ای جنون — در پی آرایشِ زندان مباش

نیست کسی کز تو کشد انتقام — چون کُشیم قتل هراسان مباش

کافرِ عشقت چو بخواند کسی — در گذر از دین و مسلمان مباش

ناز مکن بر دلِ نوابِ خویش
بر رخ و زلف از همه نازان مباش

ردیف صاد مهمله

وفا چو شیشه پسندت بکن بجا اخلاص
بناکسان جهان می‌کنی چرا اخلاص

ز نسبت نگهِ التفات تست پسند
وگرنه این دلِ وحشی کجا کجا اخلاص

چرا بصبر نسازم که طبعِ حیله گرست
نموده است شبِ وصل با حیا اخلاص

طمع مدار که دور از نژاد فرهنگ است
ز خوی عربده‌جویانِ شوخ تا اخلاص

غم دو کون فرود آیدش بسر لوات
مگر کسی ننماید بدلربا اخلاص

ردیف ضاد معجمه

عمرها شد که کنی از منِ دلگیر اغماض
مکن اکنون بفرستادنِ تحریر اغماض

گردش نرم شد این لذتِ بیداد کجاست
بکن ای آهِ جهانسوز ز تاثیر اغماض

داد حسنِ دو جهان حق به تو حسناکیشی را
کرد از حسرتِ من کاتبِ تقدیر اغماض

صید آن نیست که دارد هوسِ آزادی
میکنی بهر چه از کشتنِ نخچیر اغماض

گوش کن پندِ مرا ای دلِ نادانِ عشق
تا کجا از رهِ اندیشه و تدبیر اغماض

غیر بیباک شد اندر طلبِ الفتِ تو
مکن اکنون و نه از تقصیر اغماض

با خبر باش ز فریاد و فغان ای نواب
منما از اثرِ نالهٔ شبگیر اغماض

ردیف طای مهمله

یارب بحیرتم که رساند بیار خط
یک قاصد است پیش من و شصت خط

ای نزع فرصتی ده وای مرگ مهلتی
کاورده است نامه بر من ز یار خط

قاصد بشد بسوی تو و من زمان زمان
در جوش اشتیاق نوشتم هزار خط

بشناس شرح مطلبم ای نامه بر باز
از خون نوشته‌ام بسوی آن نگار خط

اوراقِ نُه فلک اگر افتد بدست من
انشا کنم بتو ز رهِ اختصار خط

پیدا کند مگر بدل تو ترحمی
تحریر سازم از مژهٔ اشکبار خط

دادند دفترِ عملم روزِ حشر و من
دانم که آمد از طرفِ آن نگار خط

صد خارِ غم خلیده مرا در دل و جگر
تا بر دمیده است برخسار یار خط

چسپان نمای بر سرِ لوحِ مزار من
نواب بعد من چو فرستد نگار خط

ردیف عین مهمله

می نمود اول بمحفل جلوهٔ جانانه شمع
سوخت چندان تا سحر بر مشهد پروانه شمع

گر ببیند ساعد پر نور سیمین تن تو
چاک سازد جیب هستی چون من دیوانه شمع

عالمی از دود آهم شد سیه ای بی‌حسین
پرده بردار و بکن روشن بهر کاشانه شمع

تا ببزم مست در لگن جا کرده از کبر و غرور
می نماید همسری با ساغر و پیمانه شمع

شرم دارد در شب وصل آن مه مجلس
زین سبب روشن نمیسازم بخلوتخانه شمع

چون کند نظارهٔ انگشت تو نبود عجب
گر بمیرد از حسد در گوشهٔ کاشانه شمع

تا نه بیند میگساران را کرآید بی‌حجاب
خیز ای نواب و کن خاموش در میخانه شمع

ردیف غین معجمہ

آمد گلم بطرفه ادائی میانِ باغ
باید شدن برای عدو پاسبانِ باغ

ساقی بریز نشه فکن بر رخم که تا
گردیده است رحمتِ حق سایبانِ باغ

شاید هوای شوق بیارد به ضمیرم
خوانید رو بروی کسی داستانِ باغ

زود آ بپهلوم که بیک لمحه میرود
فصلِ بهار و سبزهٔ آبِ روانِ باغ

خوش آیدم فغانِ اسیرانِ دامِ تو
زانسانکه چنگ و زمزمهٔ بلبلانِ باغ

دیدم بسبزه و دین چو هجومِ گل و سمن
آمد خزان و نیست کنون جز نشانِ باغ

نواب نوحه خوان کند و چون بهجر تو
آن هم ببین تپیدنِ مرغان و شانِ باغ

ردیف فا

تا بکی باشم بامیدِ شہادت سر بکف
محشری بنما و باز آ بر سرم خنجر بکف

بخت آنم کو کہ در خلوت بوقتِ میکشی
مست و بیخود کشتہ آرم گیسوی دلبر بکف

دی بجرمِ میکشی از مسجدم راندند باز
یافتند امروز بر منبر مرا ساغر بکف

عاقبت خاکِ خود اندر چشمِ اعدا ریختم
داشتم بہرِ ہمین این مشت خاکستر بکف

بہرِ نذر آوردم اینجا بارہا
دل بدستم نیست دارم گر بیا اخگر بکف

چون جبینِ تو عرق آلود شد پنداشتم
ماہِ رخشانی ست دارد یک جہان گوہر بکف

با اداہای خوشش امشب بدیدم آن لقا
زلفِ شوخی در کف و جامِ مئی خالی بکف

ردیف قاف

خوشم بشوقِ وصالت نه پیچ و تابِ فراق
وگرنه نیست کسی طالبِ عذابِ فراق

تو و بدادنِ یک بوسه صد هزار جهان
من و بخاطرِ من یک جهان حسابِ فراق

بفرقتِ تو ندانم که حالِ غیر چه شد
مرا که دل همه خون شد ز پیچ و تابِ فراق

مپرس لذتِ خواب از رقیب در هجران
که نیست خواب بچشمِ من از عقابِ فراق

ز آفتابِ قیامت مگوی ای واعظ
که دیده ایم بسی سوزِ التهابِ فراق

تپیدنِ دمِ بسمل خوش است لیکن
نمیرسد باداهاے اضطرابِ فراق

نویس بهر خدا بر فرازِ من نواب
که نیست هیچ بلا بدتر از عذابِ فراق

ردیف کاف تازی

سازد جفا و جور بما تا کجا فلک
آهی کشیم و جنگ نمائیم با فلک
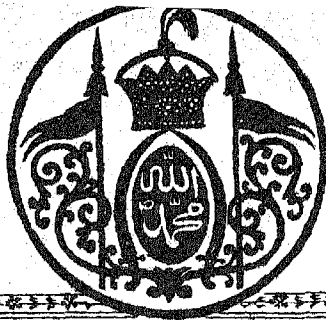
کردم فدای بر لبِ او کی نشان دهند
زانکس که ساخته است باو یک فنا فلک

شاید که یافت رخصتِ ظلم و ستم ز تو
برپا نمود ورنه چرا این جفا فلک

روزی اگر بنازد آئی بخانه ام
گردد به آستانه من جبهه سا فلک

این طرفگی ببین که چو گشتی رقیب را
گردد از هزار رشک مرا مبتلا فلک

نواب پرسد از دل زارم آن پری
از رشکِ من شود دل و جان جدا فلک

ردیف کاف عجمی

خرام تست که بربود دل بصد نیرنگ / نبود ورنه به از من بدهر بافرهنگ

فرو چکد چو عرق از تو رنگ شوخ حنا / شب وصال چو من بر تنت بگیرم تنگ

بحیرتم که چسان تیر فتنه پیدا شد / ز راه دور من شست آسمان دور تنگ

چو قصد آه نمودم قیامتی برجاست / نعوذ بالله اگر بر کشم ز دل آهنگ

ز قتل همچو منی غم مخور ولی شادا / که گشته از ستمت جا بهر دو عالم تنگ

مباد آتشی افتد بجسم نازک تو / گریز بهر خدا از دلم بصد فرسنگ

شکسته ایم سر محتسب بحنائی / ببین که شیشهٔ ناموس خویش دیدیم لنگ

بصلح کی کند آهنگ عاشقان افسوس / پریوشی که که آشتی نسگالد جنگ

ردیف لام

تا چند واعظ دفتری از وصف کوثر در بغل
روزی سر منبر بر آیینه و ساغر در بغل

روزیکه دشمن ره به بکر قتلم پیش آمدی
ایکاش من میداشتم آن روز خنجر در بغل

دل نذر زلفت کرده ام ظلم بر پیشانیش پرچین
ماندست مدتها مرا این مار پرور در بغل

یارب ندانم تا کجا سر رشته نازش کشد
آنرا که باشد روز و شب شوخی ستمگر در بغل

کشتی چو بالای شب سالان آتش پر
بهر جواز قتل خود داریم محضر در بغل

وی برسوالی کشته ... لب نسازی جهان
امروز دیگر میبری از شوق محشر در بغل

گر تیر جگر دوز تو پیران رود از دل
چندم نه چنان ست که پیکان تو از دل

مرہم مکن اسرار ز تو خواہی کہ دعاہا	در ذوقِ اجابت ہمہ رقصان رود از دل
صد جانِ منِ غمزدہ قربانِ لبِ تو	گفتی کہ ز وصلم غمِ ہجران رود از دل
آزادیِ ازین بود شوقِ اسیری	ایوای اگر حسرتِ زندان رود از دل
گر محو کنم یادِ وصالش ز دلِ تنگ	یارب غمِ عشقش بچہ عنوان رود از دل
با غیر مکن وعدۂ وصل از رہِ شوخی	مگذار کہ خونابہ چو طوفان رود از دل
تا چند بود بسملِ تو منتظرِ مرگ	زخمِ دگری تا رمقِ جان رود از دل

نواب برقص آمدی از مژدۂ وصلش
فریاد اگر وعدۂ جانان رود از دل

دوخت لبہای مرا لطفِ اسیری بلبل	بخموشیِ دلم خندہ [illegible] بلبل

لرزه افتاد بجانم ز نوایت یا رب
همچو من در غم و اندوه بمیری بلبل

عجبی نیست اگر مثل تو سرمست شود
بسرود غزلم روح نظیری بلبل

سالها شد که بکنج قفسی آمده ام
از من آموز ره و رسم اسیری بلبل

شرط عشق است بسوزی صنمی خاک شدن
نزد من چیست پروانه حقیری بلبل

یاد کن یاد ز بخت دل خون آلودم
برگ گل را چو بمنقار بگیری بلبل

بوی عشرت ز گلی نیست شنیدی گاهی
یا چو نواب باندوه اسیری بلبل

ردیف میم

بهر آزار تو طرز دگر ایجاد کنیم
واله غیر شوم پیش تو فریاد کنیم

دیتم بهتر ازین نیست که با صد حسرت	دم بسمل نگهی جانب جلاد کنم
بچه شوق آمده ام پیش وی ای حسرت دل	باش یک لحظه که بنشینم و فریاد کنم
جلوهٔ موسم گل باز خدا را بنما	تا دگر آرزوی خانهٔ صیاد کنم
شاد شد خاطر اغیار ز وصلش من هم	دل ویرانهٔ خود را ز غم آباد کنم
غیر را خاک نما تا بفشانم بر سر	تا کجا خاک رهِ کوی تو بر باد کنم
گر شوی رنجه ز فریاد گرفتاری غیر	جان من کرده تو گردانم و آزاد کنم

کار خود را بسپارم بخدا ای آصف
تا کجا پیش بتان شکوهٔ بیداد کنم

بصبا بس ازجهان امروز آهنگ سفر کردم	جفا بر تو مبارک من حکایت مختصر کردم

چه میگوئی حدیث وصلت دوشینه با دشمن — بپرس از من که در هجر تو چون شب را سحر کردم

کسی با چون تو ظالم تا براه سهو دل ننهد — باه و ناله عالم را ازین رو با خبر کردم

چنان دل داشتم لذت ز تیغ خونفشان تو — که از خالق بصد دل خواهش جان دگر کردم

اگر یک لمحه از نظارهٔ خوشنود کن گری — باندوهِ فراقت روزگاری چشم تر کردم

شدم آنمایه نومید از خلافِ عدهای تو — که آخر حسرتِ وصلِ ترا از دل بدر کردم

زخوفِ من نمی آسوده خاطر دشمن روزی — چه خواهد شد اگر از بزم او روزی حذر کردم

بر نواب آمد یار و برد از هوشش ای همدم
ترا دیدار ارزانی که من خاکی بسر کردم

دلبرم امشب همی آید ببازی در برم — تا ابد خواهم نتابد مهر بر بام و درم

گر ندادی جامِ می در بزمِ اعدا باک نیست
حسرتم پر کرده از خونِ تمنا ساغرم

دل به آزارم نهاده است و نمی‌داند که من
آنقدر نازم که او را بر سرِ مهر آورم

ایکه گوئی میکشم ترکِ رقیب از بهرِ تو
خوب گفتی لیکن این گر نیاید باورم

چون تهی از حرفِ لطفت نامهٔ اعمال بود
اشکِ حسرت پاک شست اندر قیامت دفترم

بسکه دل شد منبعِ اسرار شد از اعجازِ عشق
ترجمانِ لوحِ محفوظ است دل اندر برم

شاد زی صیاد از دستِ نخجیر افکنِ من
گر ازل شوقِ اسیری کشتهٔ بیتابِ شهم

تا چه بنماید دگر این گردشِ لیل و نها
در برم خندان بیا نواب و پر کن ساغرم

دان آغوشِ تو سر حلقهٔ الله دارم
که بدنبالِ صلاتِ شب و فردا دارم

بصد الطاف که بر اهل جهان باشی که من
بهمین جور و جفای تو قناعت دارم

شوق تو گر بگذارد بدلِ من صبری
بهرِ طولِ شبِ هجرِ تو امانت دارم

کس مبادا چو منِ ساده دل اندر عالم
که ز چو تو دلشکنی چشمِ مروت دارم

حشر نواب اگر آورد بلائی من هم
زاهِ جانسوز بدل طرفه قیامت دارم

چرا ز طولِ شبِ هجر دل غمین دارم
که مثلِ دردِ فراقِ تو همنشین دارم

خیالِ هجر و هجوم امید و خوفِ سحر
چه فتنه‌ها که بوصلِ تو در کمین دارم

به غمزهٔ تو دهم یا بحسن عشوه فروش
تو آگهی که همین یک دلِ حزین دارم

عبث رفو مکن ای چاره ساز جیب مرا
دو دست بهر دریدن در آستین دارم

نیم رنجش تو در حدیث وصل عدو | بجان شکایت و بر لب صد آفرین دارم

ببین برای خدا شأن و شوکتم واعظ | دمی که بت به تیره و قشقه به جبین دارم

غمین مشو که دم نزع از جفای تو نیست | برای حسرت غیر آه آتشین دارم

چرا ز قتل دو عالم چنین پشیمانی | که من ز طبع تو امید بیش از این دارم

بعرش زلزله افتادنی ست ای نواب

ز اضطراب دل بسملت یقین دارم

ندیدم دوش روی غیر و خوش از انجمن رفتم | لب خود بر لبت بنهادم و از خویشتن رفتم

باین حسرت برفت از ملک هستی هیچکس کاری | ز بزم دلفریب تو بدانحالت که من رفتم

بجوش نو بهاران یکجهان خواهد شدن محشر | اگر روزی چو بلبل نوحه گر سوی چمن رفتم

بنازی یافتم در خواب شیرینش که من دانم — شبی بهر زیارت چون بقبر کوهکن رفتم

کجا رفت آنچه از احسانه ام تسخ و مصیبتها — مگر امروز من از یاد این چرخ کهن رفتم

چنان وا داشتم لذت بچاک جیب گشتت — بهر بازار صد ره در هوای پیرهن رفتم

سمانا خون و اندوه دل زارم بود یکسان — نرفتم از در کس بر در بیت الحزن رفتم

چرا می پرسی از من کز چه رو سوی عدم رفتی — بقربانت پی تسکین یاران وطن رفتم

نپرسیدی کی نواب از برای چیست قربانیت — ز کوی تو هزاران بار اگر من نوحه زن رفتم

دوش در خواب سر زلف پریشان دیدم — لوحش الله که شریک شب هجران دیدم

آه آن دل که پی در خم گیسوی — پاره هایش بغیبت بسر مژگان دیدم

عجب آید که عدو از عتاب دوشین
شرمگین گشته و از کرده پشیمان دیدم

مردم از وهم که شاید نظر افتش باشد
سر کرا از المی چاک گریبان دیدم

محتسب مرد ز آه تو مگر ای نواب
که دگر باره ترا مست و غزلخوان دیدم

آرزوهای ترا تا بدل اندوخته‌ام
با دو صد رشک دل مدعیان سوخته‌ام

بهر تسکین دل غمزده در کنج فراق
پاره جیب بدامان کفن دوخته‌ام

تو بصد ناز که خواهی دل من گیر که من
درس عشق تو ستمگار بیاموخته‌ام

سوز شمعی بسحر قدم بره مهر و وفا
که چو پروانه بعشق تو بسی سوخته‌ام

گر شود غرقه دریای محیط ای نواب

سرد سر گر نشود آتشِ افروختہ ام

از دلِ آزردہ در غم نوحہ خوانی داشتم
روز و شب از دردِ عشق آزردہ جانی داشتم

پاسِ عشقت بود گر جورِ تو بخشیدم نفس
ورنہ بہرِ شکوہ من ہم زبانی داشتم

در وصالت جملہ درد از دل بدر کردم ولی
آہ را از بہرِ تخریبِ جہانی داشتم

خواہ با من ساز خواہے در برِ اغیار باش
پیش ازین البتہ در خاطر گمانی داشتم

بہرِ قتلِ دیگران آمد ہمی بختِ بلند
منت ایزد را کہ من ہم نیم جانی داشتم

من شنیدستم حدیثِ مشتری ای وا فغان
در غمش نواب من ہم داستانی داشتم

ردیف نون
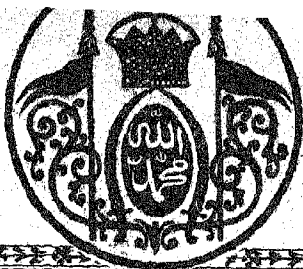
الهی بسته عهد وصل آن عنان گیر من
جهان را عمر بخشیده برای انتظار من

اگر اینجا نمیکردی خجل از جور خود یارا
نخواهی گشت در روز جزا شرمسار من

میفشان برخ حورای نسیم خلد جانم را
بجا بگذار در راه وی این مشت غبار من

نمیدادم باو کاهی نمیدادم نمیدادم
دلم بودی اگر ناصح بدست اختیار من

نمودم همدمی پیدا بهجران از تو پنهانی
قضا را گو برو از سینه ام جان نزار من

خیالت را ز تو بهتر شناسم گر بسر پایی
همی روز و شبان باشند بهجران غمگسار من

کدامین شعله زد دامن کشان بر تربتم آتش
که حسرت میچکد چون اشک از شمع مزار من

بفردای قیامت در جزای گریه ام یارب
دو چندان سیل خون ده بهر چشم اشکبار من

چه می پرسی کی ای نواب در دلم چه صبر میچیدی

سرت کردم تمنایم بدان اضطرارِ من

رشکم ربود جانِ قرار و سکونِ من
بر گردنِ رقیبِ ستمکار خونِ من

روزِ جزاست داورِ محشر ترسی
بهرِ تظلم آین جوشِ جنونِ من

با غیر صد حکایتِ لطفِ تو گفته ام
آه از دمیکه دید رخِ نیلگونِ من

گریان شدی ز نالهٔ من در شبِ وصال
تاثیر کرد در دلت آخر فسونِ من

گفتی که رنج و غم بازل آفریده اند
بهرِ دلِ حزینم و بختِ زبونِ من

جانم بسوخت در غمت ای وای گر تو
آگه نه سوز سوزِ درونِ من

از مقدمش بداد خبر اضطرابِ دل
نواب بازگوی کجا شد سکونِ من

گر حدیثِ روی تو در انجمن خواهد شدن
در فراقت یک جهان بیت الحزن خواهد شدن

سوختِ برقِ آهِ من هفت آسمان لیکن چه سود
گر جفایت طرحِ صد چرخِ کهن خواهد شدن

گل بهاران و تبسم زیرِ لب داری مگر
زین چمن آرایشِ تابوتِ من خواهد شدن

خوفِ رسوائی مکن از بوسهٔ لعلِ لبت
این خطا پوشیده در کنجِ دهن خواهد شدن

روزِ اول در رقم آمد جبینم کلکِ صنع
کاین جبین سرمشقِ اندوه و محن خواهد شدن

از کرم الها عزیزت گشته ای یوسف جمال
محبسِ الها ترا چاهِ ذقن خواهد شدن

گر همین اعجازِ عشقِ تست صد طوفانِ نوح
از دو چشمِ اشکبارم موجزن خواهد شدن

پارهای جیب ای نواب چین از رنجشش
بعدِ مرگت اینهمه صرفِ کفن خواهد شدن

جانم ربود لذت خونها گریستن
شبها ز درد عشق تو تنها گریستن

سرمست آن دو نرگس مستانه ام چرا
باید بیاد ساغر و مینا گریستن

روز جزا هر آنچه که در طالع من است
یارب بغیر دیده همه الا گریستن

اشکی اگر چکید ز چشمم چه شد چه بود
باید به هجر از همه اعضا گریستن

بی آب شد چو چشم من ای ابر پاک نیست
خواهم ربود از تو تقاضا گریستن

از وعدهٔ دروغ تو نصیب است قسمتم
امروز خنده کردن و فردا گریستن

بر خود ببال ای مژه خونفشان که باز
بشکست عهد دیده من با گریستن

دلهای عالمی همه خوناب خون شدند
[illegible] خدا گریستن

چه خوش است از تو روزی بسمل تپیدن
دو سه غمزه نمودن به نگاه ناز دیدن

سر مشهدم ز شوخی بخرام ناز پی کن
بغم منت نزیبد لب حسرتی گزیدن

بتسلی اگر بیائی بر با تغنج و نازی
ندهیم تا قیامت بتو حسرت رسیدن

چه زنی دم مداوا بحضورم ای مسیحا
تو پی علاج سودا است چه جا مهادیدن

نمکی فشان بر زخمم که ذبیح تا بدانم
که چه لذت است ظالم دم مرگ در تپیدن

ز رقیب و اندر آن شب فراق او است
برسد اگر بگوشش سر ناله تا شنیدن

جرعهٔ صهبا بجام باده از آن ریختن
آنچنان باشد که خون مسلمان ریختن

از گل افشانی اگر عار آیدت ظالم چه باک
مشت خاری بر سر خاک شهیدان ریختن

طرح رفق نو بعالم افگنی انصاف نیست
کشتن و سیل سرشک از چشم فتان ریختن

قهر بر من لطف بر دشمن جفای تازه ایست
جرح کردن پس نمک بر زخم خندان ریختن

مرحبا بر رسم عهدت کز پی دیوانگان
فکر دلجوئی نکردن طرح زندان ریختن

از هوای سیر گل بگذر بیا در مشهدم
لخت دل چیدن بهست از گل بدامان ریختن

در هجوم فصل گل نواب در بستان خوش است
خون از ما و از تو رنگ افشان ریختن

دشمنم را بوصال بت من شاد مکن
خانهٔ رشک و حسد را الهی آباد مکن

چون بشوق دل خود آمده در دام بلا
مرغ بی بال و پری را تو هم آزاد مکن

می بری گر ز حسد [illegible]
ای صبا خاک من خسته بر باد مکن

حالِ این بسملِ افتاده مجنون را بنگر
بوالهوس آرزوی آن ستم ایجاد مکن

کلِ مرغانِ قفس بذل کن ای باد صبا
زینتِ بام و درِ خانهٔ صیاد مکن

یا به عشاق حسین شیوهٔ صبری آموز
یا بر این جورکشان اینهمه بیداد مکن

تا دگر هیچکسی نام اسیری نبرد
بیکسی را چو اسیرت شو آزاد مکن

گر فراموش نمود آن بت عیار مرا
فلک تفرقه پرداز تو هم یاد مکن

طرفه حشری بجهان کرده فغانت نواب
بیش ازین بهر خدا ناله و فریاد مکن

ردیف واو

چنان گم گشته‌ام در حسرتِ شوقِ جمالِ تو
که با صد سعی و کوشش هم [illegible]

دمی با من نشستی سر باوج آسمان سودم
چه خواهم کرد اگر باشد شبانروزی وصال تو

دم آخر ستمگر باعث شیون چه میپرسی
برای خود نمیگریم همی گریم بحال تو

سرت گردم چه خواهی گفت در حق شهید خود
اگر پرسد کسی در عرصهٔ محشر فعال تو

همین فکر است در اندیشه‌ام ای نوجوان روز و شب
دل خود را باو دادی چه خواهد شد مآل تو

نعشم ببرید از طرف بگذر او
شاید که بتابوت من افتد نظر او

صد موسم گل رفت رخ یار ندیدم
کو پیک نسیمی که بیارد خبر او

ذوقی که بگلگشت عدم یافتم از ضعف
دل داند و من دانم و داند جگر او

گر باز کشایم نکشد بال کبوتر
بندید دلم را عوض خط بپر او

رشکم ندهد رخصت تنهائی قاصد
آن به که شوم سوی تو خود همبر او

از نکهت گلها نشود تازه دماغم
ای باد مفشان بسرم خاک در او

تیری بدلم گر ننشیند نشیند
یارب ننشینند رقیبان بدر او

گر جور نسازد بتو نواب چه سازد
کس خوار تر از تو نبود در نظر او

ردیف هاے هوز

ایکه حشری از ادا و ناز برپا کردهٔ
حیرتی دارم که چون در هر دلی جا کردهٔ

یک نظر شوخ مرا ای یوسف کنعان ببین
باز گو حسنی بدین خوبی تماشا کردهٔ

در ره الفت چه رسوائی زند نامی مرا
من همان هستم که چندین بار رسوا کردهٔ

باب رحمتها فرو بستند بر روی امید
از جفای خویش ظالم تا دوری کرده

غمزه و جور و جفا و عشوه و ناز و خرام
بهر قتل من چه سامانها مهیا کرده

جز بمظلومت نباشد پرسش روز جزا
منت ایزد را که تو بر من ستمها کرده

جنس عیشم بردی و نقد غمت دادی بمن
ای فدایت جان من این طرفه سودا کرده

چون باستغناش میدانی و با زاید الشوق
از شکایت‌ها و یک دفتر انشا کرده

مرحبا نواب کز عهد و دروغ وصل او
خویش را آسوده دل از تمنا کرده

تا بنازی چشم مست و غمزه خوان شده
در پی غارت ایمان دل و جان شده

سهل تر بود علاج ستم چرخ ولی
چه توان کرد که تو فتنه دوران شده

از خیال رخ تو هیچ دلی خالی نیست
با اجل دست و گریبان شده صد خضر و مسیح
بکه این هوس اقدام نمایم ای دل
کشمکش جان بادای تو قدر کهنت بنیاز

شمع کاشانهٔ هند و مسلمان شدهٔ
تا تو از ناز سوی خاک شهیدان شدهٔ
تو که در وصل همه صورتِ ارمان شدهٔ
الله الحمد که تو نیز ادادان شدهٔ

آه و فریاد و فغانت بدل است ای نواب
باز در عشق کسی بی سر و سامان شدهٔ

بعد یک عمر که در عالم خواب آمدهٔ
آمدی بر سر بالین من ای شوخ اوشب
مرحبا بر دل پر رحم تو که در ماتم من

با ادا و ستم و ناز و عتاب آمدهٔ
باورم نیست مگر باز بخواب آمدهٔ
با دف و زمزمه و چنگ و رباب آمدهٔ

من هم از رشک روم سوی عدم کز ادا | از پی قتل عدو و کرم عتاب آمده
بهمین طرز رسی بر سر هر کس شب هجر | یا فقط بر سر من بهر عذاب آمده

دل با این غمزهٔ پنهان بُد چون آب
که عروسانه دگر رو بنقاب آمده

ردیف یای تحتانی

نه شوق گلشنی دارم نه ذوق وصل رعنائی | که جوش حسرتم نگذاشت در خاطر تمنائی
چو با این لعل نوشش مستانه آئی بر مزارم | ز خاکم بر دمد جای گیاه از باده مینائی
اگر بر حسن خود نازی چو یوسف باش گر خواهی | نه اینجا اشک یعقوبی ست نی آه زلیخائی
بخونم گر در افگندی نگه بر رقص بسمل کن | نخواهی کرد ظالم بعد ازین خوشتر تماشائی

شنیدم در جدایی صبر جوری نه تو دو فم
غریبی را که بد در فرقت تو ناشکیبائی

خودی گر خودپسند طبع تو افتاده پس پا یارب
چرا دادی باین غائبان حسن خود آرائی

دلم را منزلی ده در شکنج کاکل پیچان
که این بی خانمان را نیست در عالم دگر جائی

بپرس از من که چون عمرم گذشته در غم هجران
چه دانی تو که از دل هم برون ننهاده‌ئی پائی

تجلی گر نمائی بر سر کوئیش نما یارب
که ره پیداست و پایان را کجا بر طور سینائی

بعشق و عاشقی نواب فکر عزتی داری
مبادا در جهان مثل تو نادان هیچ سودائی

دلم را بود شوخی گلعذاری سرو بالائی
درون صلحی و بیرون جنگی همه نازی خود آرائی

در افگندی بنای صبرم از یک غمزه الظالم
پی قتلم کنون از آن دو چشم مست ایمائی

بهجران تا قیامت سوز یارب همچو من او را
اگر دارد کسی در عشق او دیگر تمنائی

بدوش نازنین برداشت چتر حسن صد تمکین
ببین چون میبرد ز اتفاق نعش ناشکیبائی

حذر کن از عداوت با من شوریده ای گردون
تو صد طرز عیاری من یک جوش سودائی

ز بس جان حزینم را بغارت لذتی داد او
همی جوید دلم غارتگری کنون بهر جائی

چو من ذوق شهادت گر شهیدانت بدل دارد
نخواهد بود روز حشر بر تو هیچ دعوائی

گرت باشد سر بیمار من با آن لب لعلیم
که در دم بر نخواهد شد از اعجاز مسیحائی

نوید وصلتم دادی بفردا از ره خوشی
مگر دانسته باشی کامشبم نیست فردائی

سرت بر آستان بر دو پایت در حرم هم
نباشد هیچکس در خواب چون تو بی سر و پائی

تو و صد عشوه و ناز و ادا و کبر و تنهایی — من و چندین بلا و درد و یاس و رنج و رسوایی

ز من ای ناله سوزان بگو با چرخ مینایی — که روزی یوسف ما را ازین طبع زلیخایی

بدستی مست می کی بر کف خود نقد جان دارم — بمیرم یا زیم در ذوق وصلت تا چه فرمایی

کی این نازنین آید به بالینم که هر روزان — که روحم شد بجنبش با هزاران غنج و رعنایی

اگر از لطف جان بخشی شهید غمزه خود را — نخواهد گشت چیزی کم ز اعجاز مسیحایی

تماشایش میسر شد بیکدم مر مرا صد جا — پسند آمد از ان ناصح مرا معشوق هرجایی

من بپیچم نازش نقد خودداری ز کف ابدل — نکردی نامور تا حشر در صبر و شکیبایی

غباری کردم و رفتم بچشم غیر تا یارم — ببر مست لذت دیدار از چشم تماشایی

چرا نواب خوشنودی بیا دو وصل در محشر

مرا امروز طاقت شد تو در امید فردایی

میرم از وهم چو در پرده محفل باشی
آه ازان روز که بی من تو نشین منزل باشی

چند پرسی ز تمنای دل واله من
نیست خواهش بدلم جز که تو در دل باشی

حسرت کشته خود گر تو بدانی ظالم
تا ابد نوحه کنان بر سر بسمل باشی

بچه آداب برندش بحضور ایزد
بسملی را که بصد ناز تو قاتل باشی

ای خوش آندم که شوی مست و ز پا افتی زمین
بوسه از لعل لبت گیرم و غافل باشی

میرم از رشک که در محفل اعدا بروی
عرض حال دل خود گویم و غافل باشی

گر رسد بر سر تو جمله بلاهای فلک
به ازان است که دلداده و مائل باشی

از من آموز ره و رسم محبت لواش

تا بارباب وفا مرشد کامل باشی

دل زارم اگر دزد دین باشی | ز دردش تا ابد بالین باشی

برنج فرقتم گر دین باشی | ز خود هم مدتی رنجین باشی
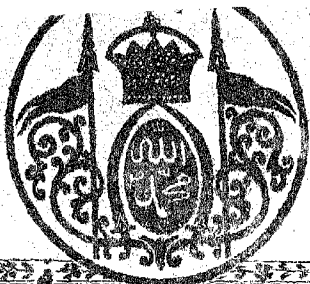
تو نشناسی مرا از انکه مست | چنان دانم که کاسه‌چین باشی

سخن آهسته میگوئی بدشمن | مگر حالم از و پرسیده باشی

نمی پرسم ز تو رسم وفا را | که راه و رسم آن نادین باشی

بخواهشدم مرا در حشر یارب | بآن نامی که تو نقشین باشی

دعای بد نگویم مدعی را | که شاید در پیش کنجین باشی

فتادی در بر غیری بناری | بمستی مگر لغزین باشی

بدشمن بود وصلش دوش نواب
چه یاربها که تو نشنیده باشی
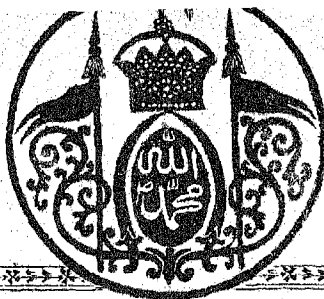
این غصه و این عتاب تاکی
تاکی ز من اجتناب تاکی

شرمی بداد و ناز تا چند
نازی بد و صد حجاب تاکی

محروم وصالم ای غم هجر
ناکرده گنه عذاب تاکی

بازش بستان که در گذشتم
یک بوسه و صد حساب تاکی

واعظ بهوای باده مردن
باز اینهمه احتساب تاکی

گاهی بنوای ناله گوشی
آهنگ نی و رباب تاکی

از بهر شما جور و ظلمت
دارم به بغل کتاب تاکی

داری پی گشتنم دو صد رنگ	یک یک کنی انتخاب تا کی
بشکن ای محتسب خم ام	سر بسته خم شراب تا کی

صد حشر بسر رسید نواب
از محشرت اضطراب تا کی

گر بیاد رخش طرف منبر و محراب شوی	واعظ آندم سزد ار قابل آداب شوی
قصه هجر سرا ساختم از شام آغاز	تا عدو چشم بره ماند و در خواب شوی
بخت آن کو که با غوش کشیم ناگاه	نام من گوئی و یک مرتبه بیتاب شوی
خون بریزی چو نه بینی رخ دلدار ای چشم	وقت نظاره چرا افتاد گرداب شوی

از خم طره زد و صد فتنه بپا میوزد فلک

آن زمان کز پی جان و دلِ نواب شوی

محتسب آبِ خرابات اگر نوش کنی
هر دو عالم بیکی جرعه فراموش کنی

بچشمِ تنگ چنان روزِ حسابت در پی
که فنون و ستم و غمزه فراموش کنی

خانه در پهلوی اغیار بگیرم شاید
که شبی نالهٔ جانسوز مرا گوش کنی

سر شوریده ام از روز ازل با تن نیست
ای خوش آن دم که ازین بار سبکدوش کنی

نه چنان محو فغان ست بیادت نواب
که تو اینش بصد عربده خاموش کنی

نه همدمی بسرِ بالین نه یار همنفسی
مباد همچو منی در زمانه هیچکسی

قیامتی که جهانی ازو همی ترسید
بعهد جور تو در عمر دیده ایم بسی
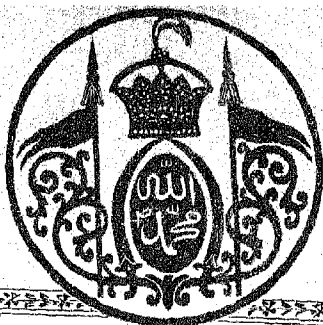
سپهر چون تو بلائی مگر بخاطر داشت	که از ازل نستوده است چنین تو هیچ کسی
که رفت و دگر در چمن کس نمی‌شنوم	صدای ناله ز هر گوشه و هر قفسی

دلت چو رفت مبارک تو بود آن نوبت
غمی و همه شکی حسرتی و نفسی

خنجر کشی بناز و نکرد و فدا کسی	شاید که زن نیست ز اهل وفا کسی
ظالم نه قاصدی نه پیامی نه وعده	پس بر کدام امید شود مبتلا کسی
تهمت نصیب چرخ شد و کشتیم دریغ	ظلمی نکند کسی و فتد در بلا کسی
روز جزا که کیفر خلقی دهند کاش	بگرفته دست پیش نشاند ترا کسی
صد جان و دل نثار ره دوست ساختیم	روزی نگفت بر سر بام مرحبا کسی

سازی چنان برای شهیدانش الحذا | چون نمیشود نخواهد اگر خونبها کسی
گم گشته راه میکن از پند واعظان | خضری شناسش چو شود رهنما کسی

نواب نوحه کرد چنان در غمت که باز
تا حشر بر تو می نشود مبتلا کسی

چرا یا رب جفا ها خوی این عنا بتان کردی | که نام پاک جانان اهل وفا را بی نشان کردی
عبث ای دل ز بیش ضبط فریاد و فغان کردی | که آن بی آشنا را باز از من بدگمان کردی
نخواهی سست از آشوب آهم تا دم محشر | شب وصلم اگر یک جنبشی ای آسمان کردی
به نزد دشمنانش بوسه زدی عجائب کن | کسی اگر هزاران جور صد ره امتحان کردی
همان دم سوختی از شوق سجده با عقلم | پس از عمری که آن بت را خدایا مهربان کردی

نقاب خنده‌ها پوشیده روی گریه آلودم   چو واعظ عذاب روز محشر را بیان کردی

پرند و شاهین مگر آمد بخواب غیر ایوانت
که از دی بر در او آه خود را پاسبان کردی

از چاک جیب گر بوصالش رسیدمی   صد پیرهن ز شوق بوحشت دریدمی

ترسیدم از رقابت خلقی وگرنه من   دستی زده بحشر نقابت کشیدمی

میکردم آن بهانه که خود هم ندانمش   ناخوانده گر ببزم تو روزی رسیدمی

مرهم نیامد آه دران ساعتی که من   نام تو از زبان عدو می‌شنیدمی

محرم شوی ز راز نهانی اگفتم   گر دست خود بسینهٔ من بر نهادمی

پیوند بستی ار سر زلفت بحبل من   تا روز حشر صورت هجران ندیدمی

بیند پسند طبع تو ار گریه رقیب	اشکی شده ز دیده دشمن چکیدمی
بیخود ز شوق گشته زدم بوسه بر لبت	تا کی بعشق تو لب حسرت گزیدمی
گر آمدی چو زلف شکسته بخانه ام	بهر نثار عمر خضر را خریدمی

نواب کاش قسمت خادم شدی نصیب
تا در رهش بپای عدو می خلیدمی

دلی را پیش تو نا وردن اولی	که در عشق تو واند مردن اولی
نگرو بعد من تا قسمت غیر	غمت را همره خود بردن اولی
برم تا دست خواهد کرد خشی	دلم را نزد تو بسپردن اولی
زبیم چشم رحمت کم نگاهان	ستمهای ترا نشمردن اولی

مبادا اشک طوفانی ببارد
فدایت دامنم تفشردن اولی

رود صد حیف شوقت از دل من
بامید وصالت مردن اولی

دهد گر جام کوثر غیر نوّاب
ازان می تا ابد خون خوردن اولی

مفردات

غرقۂ رحمت شود این ناصح مردم فریب
ای خلا ابر بیار طوفانی ز جوشش می فروست

دیگر

کدام گل بدل زار بد که چون بلبل
دم اخیر بلب نغمهای نمکین داشت

ازان مصیبت خواب خوش گذشتیم
که در فراق تو افسانهای شیرین داشت

دیگر

شب که پروانه بشمع سر قدم میسوخت — شعله رشک حسد خانه صبرم میسوخت

دیگر

دی گذر کرد چو نواب بکوی صیاد — نوحه ساخت که مرغان قفس ما مردند

دیگر

گم سازیم ای عشق بد نسان که رقیبان — از هستی من تا بعدم هیچ نیابند

دیگر

بوفا شوم چو یکتا مه من بغمزه خود — بکن آنچنان جفاها که کسی نخورده باشد
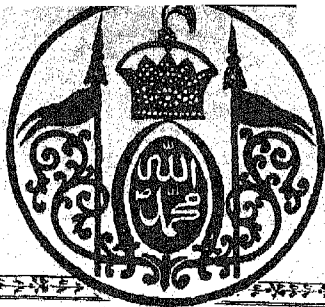
دیگر

عشقت که بر تقدّر آن باز کرمی		آن هم بدولت تو نصیب رقیب شد
	دیگر	
یارب چگونه مینزید آنکس که جان خویش		قربان ناز و غمزهٔ خوبان نمیکند
	دیگر	
بشکست نه سپهر برین نالهٔ رقیب		آه از دمی که در دل تو هم اثر کند
ای وای بر مسافر بیچاره که او		تا دین جلوهٔ تو ز عالم سفر کند
	دیگر	
دادخواهم ز تو بر حشر ولی می ترسم		کز ره رشک مرا راه بمحشر بندند
	دیگر	

در دیده دو چشم یار بود امشب کجا شد ابرم — سوز فراق و هکر بگداخت پیکان در جگر

دیگر

سر کشید از جنرالم تو فلک رنجه مشو — بهر پایانی او ناله بدل داشته ام

دیگر

وه وه چه آفتی که رخ دلفریب تو — روزی بخواب دیدم و شبها گریستم

دیگر

بوفاییت مگر چه خواهم کرد — من که جور ترا وفا دانم

دیگر

از گفتن رقیب نمائی جفا و من — چندان گریستم که او انجمل کشم

دیگر

آن عاشقِ دردم که دمی از غمِ تجربت	باللّٰه که بعیشِ همه عالم نفروشم

دیگر

ضبطِ فریاد بود دشمنِ جانِ نواب	خیز و از گریه بکنجی دلِ خود خالی کن

دیگر

آن شوخ سیه‌سیمای من بالیده صنعِ حسن بین	بر کوسِ بیضا ضیا کردی تبسم بین

رباعی

یا رب بحقِ حبیب و محبوبِ جهان	یا ختمِ رسل از پیِ ذاتِ یزدان
رحمی رحمی بحالِ زارم رحمی	آسان آسان هزار مشکل آسان
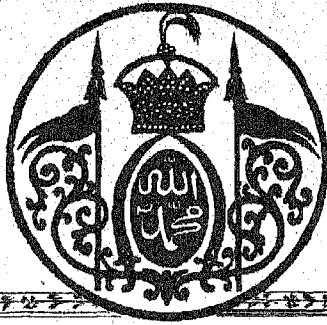
رباعی

چون رنگ تکون بجهان ریخته شد | صد عشق بخاکِ رسل آمیخته شد

لیکن بجمالِ شوقِ حسنِ ازلی | در کسوتِ احمدی برانگیخته شد

رباعی

از من نبود بهجرِ تو زارتری | در زرِ غم و سیم تماشی کدری

شاید که بغنج و ناز خواهی آمد | آن دم که ز من هیچ نماند اثری

مخمس نعتیه

نرگسِ مخمورسبت پادشهِ خاوری | لیلیِ شب بر شکست شیشهٔ حسنِ پری

ماشطهٔ صنع ریخت لخلخهٔ عنبری | نافهٔ مشکین شده مشکوی نیلوفری

نغمهٔ شوخ‌تر از زهره شور و مشتری

برخد زیبا فکن طرهٔ طرار را — تا به کمر بر شکن زلف چو زنار را

برید بیضا بنه ساغر سرشار را — مست می عشق کن کافر و دیندار را

وقف تبسم نما آن دو لب شکری

تا بکی از من بری کافرک سنگدل — تا بکجا بر کشم جور و جفا متصل

جان و تنم از غمت گشته بسا مضمحل — ای ز گل روی تو نسترن گیتی خجل

بهر خدا ترک کن عادت غارتگری

ها منم من بر هم مست و غزلخوان بیا — ای بت و صد غنچه و نارست و گریبان بیا

بهر قبا و زیم برزده دامان بیا — چون کرم خسروی با همه سامان بیا

آنکه به عیوق زد سکهٔ پیغمبری

داور یحیی حیا قیصر آدم ادم — فخر خلیل جلیل عالم علم علیم

مهر سپهر علا منبع مهر عظیم — سلّم سلم سلام بهر سلیم و سقیم

احمد مرسل که هست مرسله سروری

طه و یسین و کاف حق بشیر و نذیر — شاهد و مشهود و غیث صادق و صدق و جهیر

منذر و داع و کریم واصل و نور و منیر — شاف و شفیق و متین مهدی و هادی و شهیر

حامد و محمود و ماح از همه نقصان بری

عور گفتش عزیر احید موسی طور — شعیا خواندش بعدل ابن اجبر گفته زبور

از رقم ماذ ماذ یافت انجیل نور — کرده به فحوای حیط ذیل عیسی عبور

در این بند بیست و هفت اسمای مبارک حضرت رسول مقبول صلی الله علیه و آله و اصحابه و سلم
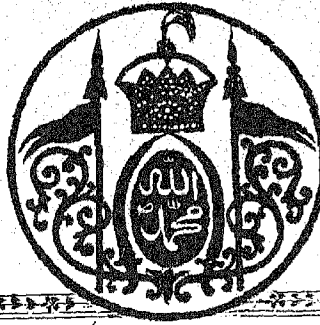
داده محمدؐ خطاب حق ز نشان گستری

جبههٔ خشای او تاب ز گوهر بود	چشم دلارای او آب ز عبهر بود
عارض رعنای او خواب ز اختر برد	زلف سمن سای او طاب ز عنبر برد

لعل لبش آب کرد تلخ خوش گوهری

شپرک سقف او کرده بچرخ آشیان	ماه منور لقب یافته از انس و جان
جاروی ایوان او طرهٔ حور جنان	تیره گل کوچه اش صندل لاتیبان

خادمش افراخته رایت اسکندری

قطره زند در دمن شحنهٔ لطفش اگر	در فکند در چمن آتش قهرش شرر
برد مد این را جحیم از بن سر برگ و بر	سنبل و ریحان خلد گل شودش تا کمر

بلبلِ نکهت کند تا به ابد شهپری

بازِ خدنگ ار باوج قصدِ نشیمن کند	در دلِ سخت فلک رخنه و روزن کند
باز بسوی زمین گر سرِ گشتن کند	از خطرِ سهمِ او ماتم و شیون کند

روحِ عدوی لعین در شکمِ مادری

اژدرِ آتش فشان صیلمِ خاره شکاف	آنکه ندارد قضا از شررِ او اختلاف
گر بنهی در کمر ور بکشی از غلاف	آب شود خصمِ تو روی نهد از مصاف

جانبِ پشتِ پدر یا دو جهان ابتری

غرهٔ خورشید نیز تو بارقه[۱] والضحی	شعلهٔ شوقی مگر در دلِ اهلِ صفا
باد ز تاثیرِ بخت صنع بکفِ دعا	نقطهٔ خورشید هست یا بخطِ استوا[۲]

۲ع خطِ استوا خطی است فرضی بر زمین مقابل معدل النهار که در وسط فلک الافلاک است و آفتاب در آن خط با عتدال باشد

وہ چہ خوری کش ضیا دادہ بنگہ اختری

روزِ قیامت کشد حادثہ چون لشکرا	در ہمہ عالم رسد طنطنۂ محشرا
کوہ شود بخت تیرہ شود اخترا	برق فتد بر زمین نعرہ زند تندرا

سیل فنا بگذرد زین تلِ خاکستری

بعدِ فنا و زوال ریشہ دواند حیات	سولِ جزا و سزا آب برد از ثبات
دیدۂ ہر یک شود غیرتِ نیل و فرات	انس و وحوش و طیور بہرِ سلام و نجات

سوی کسان در رہ پیشگہ داوری

تیغِ عتاب و عذاب تیر و سر افگن رسد	طرفہ بلا گفتنی بر سرِ ہر تن رسد
آہ ازان دم کہ چون واسیہ من رسد	گریہ و سیلابِ خون تا بہ دامن رسد

۲۳۵

هم ز خدا خواهمت بهر شفاعت گری

چون ثمر مدعا در نگرم نارسی — زین الم و غم کنم ناله و زاری بسی

زود ز جود آن کنی در حق این بیکسی — کاه ربا کی کند با پر کاه و خسی

دست کشان از کرم جانب جنت بری

پادشها خسروا رونق سند و عرب — گر گزینم التفات هست مقام طرب

ور نکنا هم شوی ناظر یا للعجب — تا که دل خراب را تو برهان از تعب

بهر حسین و حسن مهر و مه حیدری

رسیدانیه

بعد حمد خدای جن و بشر — بعد نعت جناب پیغمبر

بعد تحریر اشتیاق و سلام — خامه می‌کند بنای کلام
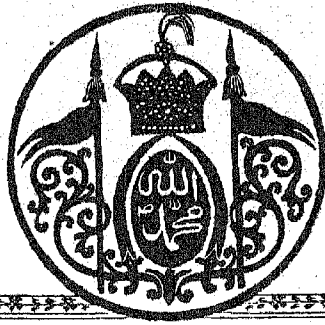
که بهنگام دلکش و زیبا — انبهٔ مرسله رسید اینجا

هر یکی بود زان بهشتی رو — بهر طیب دماغ و ستنبو

بحلاوت چو کوزه‌های نبات — بلطافت حباب آب حیات

بود لیلی مگر بسرو قام — بد عطارد ولیک شیرین نام

دل یکی سنی مگر بدل همسر — جا نه فی مگر ز جان خوشتر

ذقن نوخطان ماه لقا — نافهٔ آهوان چین و ختا

آفتاب سپهر مهر عمیم — کنگر بام قصر خلد نعیم

به مثل همچو مهر دین دولا — بد تن جرعه خوش دو شاب

عاشقان را بتی ست شیرین کار — خسروان را طلائی دست افشار

پوستش رشک حله های جنان — تخم او چون گهر بحقه نهان

نار مستی چو خضر خضرا پوش — مهر بر لب چو صوفی خاموش

شیشه از شراب بوقلمون — ساتگین رحیق آذرگون

تکمه دلکش قباچه حور — نون حسنم خورده بسوره نور

انبه آمد سرور جان آمد — من و سلوی ز آسمان آمد

این تحف از کسی که من — یا رب … شتاب سوی چمن

تا بود اتصال جسم و روان
نشود رنج و کلفت هجران

تاریخا

تاریخ وفات اعلیٰ حضرت رفیع الدرجت

جناب معلی القاب نواب

محمد یوسف علی خان صاحب بہادر

طاب ثراہ وجعل الجنۃ مثواہ

	چون والد ماجدم بفرمان قضا
زین دار سپنج شد بجنت سازنہ	
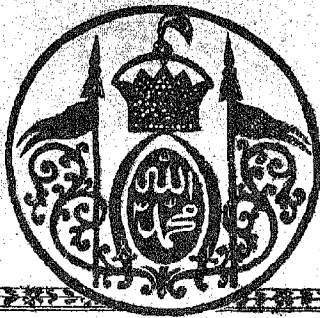
میخواست دلم سال وفاتش بدعا

ناگاه سروش غیب گفتا اغفر ۱۲۹۱

تاریخ دیوان

چون ز گلهای سخن گلدسته بسته طبع من

گر نسیمش داده عالم بوی مشک ختنی

خواستم تاریخ آن ناگه سروش آسمان

لب بگوشم من نهاد و گفت تاج فرخی ۱۲۹۴

الحمد والمنه که شاهد

دیوان فصاحت و بلاغت عنوان
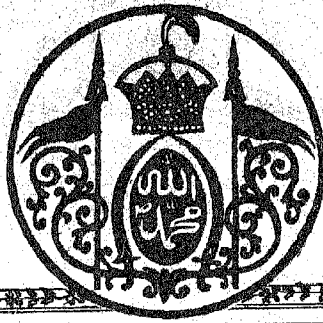
قصائد و غزلیات فیض آیات مع
رباعیات و مخمس و قطعات

پیرایۂ طبع در بر کشید

فقط

الله
محمد

تقریظات
قصیدہ جات
فصحای عجم

تقریظِ سرلوح کتابِ سخن گستری شاه بیتِ دیوانِ معنی پروری سر آمدِ فصحای روزگار سرِ حلقهٔ شعرای دهور و اعصار ادیبِ بحرِ لبیبِ بی نظیر ارسطو فطنت افلاطون فطرت جنابِ مستطاب عالیجاه مقرب الخاقان مؤتمن السلطان میرزا محمد تقی خان سپهر تخلص ملقب به لسان الملک مستوفی اول دیوان همایون اعلی سلطنت ایران مدظله العالی ما نورت الایام و ظلمت اللیالی

هٰذَا کِتَابٌ لَوْ یُبَاعُ بِمِثْلِهِ دُرًّا لَکَانَ الْبَائِعُ الْمَغْبُونَا

که ریزشِ ابرِ طبعِ گوهربار و جوششِ بحرِ سینهٔ زخارِ شمسِ آسمانِ مجد و جلال بدرِ ایوانِ فضل و کمال عطاردِ دیوانِ براعت و طلاقت مشتریِ عنوانِ یراعت و ذلاقت محورِ گردونِ فصاحت کوهرِ جیحونِ سماحت محیِ آثارِ صاحب و سحبان مجلیِ ابصارِ یعرب و قحطان ذخرِ دهر و زمان کهفِ امن و امان قطبِ مدارِ علم و ادب منتهای فخارِ حسب و نسب ادیبِ اریحی لوذعی اریبِ اصمعیِ المعی فرازندهٔ رایتِ شهریاری برازندهٔ کسوتِ تاجداری بندگانِ گردون آستان کیوان پاسبان جنابِ مستطاب مستغنی عن الاوصاف و الالقاب صاحب الریاستین جامع الفضیلتین حاج الحرمین الشریفین زائر البیتین المحترمین خادم حضرت ختمی مآب نواب کامگار کامیاب حاجی نواب کلب علیخان بهادر فرزند دلپذیر دولت انگلیسیه رئیس والا و اعظم طبقهٔ اعلای ستارهٔ هند فرمانروای دار الریاسه مصطفی آباد عرف رامپور

لَا زَالَ بَحْرُ عِلْمِهِ زَاخِرًا وَ سَحَابُ فَضْلِهِ مَاطِرًا وَ کَوْکَبُ رُشْدِهِ

طالعاً وضیاءً عدله لامعاً ست که آنانکه در ایوان شعر و شاعری صدر جوی
مسند شده‌اند و در میدان نظم و نثر تازی و دری بیشه رو مستند گشته‌اند و بلغات فارسی
و عربی چهره طرس آراسته و ریاض بیاض را بکلمات عرب و فرس پیراسته از روی
تدقیق تحقیق و تعمق در اذعان و تصدیق با خاطر نقاد و عقل مستفاد زانو زده‌اند تخشت
بر بنک سوده‌اند و گردن نهاده حلف بسر و ریاد نموده‌اند شرقاً شرقاً و جنباً جنباً سرودند
که الیوم ختم الشعر به و بدء به وان الادب مقصور علیه
وان الشعر نحوه لم یرد نمیر صائبه غیره والحق کتابی ست که آیاتش
سطر نیست بلطائف منطوق و مفهوم و دیوانی ست که ابیاتش مفرض ست بطرائف
نثور و منظوم و منطوقه لا یغادر صغیرة ولا کبیرة الا احصاها صحیفه ایست
راوی اربعه آسمانی و مجموعه ایست ثانی اثنین سبع المثانی و بحر یست که لا یمتطی ثبجه
ولا یخاض لججه تاکنون از متقدمین شعرای مخضرمین و متاخرین از بلغای اسلامیین
و سخن سرایان بلخی و سروی و نامه پردازان دری و پهلوی بمدلول قل لئن اجتمعت
الانس والجن علی ان یاتوا بمثله لا یاتون ولو کان بعضهم لبعض
ظهیرا چنین موجزی خالی از اطناب مخل و مطولی عاری از ایجاز مخل و بحری بدین موج
و بدری برین اوج و گنجینه بدین در و خزینه بدین گهر که مالا عین رات ولا
اذن سمعت ولا خطر علی قلب بشر نه بگوش روایت شنیده‌اند و نه بچشم
درایت دیده لا یستطاع نقضه ولو ان العباد باسرها اقواه
اللهم اشدد عضده بحبل المتین وایده بروح الامین

٢٤٤

وصل یوم ملکه الی یوم الدین حرره غرهٔ شهر محرم الحرام

سنهٔ پارس ئیل خجسته تحویل ۱۲۹۴

قطعهٔ نو آیین ریختهٔ کلک گهر سلک عالیجاه میرزا لسان الملک
مشعر بر سید فرمان قضا جریان سرکار فیض آثار دام ظلهم
و اقبالهم و زاد شوکتهم و اجلالهم

در جواب اشعاری که در ذیل منشور قضا دستور بسرافرازی
بندهٔ ارادت شعار مرقوم شده بود این چند شعر را
جسارت ورزیده بعرض رسانید

از سلیمان مور را مژده رساندی حبذا — حبذا مرغ سلیمان فرخا پیک سبا

از کجا سرمایهٔ دولت سپردی شادیا — از فلک پروانهٔ رحمت رساندی مرحبا

دیده پروانه کاورا فدائی گشت شمع — تا من آن پروانه دیدم شمع جان کردم فدا

فرد فردش عشرت آرا حرف حرفش کام بخش — سطر سطرش شادی افزا جزو جزوش غم‌زدا

پادشه مر کز گدائی را بستاید بنظم — حبذا بخت مساعد بارک الله پادشا

دلنشین شعری که هوش فرخی آرد برقص — جان‌فزا نظمی که جان عنصری جنبد بجا

دیدم از سر تا بپا و خواندم از پا تا بسر — سر بسودم بر زمین و پا نهادم بر سما

سر همی شد در سماع و جان همی شد در سرود — تن همی شد در نوید و دل همیشد در نوا
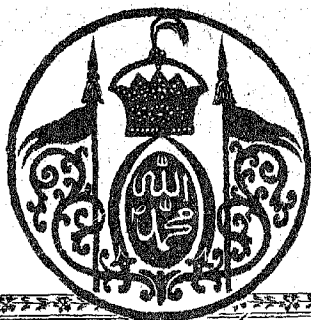
در دعایت چون سرایم جاودان بادی ملک	آسمان گوید بگوشم مستجابست این دعا

قصیده که با عرضداشت عالیجاه میرزا اشرف ایران الملک به پیشگاه جمجاه اعلیحضرت قدر قدرت گذ

در مدح و ثنای اعلی حضرت قدر قدرت قضا شوکت خورشید رایت جمشید رایت فرمانگذار مملکت رامپور خلد الله ملکه و سلطنته

شسته زر ریخت بر برگ رزان باد خزان — کاین چنین زرین شد از باد خزان برگ رزان

دامن گل پر ز گل گشته شد شگفت اگر — کیمیا گشت بر برگ رزان باد خزان

بست با زرکان باد آن بستهای لاجورد — در ازای آن گشود این رزمهای زعفران

فرودین گر رایگان آورد سیم و درمی — شش سری زر مهرگان آورده اینک ارمغان

مهرگان را گر نه مهرگان همی آمد بدست — چون چنین زر پاشد در بستان آمد مهرگان

زان سپس کز پر طوطی کوه را بودی کله — گستریده بر سر از پر حواصل سایبان

سوده الماس دارد باد اندر آستین — بسته سیماب دارد آب اندر آبدان

با دل افسرده خاطر چون خزان پژمال — شسته بودم در خیال آن مه نامهربان

تا که آن خرم بهارم اندر آمد در وثاق — کرده بالای چو تیر از سهم سرما چون کمان

خندخندان آن رخ خورشیدش خورشید فش — لرزلرزان آن تن سیماب گون سیماب سان

خنده‌ئی از شکفتی لرزه‌ئی از سماع — مهر گفتی گشت خندان سرو گفتی شد نوان

گفتم ای فرخنده گلشن گفتم ای نخل مراد ‏/ گفتم ای زیبنده بستان گفتم ای سرو چمان

بی بهاری چند غمگین گو همان هرگز مباد ‏/ تو بهار دیگری چند از بهارت داستان

لاله گو دیگر مخیز و ارغوان هرگز مروی ‏/ هم لبان چون لاله داری هم رخان چون ارغوان

نه شکوفه سر زند چون این رخ عاشق فریب ‏/ نه بنفشه بر دمد چون این خط عنبر فشان

نه چو روشن روی تو در گلشن بروید نسترن ‏/ نه چو مشکین موی تو خرم برآید ضیمران

سروبن چون قد تو کی سر کشد از جویبار ‏/ سرخ گل چون خد تو کی بشکفد از گلستان

کی چو چشمت نرگس از سبزه دمیدی سحرسان ‏/ کی چو لعلت غنچه از گلشن شکفتی شعرخوان

هم بود جز آن جعد تو سنبل طراز ‏/ هم بود جز دانه چهر تو نیلوفر فشان

رست نیلوفر ز آب این از کنار آفتاب ‏/ خفت سنبل بر سحاب این بر بساط پرنیان

گو بجان اندر خلاب و گو بجان اندر سحاب ‏/ سرو اندر بوستان و ماه اندر آسمان

آسمان و بوستان را چه افتخار از ماه و سرو ‏/ رخ چو ماه آسمانت قد چو سرو بوستان

ماه را هرگز نبوده است آن دو لعل نوشخند ‏/ سرو را هرگز نبوده است آن دو جعد مشکدان

ماه کی آویخت هرگز زلف مشکین از کنار ‏/ سرو کی انگیخت هرگز کوه سیمین از میان

چون خزان دیده چمن تا چند آخر بی بهار ‏/ ای بهار جان مشتاق ای بهشت بوستان

کز سر ما سوگواری بر فشر و زم آتشی ‏/ آتشی بس بی گزند و آتشی بس بی دخان

آتشی پرتاب همچون روی یار تندخوی ‏/ آتشی سیال همچون آب چشم ناتوان

آتشی چون نار ایمن نور چشم شیفته ‏/ آتشی چون آب حیوان برگ عیش جاودان

در قدح اندر چو سهر و چون نجم اندر سهیل — در دماغ اندر چو مغز و چون نظر اندر چشمان

از فروغ آن همی روشن شود چشم ضریر — از شعاع آن همی پیدا شود راز نهان

هم فتوت را فروغ و هم سخاوت را سبب — هم شجاعت را توان و هم مروت را روان

اصل رادی باغ مردی فره فخر آب فضل — سایه رامش چشم بینش قوت دل قوت جان

گر نبودی جنبش آن چون ازان وادی جهد — گر نبودی تابش آن کی بدو بردی گمان

جنبشی چونانکه گوئی بر پرد از ساتگین — تابشی چونانکه گوئی بر جهد از بادبان

در جنان کوثر عجب نبود ازین باید عجب — کاندران بینی زنخ ساقی چو در کوثر جنان

این بهار دلفروز و این شراب خوشگوار — هان بیا تا ما و تو باشیم شاد و شادمان

در چنین بزم و چنین بستان بپای دیهیم — ساغر صهبا بیاد داور کشورستان

دادگر کلبعلیخان بهادر آنکه هست — داور کشورستان و خسرو هندوستان

دادخواه مرزبان و مرزبان دادخواه — قهرمان شهریار و شهریار قهرمان

خشم را اسفندیار و مجد را طغرل تگین — عزم را افراسیاب و عدل را نوشیروان

در سخن حسان نهاد و در سخا قاآن نژاد — در تخطط نوذر است و در نظر آرش کمان

کامران چون چرخ و کیوان پاکدل چون ماه و مهر — حکمران چون هور و دوران نامور چون گیو گو

و بکرش کوکب نه بیند یک نظیر از صد نظر — و بکرش گردون نیارد یک قرین از صد قران

سیل را نشنیده جوشنده شراب از شاخ تاک — شیر را بیرون نجنبیده کباب اندر دهان

گر خیال نیزه اش یک شب کسی بیند بخواب — زان سپس در هرچه بیند زان بود بیم سنان

ور کسی را نام تیغش بر زبان می بگذرد / جاودانش سودهٔ الماس ریزد از زبان

چون بدشت رزمگه از نعرهٔ مردان جنگ / مقنعه بستاند از رخ دایهٔ مرد سپستان

هم هوا از ژالهٔ صارم شود چون لاله زار / هم زمین از نیزهٔ شیران شود چون نیستان

منفصل گردد ز بانگ کوس اعضای زمین / متصل آید بجسم خام اجزای زمان

زی صماخ چرخ پوید ویلهٔ طغرل تکین / از مسام خاک خیزد نالهٔ الپ ارسلان

دشت را جای گیا از بر بروید گاو چیر / کوه را جای صدا از دل برآید الامان

او ز قلب لشکر آید یک تنه در رزمگاه / چون یل زابلستان در فتنهٔ مازندران

تیز تک تازد بمیدان پیل بند و شیرکش / مست چون پیل دمان و رفته چون شیر ژیان

دشنه سازد موی اندر سینهٔ شیر عرین / چنبر آرد چرم اندر گردن پیل دمان

زانکه چون صارم هوا آرد چو کاخ زردشت / زانکه بن خنجر زمین سازد چو رو و عقلان

دایهٔ دولت جدا سازد ز پهلوی تکین / شاهد ملکت گران گیرد ز آغوش طغان

بر وحوش از جسم شیران تیغ آرد سیده گر / بر طیور از مغز میران تیر سازد میزبان

ماند اندر سوگ آبا در غمگین و نژند / پور پیدا اندر خون مردان چرخ خیزران فغان

عکس تیغ بهرمان پیکرش در وقت ضرب / سهم رمح کهرباگوهرش در گاه طعان

لعل همچون کهربا آرد بقلب خاره سنگ / چهره همچون کهربا آرد بمغز برعیان

چون شود در دشت هیجا ابر رخشش ژاله بار / ناودان خون شود در بام گردون کهکشان

چون شود در مغفر دشمن زخم گرزش خانه کوب / توتیای زر شود در پشت ماهی استخوان

جای مروارید مرجان از صدف بیرون جهد — گر بدریا کس نگارد نقش آن تیغ و سنان

جای مرزنگوش زمرد از زمین سر بر زند — گر بهامون کس نگارد نام آن کلک و بنان

هم زبان تیغش آثار فنا را مستدل — هم بنان رمحش آیات اجل را ترجمان

چو بدار برگستوان و تنگ بهر بارهاش — کهکشان چون تنگ کرد و چرخ چون برگستوان

ور بخواهد صولجان و گوی در پشت سمند — آفتابش گوی گردد آسمانش صولجان

ای بعهدت کامجوی وای بدورت کامیاب — ای بجاهت کامکار وای بطلعت کامران

زائران با زر و سیم و سائلان با ساز و برگ — شاعران با صدر و قدر و راویان با نام و نان

رخش تو گاه جدال و تیر تو گاه قتال — دست تو گاه نوال و طبع تو گاه بیان

دشت پیما چون عقاب و خصم افکن چون شهاب — بحر افشان چون سحاب و گنج پرور چون عمان

دشمنت گشت از نجابت با خبر تا با خبر — پی سپر شد با سیاست قیروان تا قیروان

ملک در ظل دولتت چون چمن در فرودین — فتنه از تاب حسامت چون قصب در زعفران

روزگارت نایبه بار است با برنده تیغ — کائنات راتبه خوار است گسترده خوان

هم نشان بنهاده مهرت در دل خرد و بزرگ — هم کمند افکنده جودت بر سر پیر و جوان

در روانها نیست غیر از نقش مهرت دستگاه — در زبانها نیست غیر از حرف جودت داستان

رفته در ظل ظلیلت هم سحاب و هم سپهر — خفته در ذیل امانت هم کهان و هم مهان

مدحت شهد است مادح را که فارغ از شکر — خدمت سود است مردم را که ایمن از زیان

تا چو چهر دلبر آید باغ در فروردین — تا چو چهر عاشق آید راغ در مهرگان

مهرگان جان خصمت را مباد از پی بها	فرودین عمر بایت را مباد از پی خزان
دشمنت بی توش و نامی حاسدت بی برگ و ساز	صحت با آب و رنگ و بادت با قدر و شان

مال بادت بی‌قیاس و ملک بادت بیکران
بخت بادت بی زوال و عمر بادت جاودان

تصدیق نواب مستطاب اشرف ارفع افخم اکرم والا اعتضاد السلطنه علیقلی میرزا
وزیر علوم و رئیس مدرسهٔ دار الفنون و تمام مدارس دولت و وزیر معادن و
ضرابخانهٔ دولت و وزیر بناهای ایران و وزیر مشورت خانهٔ دولت
عم اکرم حضرت اقدس شهریار روحنا فداه

بر فضل و فضیلت و قدر و منزلت این کتاب برهان باهر و دلیل ظاهر
اذعان و تصدیقی است که اوستادان ذو فنون و دانشوران ذی شئون نموده اند

تصدیق جناب جلالت مآب افخم اکرم میرزا هدایت الله وزیر دفتر
یعنی وزیر تمام محاسبات ایران و رئیس مستوفیان عظام و وزیر مشورتخانهٔ دولت

حقیقةً دیوان ممتازی است و از تصدیق امثال این بنده بی نیاز صنعت خاصهٔ سلاطین
و شهریاران مملکت داری و معدلت گستری بحمد الله در نهاد خجسته نیاد صاحب دیوان
تاج فخری ادام الله ایام دولته کاملاً موجود و در میدان فصاحت و بلاغت
نیز گوی سبقت از سابقین ربوده اند چنانکه جناب فخامت نصاب لسان الملک سلمه الله
قدری مفصل و مشروح در صدر ورقه و جناب مستطاب آقائی دبیر الملک دام مجده

ذو فنون یعنی صاحب فنون منتهی الارز
مستوفی یعنی مستوفی اول و مستوفی عظم اهل دیوان که از وزیر محاسبان حساب گیرد حسابات
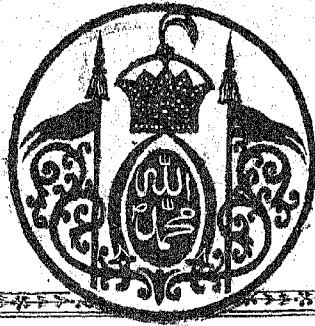
در صفحهٔ علاحده معروض و مرقوم داشته اند والحق حق واقع لبه بیان و بنان آورده اند

تصدیق جناب جلالت مآب میرزا محمد حسین دبیر الملک وزیر رسائل تمام ایران و وزیر مشورت خانهٔ دولت

از انجا که از جانب جناب مستطاب لب الالباب و قدوة الاصحاب وحید العصر فرید الدهر کاشف السبل استاد الکل شمس الفلسفه و نفس المعرفه نادرة الزمان و نتیجة الاوان هو الذی افتخرت به الاواخر علی الاوائل السحبان عند بلاغة بیانه و فصاحة لسانه باقل مدحش از وصف بیرون ست چه جای ادب ست عالم علوم و نجوم حضرت صاحب الاجل آقای لسان الملک صانه الله عن المکاره و الآلام وحرسه الله لافاضة الفضل علی الانام تحریر تصدیق دیوان منظومهٔ جناب مستطاب فلک جناب شایستهٔ ترا القاب نادرهٔ زمان و معدن علم و عرفان صاحب السیف و القلم و جامع الفضل و الحکم حاج الحرمین الشریفین و خادم رسول الثقلین نواب کامکار کامیاب حاجی نواب کلب علیخان بهادر فرزند دلپذیر دولت فخیمهٔ انگلستان و رئیس والا و اعظم طبقهٔ اعلای هندوستان فرمانگذار دار الریاست مصطفی آباد عرف رامپور مادامت بحار علومه زاخرة و کواکب رشده طالعة باین بندهٔ شرمندهٔ حقیر اشارتی رفت اگرچه این بنده را چنانکه بایستی دانشی در انشای شعر و نظم پارسی و تازی دستی نیست که توانم درین میدان ترکتازی کنم لاکن بفحوای اینکه جلالته و قالی باعث بهتر از سایر محترفه و اصناف بدقائق نظم حریره شناسان

۲۵۳

برنخورند رد وسئوال آنجناب را دور از طریق صواب دانسته بمناجات رب اشرح لی
صدری ویسر لی امری واحلل عقدة من لسانی زبان گشوده شروع
در تحریر این مقصود خطیر نمود اما چه کنم که در اول وهلهٔ پای خیال در وحل فکر فرو رفته در ماند که از
سائل وقائل عرض کنم یا از مُصدِّق محقق اما جناب مُصدَّق طیب الله فاه وفوه
من الله ابقاه معجز ذو کارست وکمال قدرت آفرید کارے چنان آفریند
که خود خواسته ٭ جهان انطقش بیار استه ے اختر از چرخ بزیر آرد و پاشد بورق
گوهر از کلک بسلک آرد و ریزد بکنار ٭ وکان تحت لسانه هاروت
ینفث سحرا وکان حشو بیانه ذهبا وعطرا واضحست بر اهل ایمان
تصدیق فرمایند امثال ما را چه جای سخن گفتن ست ے وکیف اجوز فی
میدان قوم حقیقة فضله احرزوا اجازة ٭ هم فی کل فن فضل
سبق ٭ ومثلی ماله فیه حیازة ٭ و اگر از قائل بعرض برسانم یعنی جناب نواب
کامیاب معلم لیت شعری بای نطق ولسان وای بنان وبیان
احکی واکتب نبذا وجزءا من کماله وخصاله وفضله وافضاله
وهی مما لا تدرکه اللحظ ولا یجمعها اللفظ ولا تندرج فی العبارة
ولا تشرح بالاشارة معجز الدهر ومنقبة الفضل معراج
العقل ومنهاج العدل انفاسه کالنفس اذا تصفت فی الروح
اذا تنفس والصبح اذا تنفس واخلاقه ورد لولا تخدش الریاح

وَمِسْكٌ لَوْلا يَعْرِضُهُ السَّوادُ وَدُرٌّ لَوْلا يُدْرِكُهُ النَّفادُ وَلَعَمْرِي
لَيْسَ مَا كَتَبْتُ بِالغًا بِوَصْفِ كُنْهِهِ وَلَا لَائِقًا لِعِزِّ وَجْهِهِ بَلْ هُوَ ضَرْبٌ
مِنْ ضُرُوبِ الْمَثَلِ وَشَأْنٌ مِنْ شُئُونِ الْكَسَلِ أُشَبِّهُ صِفَاتِهِ
بِشَيْءٍ ثُمَّ أُنَزِّهُ ذَاتَهُ عَنْهُ وَمَا زِلْتُ مُتَرَدِّدًا فِي بَالِي وَمُتَحَيِّرًا فِي آمَالِي
وَمُتَقَلِّبًا بَيْنَ التَّشْبِيهِ وَالتَّنْزِيهِ لَوْلَا خَشِيتُ لَقُلْتُ لَيْسَ كَمِثْلِهِ
فِي عَالَمِ الْإِبْدَاعِ وَالْإِيجَادِ لِلّٰهِ دَرُّ صَحِيفَةٍ تَهْدِي الْوَرَى سُبُلَ
الْهُدَى وَمَسَالِكَ الْإِرْشَادِ نُسِخَتْ بِهَا نُسَخُ الصَّحَائِفِ كُلُّهَا
حَاشَاي غَيْرَ صَحِيفَةِ السَّجَّادِ فَهِيَ الَّتِي جَمَعَتْ مِنْ كُلِّ نَادِرَةٍ كَأَنَّهَا
رَوْضَةٌ أَوْ خُلُقُ صَاحِبِهَا كَأَنَّهَا سِحْرُ أَجْفَانِ الْحِسَانِ بِنَا فِي الْعَقْلِ أَوْ
كُؤُوسُ الصَّهْبَا بِشَارِبِهَا وَلٰكِنْ قَبُولَكَ أَرْتَجِيهِ ÷ وَقَوْلِي يَرْتَجِي مِنْكَ
إِعْزَازَهُ بَقِيتَ مُنَعَّمًا فِي ظِلِّ عَيْشٍ نَشْرُهُ وَنَعْلَمُ إِشْهَادَهُ

تصدیق جناب جلالت مآب حاجی میرزا محمد خان مجد الملک وزیر وظائف و اوقاف تمام ایران و وزیر مشورتخانهٔ دولت

بندهٔ درگاه آسمان جاه را در مرور این نسخهٔ فصیحهٔ نجیبه که جناب مستطاب استاد اوستاد و مسلم عجم و عرب مؤتمن السلطان آقای لسان الملک ادام الله افاضاته
با این شرح و بسط حق توصیف را ادا کرده اند نحوه اشرط التحدید را گم کا [illegible] آورده
امر بیت معسور و باید دفتری ترتیب دهد و بهر جنبی هزار بیت مدح کند و اگر کند

۳۵۵

از انجا که شرح و شرح معانی این دیوان را بجا آورده باشد بهتر آنکه اظهار عجز کند

والعجز اخر حیلة الانسان

تصدیق جناب جلالت مآب حسن علیخان وزیر مختار دولت علیه ایران و

وزیر فواید عامه و وزیر مشورتخانه دولت

چاکر درگاه نیز عذوبت و طلاقت این دیوان را که مجموعهٔ فصاحت و دلالت ست

بهمین صفت و سمت که مرقوم ست تصدیق مینماید

تصدیق جناب مقرب الخاقان آقا میرزا علی مستوفی اول دیوان اعلی

پسر مرحوم مغفور قائم مقام

کتاب لو ان اللیل یرمی بمثله　لقلت بدت عن هجیریه

ذکاء تصدیقات مرقومه خاصه انچه جناب فخامت نصاب لسان الملک

دام علوه نوشته اند بر فضل این کتاب مستطاب بُرهان قاطع و فصل الخطاب

تصدیق جناب مقرب الخاقان میرزا محمد صدیق الملک مبین مهر وزارت خارجه

دولت علیه ایران و نایب اول وزارت خارجه

انا عاجز و قاصر عن وصف فصاحة و بلاغة و سلاسة

هذا الدیوان کانهن الیاقوت و المرجان و توصیف و تصدیق جناب

قطب المورخین و استاد المولفین و عماد المرسلین و اعظم شعراء المتقدمین و المتاخرین

و انجم الادباء المحققین و المدققین لسان الملک و الملة طاب الله ثراه و جعل الجنة مثواه

٢٥٦

فی وصفِ هذا الدیوانِ صفاً کاملاً صدقه صدقاً حقاً
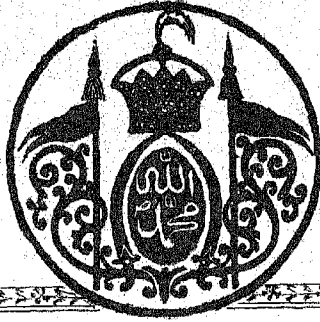
تصدیق فهرست خردنامهٔ آداب ادب آموز اولوالالباب جنت نژاد هنر نسب بینش نهاد دانش حسب عالیجاه مقرب الحضرة الوالا میرزا هدایت خان دانش مستوفی دیوان همایون اعلی ابن عالیجاه میرزا لسان الملک سپهر اعلی الله شأنهما

وما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی

جدول اسامی کتب لغات کاشف معانی بعض الفاظ و محاورات

نام کتاب	نام مولف	کیفیت
برهان جامع مطبوعه عجم	محمد کریم ابن مهدیعلی تبریزی صاحب برهان	مولف این کتاب لغات برهان قاطع و فرهنگ جهانگیری را تنقید کرده بعد حذف مکررات ضبط درآورده و اسناد مندرجهٔ فرهنگ را برحواشی نگاشته حسب فرمان شاهزاده بهمن میرزا همت براین کار گماشته
برهان قاطع مطبوعه کلکته	محمد حسین دکنی متخلص برهان	کتابی ست مشهور در لغت فارسی

نام کتاب	نام مولف	کیفیت
بهار عجم مطبوعهٔ دهلی	تیک چند متخلص به بهار	مولف در لغات مستعملهٔ زبان فارسی و مصطلحات آن کتابی غریب مستند باسناد اساتذه تالیف نموده وابواب تسهیل بر روی هندیان کشوده
صراح مطبوعهٔ کلکته	ابو الفضل محمد	بزبان فارسی ترجمهٔ صحاح ست که جوهری لغت تازی ترتیب داده
غیاث اللغات مطبوعهٔ لکهنو	ملا محمد غیاث الدین متوطن دار الریاسهٔ مصطفی آباد عرف رامپور	مولف در لغات عربی و فارسی و ترکی و رومی و حکایات و مصطلحات و مباحث بعضی از علوم طرح تالیفش ریخته در سنهٔ یکهزار و دوصد و چهل و دو هجری به اختتام رسانید و هردم هند را از تالیفات دیگر مولفین بی نیاز گردانید
فرهنگ انجمن آرای ناصری مطبوعهٔ دار الخلافهٔ طهران	رضا قلیخان متخلص به هدایت ملقب به امیر الشعرا صاحب زبان	مولف لغات متداولهٔ زبان پارسی درین کتاب فراهم آورده به تنقید و تحقیق و تصحیح و تغلیط آنها پرداخته و به تتبع بلیغ اسناد اساتذهٔ اهل زبان با هر لغتی منضم ساخته
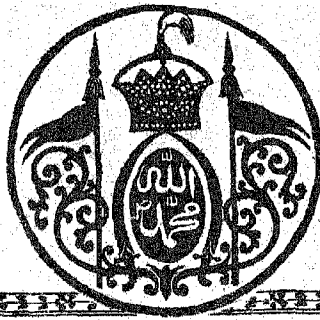
نام کتاب	نام مولف	کیفیت
قاموس مطبوعه بمبئی	مجدالدین محمد فیروزآبادی	در لغت تازی کتابی ست مشهور و متداول در دیار عرب و عجم شهرتش از زیادت بیان مستغنی گردانید
لسان السلاطین قلمی	فضل الله خان پسر عم سیف خان	رساله ایست مختصر در تحقیق لغات ترکیه معتبر
منتخب اللغات مطبوعه کلکته	مولوی محمد علی	مولف در سال یکهزار و هشتصد و شانزده عیسوی حسب امر جوزف تیلر بهادر در منتخب اللغات تغییری داده بنای ترتیبش همچو برهان قاطع نهاده
منتخب اللغات مطبوعه لکهنو	ملا عبدالرشید حسینی	مختصریست در لغات تازی بزبان فارسی در عهد شاه جهان پادشاه دهلی تالیف شده
منتهی الارب فی لغات العرب مطبوعه کلکته	مولوی عبدالرحیم ابن مولوی عبدالکریم صفی پوری	مولف درین کتاب حل لغات قاموس بزبان فارسی نموده بترتیب حروف تهجی ضبط فرموده هر ماده لغتی یا معنیی که در آن کتاب نیافته از دیگر کتب معتبره برآورده

جدول متضمن اسمای رئیسای دارالریاست مصطفی آباد عرف رامپور

نام رئیس	تاریخ ولادت	مدت ریاست	تاریخ وفات	مرض موت	مدفن	کیفیت
جناب نواب علی محمد خان بہادر طاب ثراه خلف الرشید سید داود علی ابن سید یعقوب علی ابن سید دلدار علی حسینی ابن سید یونس ابن سید محمد طاهر ثانی ابن سید غیاث الدین احمد ابن سید محمد نجم الدین طاهر ابن سید خواجه عبد العزیز ابن سید ادریس ابو المعالی ابن خواجه ابراهیم ابن امام همام موسی کاظم علیه السلام	یکهزار و یکصد و سیزده هجری	سی سال	سیوم شوال یکهزار و یکصد و شصت و دو هجری	استسقا	آنوله	از چهارده سالگی در فراخنای دلاوری و اولو العزمی قدم نهادند و داد مردانگی دادند از کثرت اعوان و انصار و اطاعت گروها گروه جانبازان جلادت شعار به تیغ آتش و شمشیر کشی سرتاسر ملک کٹیهر را قابض و متصرف گردیدند بعهد محمد شاه پادشاه دهلی را که آن ایام از حسن اتفاق همدران زمان بعضی از زمره پیشگیان سلطان طریق انحراف سپردند نواب عالیجناب از پیشگاه شاهی بر استیصال شان مامور گشتند و گوشه خاطر خاقان زمان از گرد کدورت تنزیه یافت چنانچه اولاً سیف الدین علیخان و غیر آن از سادات بارهه را مغلوب ساختند و ثانیاً بر سر الهیار و راجی کلا وغیره از سرکشان تاختند و دیگر

نام رئیس	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	کیفیت
جناب نواب محمد فیض الله خان بهادر طاب ثراه	سال یکهزار و یکصد و چهل و شش هجری	بست سال	بیستم ذیحجه سال یکهزار و دوصد و هشت هجری	برآمدن دل	رامپور	راجکان و متمردان را در حلقهٔ مطیعان فرمان بران خود کشیدند و همچنین در هفتاد و دو معرکه فتح و ظفر بدست آوردند هرگاه جناب نواب علی محمد خان بهادر طاب ثراه وفات یافتند سران فوج بغی و زمین بر اکثری از ممالک قابض و متصرف آمدند اندکی از ملک بدست هر یکی از فرزندان نواب غفران مآب درآمد هرگاه میانهٔ نواب شجاع الدوله بهادر وزیر الممالک اوده و حافظ الملک از فوج نواب موید من الله مورث اعلی جنگ افتاد و حافظ الملک کشته شدند نواب محمد فیض الله خان بهادر دویمین فرزند نواب غفران مآب بر رامپور و محالات آن فرمان فرما گردیدند از طفلی آثار شجاعت و پردلی از ناصیهٔ حال حضرت ایشان هویدا بود

نام رئیس	تاریخ ولادت	مدت ریاست	تاریخ وفات	سبب وفات	مدفن	کیفیت
						چنانچه در چهارده سالگی از افغانستان همراهی احمد شاه درانی تورمخ نامی پهلوانی زبر دست را بیکه تنها بیاسا رسانیدند و قلعه سبزوار را مفتوح گردانیدند بکمال ورع و تقوی آراسته بودند و تبعیت سنت نبوی پیراسته و بنای شهر مصطفی آباد عرف رامپور ساخته همان عالیجناب معلی القاب است
نواب محمد علیخان بهادر طاب ثراه	سال یکهزار و یکصد و شصت و شش هجری	بست و چار روز	بستم صفر سال یکهزار و دوصد و نه هجری	قتل	رامپور	بعد وفات پدر عالیمقدار خویش بر مسند ریاست متمکن گردیدند و بسی بر نیامده از دست سران فوج مجروح و معزول شدند و در حالت زخمداری یک ماه و هفت روز بسر برده جان دادند
جناب نواب غلام محمد خان بهادر طاب ثراه	یکهزار و یکصد و هفتاد و شش هجری	سه ماه و بست و دو روز	ششم جمادی الآخره سال یکهزار و دوصد و سی و هشت هجری	عارضه فالج	نادون	بعد زخمداری نواب محمد علیخان بهادر برادر بزرگ خود مسند آرای ایالت گشتند و در اشاعت امور خیر کوشش بلیغ بکار بردند سرگاه با نواب آصف الدوله بهادر

نام رئیس	تاریخ ولادت	عمر وقت جلوس	تاریخ جلوس	سبب وفات	مدفن	کیفیت
						در ساحت فتح گنج غربی اتفاق جنگ افتاد دست از ریاست کشیدند و بنا بر ادای فریضهٔ حج سفر حجاز پیش گرفتند و هنگام مراجعت در ریاستهای متعدده بست و دو مهم عظیم سر کردند و عاقبت در مقام ناودون اقامت ورزیدند
نواب احمد علیخان بهادر طاب ثراه	یکهزار و دو صد و یک هجری	چهل و سال	بست و پنجم جمادی الاولی یکهزار و دو صد و پنجاه و شش هجری	سرسام	رامپور	سرکار جناب نواب غلام محمد خان بهادر طاب ثراه ره سپر حجاز گردیدند بجای مرحوم نواب آصف الدوله بهادر بر مسند نواب محمد علیخان بهادر پدر خود متمکن گشتند
جناب نواب محمد سعید خان بهادر طاب ثراه	بستم رجب یکهزار و دو صد هجری	پانزده سال و بست و یک روز	سیزدهم رجب یکهزار و دو صد و هفتاد و یک هجری	عارضهٔ سل	رامپور	بعد از انتقال نواب احمد علیخان بهادر پسر عم خود بحسن تدبیر حقوق خویش را در پیشگاه گورنمنٹ به ثبوت رسانیده حکمران این ریاست گردیدند و سند ایالت را

نام رئیس	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	کیفیت
						زیب و زینتی تازه بخشیدند فوج ارشل فوج سرکار انگریزی آراستند و محکمها را همچنان پیراستند ریاست را رونقی تمامتر دادند و نظم و نسق ملک را بنای خوب نهادند بالجمله به نکنامی و حکمت پناهی و فطانت دستگاهی مدت حیات بسر بردند
جناب نواب محمد سیف علیخان بهادر طاب ثراه	پنجم ربیع الآخره سال یکهزار و دوصد و سی و یک هجری	ده سال و چار ماه و یازده روز	بیست و چارم ذیقعده سال یکهزار و دوصد و چهل و هشتاد و دو	سرطان	مسو پرا	بعد ارتحال پدر بزرگوار بر مسند سروری جلوس فرمودند و رونق ریاست را از آنچه بود افزودند در سنه یکهزار و هشتصد و پنجاه و هفت عیسوی هم حفاظت ملک خویش نمودند و هم محافظت آبادی مطمح نظر داشتند و فیروزشاه باغی را از انجا بدر کردند از برتش انڈیا ملک خراجی یک لک و بیست و هشت هزار و پانصد روپیه با اختیارات دیوانی و فوجداری یافتند ملک موروثی و تمغای ستاره هند و خطاب فرزند دلپذیر دولت انگلیشیه فرا چنگ آوردند و بتحصیل علوم و فنون خاصه منطق همت گماشته بودند و بشعر هم میل بیشتر مودند چنانچه دیوانی مختصر در ریخته از نتائج طبع الایاد

ذکر سراپا سرور عالیجناب معلی القاب حاجی حرمین شریفین زائر روضهٔ مطهرهٔ شهنشاه خافقین جناب نواب کلب علیخان صاحب بهادر مشیر قیصر هند فرزند دلپذیر دولت انگلیشیه رئیس والا و اعظم طبقهٔ اعلای ستارهٔ هند دام ملکهم و اقبالهم

ولادت باسعادت صباح روز یکشنبه بستم ذیحجه سال یکهزار و دو صد و پنجاه هجری مطابق نوزدهم اپریل سال یکهزار و هشتصد و سی و پنج عیسوی است چون از عمر شریف سی سال و یازده ماه و چار یوم سپری شد همینکه حضرت فردوس مکان نواب محمد یوسف علیخان صاحب بهادر طاب ثراه پدر عالیقدر آن مهر سپهر ریاست مداری برحمت ایزدی پیوستند بست و چهارم ذیقعده سال یکهزار و دو صد و هشتاد و یک هجری مطابق بست و یکم اپریل سال یکهزار و هشتصد و شصت و پنج عیسوی روز آدینه بعد نیمروز بر سادهٔ فرمان فرمائی و مسند حکمرانی جلوس فرمودند در سال یکهزار و دو صد و هشتاد و نه هجری شوق ادای فریضهٔ حج در دل فیض منزل جا گرفت بست و دوم ماه مبارک رمضان نخست لشکر کوچ بست و سوم ماه مذکور سحرگاه نفس نفیس با چند ارکان دولت خلد نهضت فرمودند باعزاز و اکرامیکه جز سلاطین کمتری را دست نداده حج و زیارات مشرف گردیده ششم محرم سال یکهزار و دو صد و نود هجری باز اتفاق ورود مسعود در دار الریاست افتاد از عمر شریف سال چهل و هفتم و مسند نشینی را سال شانزدهم است نه صد و چهل و پنج میل کسری زائد ارض مربع زیر حکم عالی است و تعداد مردم بحسب مردم شماری سال یکهزار و هشتصد و هفتاد و دو عیسوی پنج لک و هفتاد هزار و چار صد است و اختیارات قتل و قصاص و دیوانی و فوجداری کما حقه حاصل بالجمله در هر صفت کمال با رؤسای پیشین شریک غالب بوده اند و کمالات آخر بر آن افزوده چنانچه محصول غله را معاف فرمودند و بنای زکوة اموال نهادند در محاربهٔ روم و روس دو لک روپیه بمجروحان قسطنطنیه عطا فرمودند و در آرایش شهر و اکثار عمارات بر جملهٔ فرمانروایان گذشته فائق آمد

واہل کمال ہر طبقہ را گرد آوردہ اند و شبانہ روز توجہ عالی برین کار مبذول می ماند اکثر علوم متداولہ و غیر متداولہ بہات
کلی دست دادہ و گاہ گاہی بشعر نیز گرائیش میفرمایند سہ مجموعہ نثر در فارسی یکی ترانۂ غم دوم قندیل حرم
سوم شکوہ خسروی و یک در ریختہ موسوم بہ بلبل نغمہ سنج و چہار دیوان در ریختہ یکی شہید خسروانی دوم شکوہ
خاقانی سوم درۃ الانتخاب چہارم توقیع سخن و یک دیوان فارسی مسمی بہ تاج فرخی از نتایج افکار گہربار ست
ایزد تعالی و تقدس باغ اقبال ہمچو فرزندان روای عدیم المثال و مرشدزادہ کامگار جناب محمد مشتاق علیخان بہادر
سراپا اجلال را دائما از صدمۂ خزان مامون و مصون دارد بالنبی و آلہ الامجاد

تاریخ منشی مظفر علیخان بہادر اسیر

ز طبع شہ چو عیان شد تجلی معنی
ز طور حضرت موسی بشوق دید آمد

اسیر مصرع تاریخ طبع دیوان گفت
بسر زمین سخن آسمان پدید آمد

١٢٩٦

تاریخ منشی محمد اسمعیل حسین منیر

دیوان خدیو دادرس شد مطبوع
خوش تاقۂ از برج بیان شمس فیوض

گفتم دو مصرعی دو تاریخ منیر
اشعار خداوند جہان شمس فیوض

١٢٩٦ — ١٢٩٦

تاریخ منشی صابر حسین صبا

چون کلام شہ خرد آگاہ
گشت شمع حریم نور بصر

١٢٩٦ — سنہ ١٢٩٦

سال طبعش صبا بخیبر گفت
سخن جان نواز و جان پرور

١٢٩٦ ہجری — ١٨٧٩ عیسوی

تاریخ ترتیب دیوان از منشی گوبند پرشاد صبا

فرمان دهِ رامپور کز اقبالش — هر دم بترقی ست ملک و مالش

ترتیب نمود تازه دیوان لطیف — شد مشرق آفتاب معنی سالش

١٢٩٤

تاریخ عبدالقادر خان واقف

بملک سخن ریخت لعل و گهر — زهی فکر نواب عالم پناه
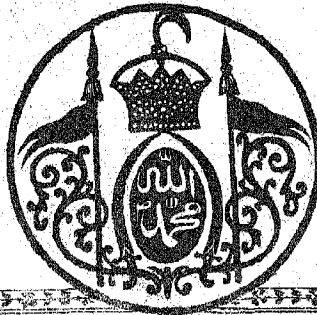
چو مطبوع گردید واقف نوشت — پی سال تاریخ آن نظم شاه

١٢٩٦

تاریخ محمد زمان خان بسمل

چو شد طبع دیوان خاقان اعظم — که دارد برو رشک نظم نظامی

رقم زد چنین سال آن کلک بسمل — کلام گهر تاب شاه گرامی

١٢٩٦

تاریخ محمد احمد قیصر خلف منشی امیر احمد

چو شد مطبوع دیوان خدیوی — که باب فیض او عالم پناه است

قیصر این مصرع سالش رقم زد — گهر ریزی کلک پادشاه است

١٢٩٦

تاریخ محمد فصیح الزمان خان خلف کوچک شیخ محمد وحید الزمان خان مرحوم

در ملک پارس رفت کلام خدیو هند — چون هر ورق بدیدهٔ اهل عجم نمود

مطبوع گشت چشم و دل روزگار را — معنی و لفظ شگفته حسن هم نمود

تاریخ طبع آن قلم فکر من فصیح — تابش مهر اوج فصاحت رقم نمود

١٢٩٦

تاریخ فقیر امیر احمد امیر

در انجمن معنی سلطان سخن آرا — شمعی عجبی افروخت از شعلهٔ زبانها
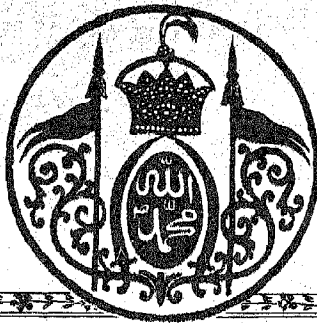
آن شمع بود دیوان آن شعله بود مضمون	پیداست ز لمعانش رنگ همه دانیها
از هند بایران شد وز پارس بهند آمد	هر ملک معطر گشت از عطر فشانیها
در پارس همی زین نظم زبان دانی	در هند همی جوشد زین بحر روانیها
مطبوع شد و گفتم تاریخ امیر آنرا	چون هند عجم نازید از شوخ بیانیها

۱۲۹۶

خاتمة الطبع

خدایا پای یارای گذارش بندهٔ ظلوم و جهول شکسته است راه حمد تو نتواند برید معذور دارش
بنی البرایا دست نیروی نگارش این هیچکاره بو الفضول خسته است در رهگذر نعت تو و سلک
عبارت نیارد کشید مجبورش شمار و روا که نه حمد الهی صورت بست و نه نقش نعت رسالت پناهی
بر کرسی نشست از ننگ ناکسی می میرم و در زندان غم اسیرم لاجرم بر سرور اصفیا و سرور
انبیا و آل پاکش و اصحاب جلالت مالکش درود و سلام می فرستم تا جبر نقصان نماید و تلافی
مافات فرماید صلواة الله البر الروف الرحیم علی محمد بن عبد الله بن عبد المطلب خاتم النبیین
و سید المرسلین و امام المتقین رحمة للعالمین و سلامه علیه و علی آله و اصحابه و اولاده و ذریته الطیبین الطاهرین
و علی ازواجه الطاهرات امهات المومنین ما دامت السموات و الارضین اما بعد سامعه کو که داودی نغم
من گوش کند و باصره کجا که همایون رقم من نگرسته خویشتن را فراموش مرحبا نیک آمدی ای سامعه
شنیدنی ست و خوش رسیدی ای باصره دیدنی که شاه دارای فلک تخت فریدون سپاه سکندر بخت
جمشید دستگاه قدر قدرت قضا صولت کیوان رفعت مشتری سیرت بهرام سطوت خورشید شوکت
ناهید بخت عطارد فطنت قمر طلعت سهیل سمت جهان حقیقت آگهی نامداری عظیم الشان عصر کامکاری معلی القاب عالیجناب

حاجی حرمین شریفین زائر روضهٔ مطهرهٔ شهنشاه خافقین نواب کلب علیخان صاحب بهادر
مشیر قیصر هند فرزند دلپذیر دولت انگلسیهٔ نقیس دلاور اعظم طبقهٔ اعلای ستارهٔ هند
شهریار معدلت دستور والی دار الریاستهٔ مصطفی آباد عرف رامپور لازال مستقرا علی مسند العز
والجلالة ومستفیدا فی امر الامارة والایالة با وصف ادای فرائض ملت و اشتغال به مهمات مملکت
در هر علم و فن گوی سبقت از ذو فنونان سلف و خلف ربودند و حین تحقیق و تدقیق اکثر تکمیل
علوم مختلفه و فنون متنوعه پیمودند خاصه چون بزم سخن آراستند انوری دیگر شمع دعوی نیفروخت
و آوری سپند کردار در نار رشک و حسد سوخت شاهد مدعا ایم دیوان تاج فرخی ست
که در تجمی زبان ست و قالب سخنوری را روان مخزن اسرار ست و مطلع انوار کان فصاحت
و جان بلاغت مصاریعش مصاریع ابواب الجنان باشد و اشعارش بر شعری نرگسی زبان
لفظش دل می رباید و معنیش روح می فزاید کلامیست معجز نظام که تقریر تعریفش را لسان
کلیم اللهی درخور و تحریر توصیفش را قلم از شاخ نخل طور سزاوار تر المختصر هرگاه انشایش به انجام
رسید و املایش روی فرجام دید بواسطهٔ دولت فخیمهٔ انگلیس به مستقر الخلافهٔ طهران بسر آمد فصحای
روزگار سر حلقهٔ شعرای دهور و ادا دار ادیب نحریر لبیب عدیم النظیر مظهر انوار عظمت مصدر آثار کرامت
صاعد ذروه معالی و مناقب عارج رتبهٔ مفاخر و مناصب جناب مستطاب عالیجاه مقرب
الخاقان مؤتمن السلطان میرزا محمد تقی خان سپهر تخلص ملقب به لسان الملک مستوفی اول
دیوان همایون اعلی سلطنت ایران ضاعف الله تعالی کماله و ادام علی الانام ظلاله با ارمغانی
چند ارجمند فرستاده شد و بنای ستایش نهاده و مقارن اوان مزبور گرامی منشش یگانهٔ زمانه

آغا محمد علی شیرازی نثار تخلص شال بافتند وبدان صوب شتافتند عالیجاه میرزا لسان
و وصوفش بحبت آنکه سه برافرازنده رایات شاهی برافرازنده نور الهی پسر
و تاجداران پناه خسروان وشهریاران داور دوران ملک الملوک ایران و توران
صاحبقران السلطان بن السلطان بن السلطان بن السلطان والخاقان بن الخاقان بن الخا
ناصر الدین شاه پادشاه قاجار شهنشاه تمام ممالک محروسه ایران لازالت رایات
اسماک وآیات شوکته مکتوبة علی صفحات الواح الافلاک اندرسفر بودند در مطالعه آن
دائره دولت سلطانی را رجوع بمستقر الخلافه افتاد اجازت مطالعه فرجاک آوردند
وبعضی از مواضع محو واثباتی بکار برده تقریظی در آخر ثبت کردند وفخامت نصابا
نگاشتند وپس با قصیده مدحیه ونامه وقطعه درجواب نامه اعلی حضرت خدیو کیهان
باللطف الابدی ملکه واجری بالفیض السرمدی فی بحار العظمة والابهة فلکه بسفارت
محمد صالح بیک یکی از نظرکردگان عین عنایت خویش همپای بلند پایه آغا محمد علی شی
هزاران هزار شکر آفریدگار نهان وآشکار که درماه ذیحجه سال یکهزار و دوصد ونو
بذیل قصیده وقطعه وتقریظ عالیجاه میرزا لسان الملک وتصدیقات علمای طهران جدیدین که نخستین
کاشف معانی الفاظ مغلقه قصائد دیوان بلاغت عنوان کافی ست وپسین شرح احوال این یاسه
وافی به تصحیح وتحشیه ملازم خاص بارگاه عرش اشتباه منشی امیر احمد امیر تخلص در مطبع تاج
مصطفی آباد عرف رامپور کحلی سلب طبع پوشیده وچشم مجنون صفتان وادی سخن جسـ
درهای سرور وسرور بر روی همگنان کشود